YARIN
AYLIK SANAT EDEBİYAT DERGİSİ
nisan '85
44
KDV dahil 250 TL

Ortaöğretim Dosyası

Berci Kristin Çöp Masalları

TİMUR SELÇUK EZGİNİN GÜNLÜĞÜ SADIK GÜRBÜZ

a.kadir

öğretim'/Rene B. Karels/
izi birleştirelim (Konuşan:
Tanır/ Gürsel Sağlamöz/Or-
nin genel görünümü ve onun
ği'/Edebiyat/A.Kadir'den
ergun Özelli/Şiir/Mümtüz
biyatımızın bilimsel boyut-
r kaynak kitap/Halim Yazı-
emih Acar/Bir uzun anlatı
erci Kristin Çöp Masalları/
Asil Balkar/Şiir/Öner Yağcı
a arabesk mi?/Esma Bilik-
Şiir penceresi/Okuma not-

da ve uygulamada öğrenci
ri/Nevzat Helvacı ile konuş-
dernek kurarken/Turgut Ka-
ek Kurma Hakkı/Selim
Yasalar ve Yetkiler/Müzik
elçuk/Sanatçı yaşadığı ül-
kına fildişi kuleden bakma-
inin günlüğü/insanlar insan-
ncel olan değerlerini terket-
rlanıyor/Sadık Gürbüz/Sa-
olumun sorunlarını yüreğin-

yaşa
bir basın?/Tufan Ay
birikimine feda edilen gençliğin sağlığı/Nikaragua'da paralı askerler saldırıyı artırdılar (Çeviren: Yarın çeviri kurulu)/Halk kültürü durmadan değişiyor/

Karikatür-Fotograf/Enis Özbank/ Fotograf/İrfan Demirkol/Fotograf Nezih Danyal/Karikatür/Tarık Hatipoğlu/Karikatür/Tan Oral/Karikatür/Hatay Dumlupınar/Karikatür/ İşçi Portresi' 84" Engin Kavukçuoğlu, Rıza Baloğlu, İsmail Murşil, Serdar Onan, Aramis Kalay, Kapak Mustafa Okan

Orta öğrenim dosyası/Yarın/Ortaöğrenim ve bir kaç kısa not Nihat Aksoy/Türkiye eğitim sistemi içinde 'ortaöğretim'/Rene B. Karels/ Güçlerimizi birleştirelim (Konuşan: Necmi Tanır/ Gürsel Sağlamöz/Ortaöğretimin genel görünümü ve onun 'metafiziği'/Edebiyat/A.Kadir'den şiirler/Fergun Özelli/Şiir/Mümtüz İdil/Edebiyatımızın bilimsel boyutları ve bir kaynak kitap/Halim Yazıcı/Şiir/Semih Acar/Bir uzun anlatı olarak Berci Kristin Çöp Masalları/ Tuğrul Asil Balkar/Şiir/Öner Yağcı Romanda arabesk mi?/Esma Bilikvar/Şiir/Şiir penceresi/Okuma notları/

Yasalarda ve uygulamada öğrenci dernekleri/Nevzat Helvacı ile konuş ma/Bir dernek kurarken/Turgut Kazan/Dernek Kurma Hakkı/Selim Demirci/Yasalar ve Yetkiler/Müzik Timur Selçuk/Sanatçı yaşadığı ülkede halkına fildişi kuleden bakmamalı/Ezginin günlüğü/insanlar insancıl ve güncel olan değerlerini terketmeye zorlanıyor/Sadık Gürbüz/Sanatçı toplumun sorunlarını yüreğin-

bir basın?/
birikimine feda edile
sağlığı/Nikaragua'da
saldırıyı artırdılar (Ç
çeviri kurulu)/Halk k
dan değişiyor/
Karikatür-Fotograf/İ
Fotograf/İrfan Dem
Nezih Danyal/Karika
tipoğlu/Karikatür/Tar
tür/Hatay Dumlupı
İşçi Portresi' 84" En
oğlu, Rıza Baloğlu,
Serdar Onan, Aramis
Mustafa Okanı
Yasalarda ve uygula
dernekleri/Nevzat Hel
ma/Bir dernek kurark
zan/Dernek Kurma
Demirci/Yasalar ve Y
Timur Selçuk/Sanatç
kede halkına fildişi k
malı/Ezginin günlüğü/
cıl ve güncel olan değ
meye zorlanıyor/Sadı
satçı toplumun soru

ORTA ÖĞRENİM DOSYASI

YARIN/Ortaöğrenim ve Bir Kaç Kısa Not
NİHAT AKSOY/Türkiye Eğitim Sistemi İçinde 'Ortaöğretim' 4
RENE B. KARELS/Güçlerimizi Birleştirelim (Konuşan: Necmi Tanır) 7
GÜRSEL SAĞLAMÖZ/Ortaöğretimin Genel Görünümü ve Onun 'Metafiziği' 8

EDEBİYAT

A. KADİR'DEN ŞİİRLER 7
FERGUN ÖZELLİ/Şiir 6
MÜMTAZ İDİL/Edebiyatımızın Bilimsel Boyutları ve Bir Kaynak Kitap 9
HALİM YAZICI/Şiir 10
SEMİH ACAR/Bir Uzun Anlatı Olarak Berci Kristin Çöp Masalları 11
TUĞRUL ASİ BALKAR/Şiir 12
ÖNER YAĞCI/Romanda Arabesk mi? 13
ESMA BİLİKVAR/Şiir 20
ŞİİR PENCERESİ 27
OKUMA NOTLARI 28

YASALARDA VE UYGULAMADA ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

NEVZAT HELVACI İle Konuşma/Bir Dernek Kurarken 15
TURGUT KAZAN/Dernek Kurma Hakkı 16
SELİM DEMİRCİ/Yasalar ve Yetkiler 17

MÜZİK

TİMUR SELÇUK/Sanatçı Yaşadığı Ülkede Halkına Fildişi Kuleden Bakmamalı 18
EZGİNİN GÜNLÜĞÜ/İnsanlar İnsancıl ve Güncel Olan Değerlerini Terketmeye Zorlanıyor 19
SADIK GÜRBÜZ/Sanatçı Toplumun Sorunlarını Yüreğinde Beyninde Duyan Kişidir 20
(Konuşmalar: Yarın İstanbul Bürosu)

SİNEMA

İBRAHİM KARAMEMET/Atıf Yılmaz'dan İki Aşk Öyküsünde Ayrı Sınıflarda Aşk Arayışı 21

KÜLTÜR

CEZAEVİNDE YAŞAM 22
M. HACET GİRGİN/Nasıl Bir Basın? 23
TUFAN AYDIN/Sermaye Birikimine Feda Edilen Gençliğin Sağlığı 24
NİKARAGUA'DA PARALI ASKERLER SALDIRIYI ARTIRDILAR 26
(Çeviren : Yarın Çeviri Kurulu)
HALK KÜLTÜRÜ DURMADAN DEĞİŞİYOR 27

KARİKATÜR - FOTOGRAF

ENİS ÖZBANK/Fotograf 7
İRFAN DEMİRKOL/Fotograf 8
NEZİH DANYAL/Karikatür 11
TARIK HATİPOĞLU/Karikatür 23
TAN ORAL/Karikatür 24
HATAY DUMLUPINAR/Karikatür 28

İŞÇİ PORTRESİ' 84"

ENGİN KAVUKÇUOĞLU, RIZA BALOĞLU İSMAİL MURŞİL SERDAR ONAN, ARAMİS KALAY

Kapak

MUSTAFA OKAN

YARIN'dan

sabırlı olmak

Kendi kendimizi dinleme fırsatını son dört yıl içinde olduğu denli, hiçbir dönemde bulamamıştık. Eğer dünyaya gözünüzü 80'de açtıysanız, bundan kuşkunuz olmasın; 60-70 ya da 70-80 dönemini içinden yaşayan yakınlarınıza sorun, onlardan da aynı yanıtı alacaksınız.. Ne var ki, kimilerinin kendisiyle başbaşa kalmayı bir tür "tefekkür"e dönüştürdüğü de doğru; nasıl bir umutsuzlukla, yarınından kuşkuyla ve yakın geçmişte olan bitene hayıflanarak... Bu satırları okuyanlar arasında böylesine içedönüklük yok denecek denli azdır, evet ama, bu yeterli mi?

Biz sabırlıyız! Kendimizi dinliyoruz ama bir iç hesaplaşmaya başvurarak; iç hesaplaşmamızı da yalnızca bireysel boyutuyla değil (bu da zorunlu), siyasal boyutuyla çarpıştırarak... Hem dışardakiler, hem içerdekiler olarak, eni konu siyasal bir kimlik taşımasa bile, olabildiğince özeleştiriye fazlasıyla gereksinmemiz var. Neredeyse beş yıl geçti, halâ dünü kavrama, bugünü anlama, yarını belirleme konusunda sıkıntı çekiyoruz, bunu kim yadsıyabilir. Özeleştiri, toplumsal ve siyasal değişmelerin dışımızdaki olgulara dönüşmesiyle ve içedönüklük yarasına kaşı en iyi merhemdir; aklımızı ve yüreğimizi körelten onmaz illetlerin panzehiridir.

Üstelik gençlik bu kez daha sağlıklı bir yola giriyor. Bu da nereden çıktı, diyenleri işitiyor gibiyiz; bir bakıma haklısınız belki ama, kafanızdaki titreşimlerin bu satırlarla aynı frekansta olduğunu da bilmenizi isteriz..

Sağlıklılık şurada: Özellikle içinde bulunduğumuz öğretim döneminin başlamasıyla birlikte, üniversite gençliği daha fazla suskun duramayacağını anladı, ek sınav hakkı için biraraya geldi, ortak davranışla kendi taleplerini ısrarla kovaladı, mücadele etti. Gözler bir anda gençliğe çevrildi. Sonra bildik sakıncaları da göğüslemeyi kafasına koyacak, gençlik yılının katılım ilkesinin ülkemiz için önem taşıyan ağırlığını gördü, onu derneklerini kurmak için ülke özeline uyguladı. Son günlerde on binlerce öğrencinin bir hiç uğruna okullarından atılması sözkonusu, üniversite gençliği yine çözüm yollarını araştırıyor, buluyor.

Gençlik temel, yaşamsal akademik ve demokratik haklarını elde etmeyi bu aşamada başa koydu, kültürel ve siyasal boyutlarını bulması çok gecikmeyecek biçimde. Sabırsızlık işte bu aşamanın büyük düşmanı; demokratik hak ve özgürlükler için savaşım istenilen sonuçla ını bi den vermeyince, gözleri hemen ileriye dikmek... Unutuvermek yanlışlarımızı... Şimdi üniversite gençliği taptaze bir bi ikimle yanıbaşımızda, varsa yanlışı, o da 1971 döneminden çıkıldığında taşıdığı büyük coşku, heyecan ve atılganlığa henüz sahip olamaması. Bunun için de sabırlı olacağız.. *Yarın* ne yazık ki gençliğin tek sesi olarak kaldı. Binlerce okuyucusu her şeyi *Yarın*'dan bekliyor, hem de en iyi ve eksiksiz biçimde. Her sayısı, tüm okuyucuları için aynı ölçüde yeterli, doyurucu, bir öncekini aşan, gereksinmelere yanıt verebilecek düzeyde olacak. Gerçekleştirmenin güçlüğü bir yana, bunu doğru bir kavrayış olarak kabul etmek de olanaksız. Dört yıldır, kesintisiz biçimde her ay başında elimizde olan bir dergiden bunları beklemek haksızlık olmaz mı? Sözgelimi elinizdeki *Yarın*'ı belki geçen aykinden yetersiz ama, ondan da öncekinden iyi bulabilirsiniz. Şimdi geçen ayki *Yarın* kafanızdakine denk, bu ayki de ondan uzak mı düşüyor?...

Yarın aylık bir dergi ve kendisinin bütüncül bir bakışla değerlendirilmesini istiyor. Her sayısı öbüründen kuşkusuz farklıdır ama, sorun da her sayının taşıdığı renklerden en güzel armoniyi yaratmak değil mi? *Yarın*'ın elimize aldığımız sayısını kendi başına değerlendirdiğimizde, bir sayıyı "iyi", öbürünü "kötü" ya da bir yazıyı "iyi", öbürünü "kötü" ola ak görmemiz de kaçınılmaz olacaktır. Böyle bir anlayışla hem miyopluğu, hem de hipermetropluğu aynı anda taşıyan göz hastalarından farkımız kalır mı? *Yarın* tam kırk dört aylık bir toplamdır, bir bütündür. Yanlışı toplamda aramalı ve sabırla, bir geleceğin her sayıyla, her yazıyla, çizgiyle, renkle örüldüğünü kavramalıyız. Tıpkı tarihsel geçmişimiz gibi; onun da bütüncül bir kavrayışla, topyekün bir sahip çıkışla kabul etmeli ve dersler çıkartmalıyız.

Öyleyse bu sunuş yazımızın sonunda elimizdeki sayının içe iği üstüne bilgi vermeyi bir yana koyalım ve birinci sayfasından arka kapağındaki Yarın Abone Kulübü duyurusuna dek, satır satır okuyalım, sabırla, inatla...

Sevgi ve dostlukla...

□ SAHİBİ
Sami Alptekin

□ SORUMLU YAZI İŞLERİ YÖNETMENİ
Füsun Öztürk Baysan

□ BÜRO ve TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm
F.Almanya: Mehmet Bilgin Postlagernd, 4000 Düsseldorf 1
İzmir: 847. Sokak, 8/313, Konak - İzmir
İstanbul: Divanyolu, Hoca Rüstem Sokak, Zafer Han No: 7, Kat: 4-12, Cağaloğlu, İstanbul

□ DAĞITIM
etkin Dağıtım

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/ Yıllık 2400 TL.
Altı Aylık 1200TL.
Yurtdışı/Yıllık 30 DM
Altı Aylık 16 DM
Yurtdışı tek fiyat 3 DM

□ İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.- TL
Yarım Sayfa : 50.000.- TL
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.- TL
Yarım Sayfa : 25.000.- TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Sanem
Baskı : Sanem Basımevi
Kapak Baskısı : Maya
Grafik Düzenleme : Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 15/15
Sıhhiye - Ankara

□ YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay - Ankara.

□ POSTA ÇEKİ
Yarın Dergisi, 16486 0

A.Kadir 1917 yılında İstanbul'da doğdu. Kuleli Askeri Lisesi'ni 1936 yılında bitirdi. Kara Harp Okulu son sınıf öğrencisiyken "zararlı" kitaplar okuduğu gerekçesiyle bir grup arkadaşı ile birlikte tutuklandı. Okuldan çıkarıldı, on aya hüküm giydi. İlk kitabı Tebliğ (1943) toplatıldı. Beş yıl kadar, İstanbul dışında sürgünde yaşadı. Dönüşünde yayınevlerinde düzeltmen olarak çalışmaya başladı. Konusunu toplum sorunlarından alan lirik şiirler yazdı. Tebliğ (1943), Hoş Geldin Halil İbrahim (1959-1965), Dört Pencere (1962) ilk üç şiir kitabıdır. Bunlara 45 yeni şiir ekleyerek tamamını Mutlu Olmak Varken (1968-1976) adıaltında topladı. Tek başına ve ayrıca Asım Bezirci, Afşar Timuçin ile birlikte bir çok ozanı dilimize, bizim ozanlarımızı da yabancı dillere kazandırdı. Azra Erhat ile birlikte İlyada ve Odyssia'yı çevirdi. Çeviri alanındaki çalışmalarıyla 1980 Hasan Ali Ediz Çeviri Ödülü'nü kazandı.

a.kadir

Bir İnsan

Seni bir gün
çekip aldılar topraktan,
benzedin köksüz bir ağaca.
Önce öğrettiler sana uygun adını,
sonra büyük şehirlerini gösterdiler Avrupa'nın.
En muazzam saraylar karşısında bile sen
evini unutamadın.

Varşova'da kaputun kaldı,
Dunkerk'te arka çantan.
Düştü bütün fotoğrafların Sivastopol'da.
Bir şafak vakti Paris'te bıraktın zavallı yüreğini,
kurşuna dizilenler karşısında.

Lânet okusunlar sana bırak,
iyi bir asker olamadın diye.
Ölmesini bildin ya sen arkadaş kurşunuyla.
İki çürük patatesi
ekmek torbanda unutarak!

1943-İstanbul

Hatırlamak

Bazan içimde nasıl,
biliyor musun,
bir tuhaflık duyarım.
Hani bir şey hatırlamak:
Bir çiçek,
bir pencere,
bir sıcaklık.

Ne bileyim ben,
bir sürü şeyler işte.

Bizim nelerimiz yoktu ki kardeş
Çocuklarımız, karımız, kitaplarımız.
Benim kitaplar şu yanda dururdu, şöyle.
Ne oldular dersin?

Benimkisi kâfir,
bir turşu kurardı,
parmaklarını yersin.

1943 - İstanbul

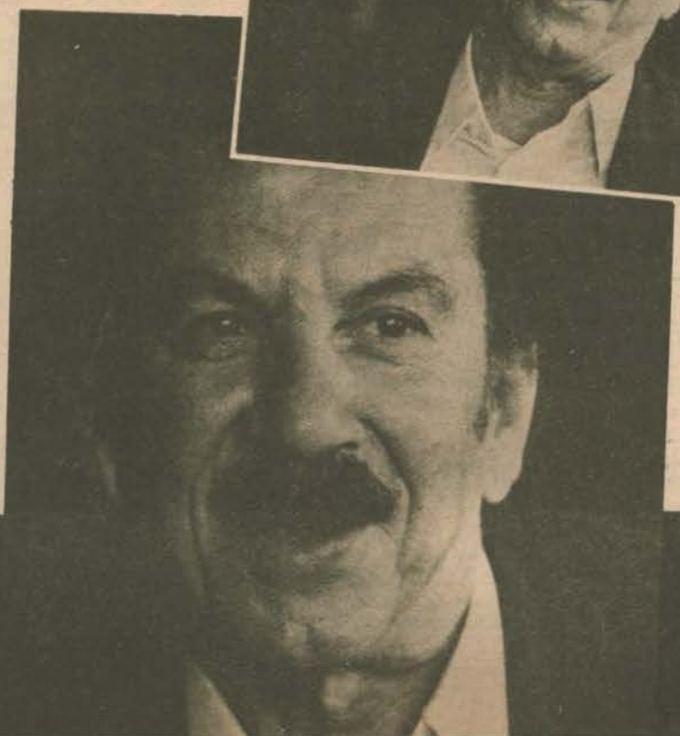

Fotoğraflar: Bilal Meşe

Tebliğ

Ömrümde görmedim böyle bir gün.
Yarım dilim ekmek önümde,
düşünüyorum alevden ülkeleri.
Boğazımda kalsın yedikleri,
ve zehir zıkkım olsun,
bu anda düşünmeyen varsa eğer!

Sen benim,
memleketimin şarkılarında bile varsın,
sen o korkunç,
sen o uykusuz geceler altında bir kerre olsun
umudunu kaybetmeyen şehir!

Ben de bilirim, umuttur bu,
Bağlanamaz kıskıvrak dört bir yanından.
Bir umuttur ki;
daha haşin,
daha merhametsiz,
tank ordusundan düşmanın!
Bir umuttur ki;
sokaklarında sırt üstü yatan
henüz buluğa ermemiş yaralı çocukların
mavi gözlerinde okunur,
ve sonuncu kalede,
mazgallardan bakanların yumruklarında!

O insanlar bitmedi mantar gibi yerden.
Anaları doğurmuştu onları bir zamanlar,
tıpkı dalda bir çiçek açar gibi.

Ve şimdi, kimi kurtuldu ölümden,
kimi yapıştı toprağa yüzükoyun,
siper kokan elleriyle.
Kimi de verdi kendini dalgalara,
bir kuş kadar rahat,
erkekçesine ve hazin.
Püfür püfür esen
en yumuşak rüzgârlarına bile
düşman oldum Karadeniz'in!

Ve sen, güzel şehir,
sen artık hiç bir şarkıya sığmazsın.
Seni yarın, ilk defa bir şafak vakti
Mükellef bir sofraya oturan
bütün dünya insanlarının
bulutsuz ve taze yürekleri,
bir türkü gibi değil,
bir sevgi gibi değil,
fakat bir ağlamak ihtiyacı gibi duyacaktır,
giderilmez bir ağlamak ihtiyacı gibi!

1943, İstanbul

ortaöğretim ve birkaç kısa not

Eğitim, ülkemizde her düzeyiyle sorun olma özelliği taşır. En alt düzeyini oluşturan ilk öğretim için bile yazılacak, konuşulacak çok konu vardır. Örneğin, zorunlu olmasına ve uzun yıllardır hemen tüm ülkeye yayılmış olmasına karşın halen yüzde yüzlük bir sonuca ulaşıldığı kuşkuludur. Örneğin, başarı kıstasları oldukça tartışma götürür vb. gibi.

İkinci düzeyi oluşturan orta öğretim ise, özellikle, son yılların moda yaklaşımıyla birlikte yani Anadolu Liseleri furyasıyla birlikte iyice gözler önüne serilmiştir. Sözgelişi bundan fazla değil beş yıl önce, orta öğretimin yerine oturmadığı tartışmaları belli bir ilgi alanı içinde olurken, bugün ülkenin heryerinde konuşulur. tartışılır duruma gelmiştir. Nedeni de açıktır. Önceleri belirli bir alanda konuşulan konular, 11, 12 yaşlarında yarışa sokmaya başladığımız çocuklarımız, kardeşlerimiz sayesinde, kimi kez onların bu yükü kaldıramadıklarını en acı biçimde (örneğin canlarına kıyarak) göstermeleri nedeniyle yaygınlaşmıştır. Her çevreden olumsuz mırıldanmalar, sesler duyulur olmuştur.

İşte Yarın da bu sayısında, daha önceleri genel eğitim içinde yer verdiği bu sorunu işlemektedir. Ülkemizde orta öğretimin sorunlarını, ülkemiz dışında yaygın biçimde yaşayan yurttaşlarımızın yaşadıkları ülkelerdeki sorunlarını kısıtlı sayfalar içinde, en genel biçimde ele alıp işlemeye çalışmaktadır. Doğaldır ki, sorunlar bu birkaç sayfanın sınırlarının çok daha ötesinde boyutlanmıştır. Bunun en azından ülkenin orta öğretim diye bir sorunun olmasının tarihiyle izdüşer olduğunu düşünürsek boyutlarını da kabaca kavrmamız olasıdır. Ama bunların bir kısmının hiç değilse şimdilik dile gelmesi tartışılması da önemlidir kanısındayız.

Burada dile gelenlerin ötesinde resmi eğitimin orta bölümünün ideolojisinin tek tek ders kitaplarıyla birlikte ele alınması, genel öğretim "disiplini"nin genç insanların neye koşullandırıldığının tartışılması ve hepsinden de önemlisi bir meslek vermeyi amaç edinmemiş olan, genel bilgiyle yetinen "klasik" liselerimizin artık tartışmaya bile gerek bırakmayan çağdışılığının yerine konulması gerekenler... bu konunun sayfalarımıza hiç değilse şimdilik sığamayan boyutlarını oluşturuyor.

Sayfalarımıza şimdilik sığmayan bir önemli boyut da, hiç kuşkusuz eğitimin, ki burada genel eğitimi ve resmi eğitimi birlikte ele alıyoruz, her düzeyinde, bireyci, "tek insan" anlayışında insanlar yetiştirmeyi amaçlamakta oluşudur. Bırakalım okulları henüz emeklemeyi yeni bırakmış, iki ayağı üzerinde zorlukla duran çocuğumuza bile örneğin "bak bu senin oyuncağın" diyerek sesleniriz bir şey verirken. Bu giderek "ben sana oyuncaklarını arkadaşlarının yanına götürme demedim mi" ile sürer. Okulda da, çocuğumuzun başarılı olmasını "söyle bakalım diğer çocuklar senin gibi iyi not alıyor mu?" "öğretmen en çok kimi seviyor?" türünden yaklaşımlarla sürdürürüz bireyce yetiştirmeyi. Resmi eğitim ise oldum olası bu temelde kurulmuştur. İlkokullarda uygulanan küme çalışmaları bile bireylerin sivrilmesini ve kümenin diğer zayıf üyelerini ezmesini sağla-

Türkiye Eğitim Sistemi içinde "Ortaöğretim"

Nihat Aksoy

SİSTEMİN YAPISINA KISA BİR BAKIŞ

Türkiye'de eğitim sistemi, genel söyleyişle "örgün" ve "yaygın" olmak üzere iki kesime ayrılıyor. Örgün eğitim, okulları, yaygın eğitim ise halk eğitimi dediğimiz kesimi kapsıyor. Okul sistemi, örgütlü, planlı, programlı ve diplomaya yöneliktir. Yaygın eğitimde diploma ve sınav zorunluluğu aranmaz.

Eğitim sistemimizin yapısı Cumhuriyetin ilk yıllarında belirlendiği gibi sürmektedir diyebiliriz. 1924 yılında altı yıllık ilkokul beş yıla indirilirken, önce bulunmayan "ortaokul" türetilmiştir. Böylece ilkokul/ortaokul/lise/yüksekokul olmak üzere dörtlü sisteme geçilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim sistemi daha sonra oluşmuştur. 1924 yılında kaldırılan medrese sisteminin yerine halkın "imamet ve hitabet" ihtiyaçlarını karşılayacak "imam-hatip" okulları açılabileceği ve dinle ilgili bilimsel araştırmaları yürütecek bir de "ilahiyat fakültesi" kurulacağı, Tevhid-i Tedrisat" (Eğitimin Birliği) kanununun bir hükmü idi. Yeni siyasal rejimin kısmi köktenci tutumu, sözkonusu okulların sönükleşmesine yol açtı. Ne imam hatip okulları, ne de ilahiyat fakültesi öğrenci bulamadı ve kapandı. Çok partili döneme geçildiği 1946 dan sonra, yeniden, ilk ve ortaokullara din derslerinin konulduğunu, imam-hatip okullarının açıldığını, Ankara Üniversitesinde bir İlahiyat Fakültesinin kurulduğunu görüyoruz.

Bugün "ortaeğitim" denildiğinde, lise ve ona denk sayılan meslek okullarını anlıyoruz. Liseler de sivil, askeri liseler ve polis koleji gibi okullardan oluşuyor. Meslek okulları, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı mesleki ve teknik okullar, Tarım, Maliye vd. bakanlıklara bağlı meslek okullarından oluşuyor.

İDEOLOJİK TEMEL

Hükümetin ekonomi politikasındaki bunalımı her alanda, bu arada eğitimde de sürüyor. Yeni ekonomi politikasının kılıflanması, ancak iyi bir ideolojik kuşatma ile mümkün olabilecektir. Bunun için en etkili araç da eğitimdir. Eğitim sisteminin temeline iki dinamit konmuştur: Oyalama ve uyuşturma. Oyalamak için mümkün olduğu kadar uzun sürdürmek gerekiyor. Uyuşturmak için ise, Cumhuriyet rejiminin en sağlam güvencelerinden birisi olan "laiklik" ilkesinden geri dönüp, sözümona "din kültürü ve ahlak öğretimi" yapmak. Bütün bunlar "eğitimi ideolojik etkilerden arındırmak" adına yapılıyor. Zaten ideolojik davranmanın en garantili yolu, "ideolojik" suçlamasıdır. Yeni iktidar da bunu yapıyor. İktidara gelir gelmez, ekonomik karalarına koşut olarak eğitim sistemini de kendi ideolojisine koşut olarak düzenledi. Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılmış, anayasal ağırlığı olan yasal hükümlerini bir kararname ile ortadan kaldırdı. Çıkardığı 179 ve 208 S.Kanun Hükmünde Kararnamelerle eğitim örgütünü tepeden tırnağa yeniden kurdu. Bakanlığın kökleşmiş bilim kurulu olan "Talim ve Terbiye Kurulu'nun içini boşalttı ve onu Bakanlığın alını satın, yazışma gibi işlerle uğraşan bir bürosu durumuna getirdi. Buna karşılık, Bakanlardan ve bazı yüksek devlet memurlarından oluşan bir "Yüksek Eğitim Öğretim Kurulu" kurdu. Bakanlığın adını değiştirdi "Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı" yaptı. Bu basit bir değişiklik değildi: Yarı özerk işleyen Beden Terbiyesi Örgütü bu yolla ortadan kaldırılıyordu. Dahası. Tevhid-i Tedrisat Kanunundaki "Maarif Vekaleti"nin tüm eğitim işlerini tekeline alan hükmü belki de böylece ortadan kaldırılır," Dinişleri Bakanlığı" (Evkaf ve Şeriye Vekaleti) yeniden işlev kazanabilirdi. KHK'lerdeki "örf ve adetlere bağlı eğitim" ilkesinin benimsenmesi, son zamanlarda üstlenilen görevlere din ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin atanması, sadece bu öğretmenlere bol bol takdirname verilmesi boşuna olmasa gerektir.

"İdeolojik kuşatma" girişiminin diğer bir kesitinin de uzun süre okutma olduğuna değinmiştik. Bugün bazı insanlar, tarifesi üstünde yazılı ilaçları satmak için dört yıl eczacılık okuyorlar. Aspirin yazmak için altı yıl, kâtip olmak için dört yıl (Çocuk eğitmek için de iki yıl) Yapılan etkinlik çözümlenirse, ço-

maya dönüşmüştür. Ve doğal olarak da, sınırlı sayıda öğrenci alan Anadolu Lisesi sınavına girmesi ve bozanmaya koşullandırılması, o genç insanın bireyciliğinin çok zor aşılabilecek biçimde beynine kazınmasını getirir. Sorun orta-öğretimde büyüyerek gelişir.

Bunun tersi olabileceği de, açıkcası bugüne kadar yaygın biçimde dile gelebilmiş değildir. Oysa ki, önemli bir eğitimcinin, Makarenko'nun eğitim üzerine notlarını topladığı ve dilimize çevrilmiş olan iki kitabı[1] bu konuda önemli birkaynak oluşturabilmektedir. Makarenko'nun düşüncelerini dayandırdığı en önemli iki temel vardır. Bunlardan birincisi, ki bu önem sırasında da ilktir, çocuğun ve gencin bireyci değil kollektif bir anlayışla eğitilmesidir. İkinci yansa, özellikle son yıllarda büyük kentlerimize de gelebilen bir anlayışın yanlışlığını vurgulamaktadır: "Bırakın çocuk kendi yolunu kendi bulsun, hiç karışmayın" Makarenko, kollektif bir yaklaşım ve uygulamayla ve belli bir disiplinle yaratıcılığı ve üreticiliği için en geniş olanaklar tanınarak çocuğun ve ergenlik dönemi gencinin geleceğe yönelik eğitilebileceğini savunmaktadır.

Bu kısa notta bu apayrı ve bizce de çağdaş ve doğru olan bir yaklaşımı uzun boylu tartışmak olanaklı değildir. Ancak konuyu ele alışımızı bir boyutuyla tamamlamak ve daha sonraki ele alışlarımıza bir köprü oluşturabilmek amacıyla bu eğitimcinin adını ve kaynak olabileceği düşüncesiyle de kitaplarını bu nota eklemeyi gerekli gördük.

Fotoğraf: Enis Özbank

Yine tartışılması gerektiğine inandığımız bir boyut da, ortaöğretimin "politeknik" eğitim adını taşıyan ve eğitimin üretim için olması temel gerekliliğe dayanan bir yapıya otunması gerekliliğidir. Ancak yine kısıtlı sayfalar içinde sorunun bu çözüm boyutuna da yeterince el atamadığımız ortadadır. Gene gelecek tartışmalarımıza bir köprü oluşturması düşüncesiyle bu kısa notumuza bir ara bölüm alarak eklemeyi gerekli görüyoruz ki, en alt basamağından başlayarak, en üst noktasına kadar yeniden ele alınmış bir eğitim anlayışını yerleştirmemiz gerekmektedir. Bu eğitim içinde yer alan zorunlu ilk öğretimin süresinin uzatılması gereği ortadadır. Yine meslek edinme olanaklarının hazırlandığı ve her isteyen başarılı gencin yüksek öğretime devamına olanak tanıyan yatay ve düşey geçişli bir orta öğretim de 2000'li yıllara yaklaştığımız bu dönemde artık bir zorunluluktur.

Bu notumuzu öğretimimiz için bir yara olan içerik sorunuyla bağlamak istiyoruz. Çocuklarımıza ve gençlerimize savaşçı, ırkçı gerici bilgiler değil barışçı insancıl ve çağdaş bilimin bilgilerini vermeye zorunluyuz. Tersinde direnilmesi direnenleri de, bilimin ve teknolojinin neredeyse ışık hızıyla geliştiği çağımızda hüsrana uğratacaktır.

YARIN

1. A. Makarenko, Ailede ve Okulda Çocuğun eğitimi, Ser Yayınları, 1978 Ankara. A. Makarenko, Yaşam Yolu(1), Payel yayınevi, 1984 İstanbul.
2. M.İzer, Eğitim Üretim İçindir, Yarın, Sayı 33, Sayfa 11.

ğu alanlarda verilen bilgi ve becerilerin çok daha kısa zamanda verilebileceğini anlamak zor olmayacaktır.

Bu uyuşturucu eğitim, bütün gösterişine karşın iktidar hesabına ucuza maledilmektedir: Bir yandan eğitimin araç kullanma gereğini bir kenara itip karatahtada doktor, mühendis, öğretmen yetiştirerek, bir yandan da paralı eğitim yaparak. İlk ve ortaeğitimde öğrenciden toplanan paraların miktarı korkunç boyutlara ulaşmıştır. Bir yandan okulların zorunlu gereksinmelerini gidermek için, bir yandan lüks giderler için para toplanırken, şimdi bir de "Milli Eğitim Vakfı" devreye girdi ve eskisine göre iki kat bir eğitim masrafı doğdu. Buna karşılık öğrencilerin, beden ve duyguca gelişimini sağlayacak tesisler, araçlar, müzik aletleri gibi son derece önemli gereksinmeler sağlanmamaktadır. Öte yandan OSANOR* adı altında, çocuklar mesleki eğitimlerini, hiçbir sosyal güvenceye bağlanmadan özel iş yerlerinde sürdürmektedirler. Böylece "uygulamalı eğitim", "okul-sanayi işbirliği" adı altında küçücük çocuklar bile özel sektör yararına kullanılmaktadır. İşveren bedava ve kalifiye işçi bulmaktan memnun ve eğitime "katkıda" bulunuyor. Öğrenciler için kur'an dersleri ve "bedave mescit" de caba.

ORTAEĞİTİMDE "İKİLEŞME"

"Tevhid-i Tedrisat" (Eğitimin birleştirilip laikleştirilmesi) Kanunu ile kaldırılan ikilik yeniden kurulmuştur. Kanunda "halkın imamet ve hitabet" gereksinmesine yetecek eleman yetiştirecek olan imam-hatip okullarının hem sayıları korkunç rakamlara ulaşmış, hem de "lise" adı verilerek tüm yüksekeğitim kapıları açılmıştır. Bugün yeni Anayasanın 24. maddesi alabildiğince geniş yorumlanıp, ilk ve ortaokullar da birer din okulu havasına büründürülmek istenilmektedir. Tüm ortaeğitimde ortaokul kısmı kaldırılırken ve ilk eğitim sekiz yıla uzatılırken, imam-hatip okullarının ortaokulları. tıpkı lise kısmı gibi din eğitimi yapmaktadır. Böylece İmparatorluk dönemindeki "subyan mektebi-medrese" ve "tedrisatı iptidaiye idadi-üniversite" ikiliği yeniden kurulmuş oldu. Eğitimin bu yapısı, çeşitli bunalımların nedeni olarak gösterilen çatışmalara, mezhep ayrımına ortam hazırlayacaktır. Bu uyuşturucu eğitim anlayışı. düşünmeyen, eleştirmeyen, soruşturmayan ve "lider"e bağımlı kuşaklar yetiştirecektir. Halkın saf dinsel inançları çarpıtılıp, genç kuşağa "gelenek-görenek, milli değer" adı altında sunulursa şaşmamak gerekir Din kültürü ve ahlak öğretimi programları ve ders kitapları incelendiğinde iyimser olmak elden gelmiyor. "Milli Eğitim Bakanlığı İç Hizmetler Yönetmeliği" yatılı okullarda "dua" etmeyi zorunlu kılmıştır. Yemekhanede, nöbetci öğretmen ya da bir öğrenci "Tanrımıza hamdolsun, Milletimiz varolsun" biçiminde dua ettirdikten sonra "afiyet olsun" denilecek ve yemeğe başlanacaktır. Bunu, ne Anayasadaki "din ve vicdan hürriyeti" ile ne de "laik cumhuriyet" ilkesiyle bağdaştırabiliriz.

ORTAÖĞETİMDE "SINIFLAŞMA"

Osmanlı Döneminde ortaeğitim okulları sınıflaşmıştı: "Sultaniler" ve "idadiler". Sultaniler, daha çok Fransız lise sistemini örnek alan oldukça güçlü ve seçkin ailelerin çocuklarını okutan liselerdi. İdadiler ise, halktan ortaeğitim talebi olanlara sunulmuş ikinci sınıf bir lise idi. İkinci Meşr tiyet Döneminde Maarif Nazırı Esrullalı Efendi bu ortaeğitim kurumlarını tekleştirme ve standartlaştırma derdine düştü, fakat başaramadı ve üçüncü tür diyebileceğimiz bir lise (vilayet idadileri) ortaya koydu. Cumhuriyet Döneminde görünüşte bu birlik sağlandı. Adları "lise" olan ortaeğitim kurumlarının süreleri ve programları, yabancı okullar ve yabancı dille eğitim yapanlar hariç denkleştirildi. Seçkinlerin yabancı dille eğitim talebi, sınıflaşmanın en azından iki çeşitte sürmesini önleyemedi. 1932 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü içinde, İngilizce eğitim yapan ve Galatasaray lisesini örnek alan bir "Gazi Lisesi" açıldı, fakat Enstitünün öğrenci yapısı içinde böyle bir seçkinler okulu gerçek kimliğini bulamadı, lise bugünkü binasına nakledilerek yabancı dille eğitimden ve yatılılıktan vazgeçildi. Bunun yerini belli ölçüde "Ankara Koleji" tuttu. 1939-46 arasında liseler belli bir seviyeyi tutturdu ve güçlendi. Büyük ölçüde Fransız modelini örnek aldı. Ondan sonra sayıca çoğalma ve seviye düşmesi başladı.

Ne var ki, lise kavramı belli bir seçkinciliği anlatır. Lise akademik kültür temeline dayanan ve önü yükseköğretime açılan bir kurumdur. Bu özelliği nedeniyle sayıları fazla çoğaltılamaz. Aksi halde seviye düşmesi kaçınılmazdır. Bu kuramsal ve zor okula tüm ortaokulu bitirenlerin sürülmesi bir iyilik değil dir. Bu yolla öğrencilerin büyük çoğunluğu elenmeye mahkumdur. Boş bir yüksek eğitim hayali ile, liseye doluşan gençlerin durumu bugün gerçekten acıklıdır. Bunun yerine, fazla zorlanmadan, yaşamsal ve yaşa uygun bir kültür kurumu yaratmak gerekir. Bütün dünyada da bu yola gidilmektedir. Değişik siyasal rejimleri uygulayan toplumlarda bu ortak eğilim vardır. Bu bir haksızlık değil, aksine insanları başarabileceği eğitim kurumuna yönlendirerek onlara başarının tadını taddırmaktır.

Ülkemiz gerçeğine bakarsak, adı lise olduğu halde, birkaç sınıf okulun ortaya çıkmış olduğunu görürüz Fen lisesi, Anadolu lisesi, lise, öğretmen lisesi, teknik lise, meslek lisesi, ticaret lisesi, imam-hatip lisesi gibi liseler. Yabancı liseler de bir ayrıcalık taşır. Normal liseler, modern fen uygulayanlar ve uygulamayanlar olarak ayrılmıştır. Bir kentteki liseler de olanaklarına göre sınıflanmıştır. Bunlarda öğrenci bölgesinden çok, seçkin kişi olup olmama ağır basmaktadır. Saygınlık verilen liselere, özellikle anadolu liselerine ulaşmak, en başta ekonomik güç istemektedir. En zeki çocuklar de il, ailesinin ekonomik durumu iyi olan çocuklar istedikleri liselere ulaşmaktadır. Son iki yıldır, toplumun anadolu lisesi özlemi şömürülerek, her yerde mantar gibi anadolu lisesi açılmaya başlamış, yazık ki, buralara yabancı dil öğretmeni bulunamamış ve seviyeleri düşmeye başlamıştır. Bu liselerin başlangıçta hangi amaçlarla kurdurulduğu da unutulmamalıdır. Bu okullar, "örf ve adetlerine bağlı" olduklarını her yerde söyleyen politikacılara inat, yabancı kültürel etkileri yaymaktadır. Sonuçta da yabancı dili iyi öğrettikleri şüphe götürmektedir.

Bir başka sınıflaşma da, programlar yönünden olmaktadır. Özellikle "modern fen" sloganı, liselerde sosyal bilimler, edebiyat ve sanat eğitimini öldürmüştür. Bugün edebiyat koluna ayrılan çocuklar, not ortalamaları en düşük olan, hatta liseye girmemesi gereken öğrencilerdir. Fen lisesi ile başlayan özel alan liseleri "spor liseleri" vb. alanları da sarmaktadır. Bu yaşta öğrencinin kişiliğini böylesine bölmek bilimsel bir yanlıştır. Fen lisesi de ötekiler

de birer yutturmacadır ve sakattır. Hele "ya müzik ya resim" gibi, genç insanı çileden çıkaracak bir tavır son derece yanlıştır. Bu etkinlikler, birer branş olmanın ve gelecekte meslek olmanın da üstünde, o yaşın ve güzelim romantik çağın vazgeçilmez yapıcı, yaratıcı etkinlikleridir. Belki ağırlıklı seçmeli ders olabilir, fakat bu etkinliklerden bazı öğrencileri tümden mahrum bırakmak, hataların en büyüklerinden birisidir. Yetişkinler kendi bencilliklerini ve kofluklarını, bu etkinliklere "olsa da olur olmasa da", "asıl olan fen, matematik", "bunlar ıvır zıvır dersler" gibi saçma yargılarıyla ortaya koymaktadırlar.

"ORTAEĞİTİMİ KAYDIRMA"

"Eğitim politikamızı meslek ve teknik eğitime kaydırıyoruz", "Çocuklarımıza hayatta gerekli olmayan şeyleri öğretmeyeceğiz" gibi sloganlar, hep yönetim değişikliğinde ısıtılıp ortaya atılır. Hele eğitim işini bilmeyenler Bakanlık koltuğuna oturmuşsa, oturuşunun daha ilk günü bu sloganları duyarız. İlk anda belli bir çekiciliği olan bu sloganların saçmalığını anlamak zor değildir. Zaten sistem, hiç de onların dediği yere "kaymaz". Bugün dünyada çocukluk yaşı onsekizlere yirmilere doğru çıkarılmaktadır. Çocukların erkenden mesleğe yöneltilmeleri, hem onların kişiliklerinin bütünsel gelişimini engelliyor, hem de belli bir branşta uzmanlaşma, hızla gelişen teknolojiye ters düşüyor. Ayrıca, çok küçük yaştaki insanların tercihlerini doğru yapmaları da beklenmemelidir. Toplumların sıçrama dönemlerinde insanların erkenden meslek edinmeleri, toplum kalkınmasına katılmaları bir zorunluluk olarak görülebilir. Bu durumda geçici olarak meslek seçimine erken başlama hoş görülebilir. Bizde Cumhuriyetin ilk yıllarında ilkokul mezunlarından bile meslek seçmelerinin beklenmesi olağandı. Köy enstitüsü öğrencilerinin erkenden mesleğe yönelmeleri, bir meslek erbabı gibi kendi yuvalarını yapmaları da bir yönden zorunluluktu. Zamanla bu yük azalacaktı. Yalnız bir noktanın gözden kaçmaması gerekir: Öğrencileri erkenden mesleğe yöneltmek, onları üretken kılmak yanlıştır savıyla, onların gerçek hayattan, toplumsal koşullardan soyutlanmaları, deney niteliğindeki etkinlikleri bile yaptırmamak bir başka yanlıştır. Köy enstitüsü öğrencisi, bileşikkaplar yasasını, kendi açtığı su kanalında öğreniyordu. Bitkilerin ve diğer canlıların hayatlarını yerinde inceliyorlardı. Üreme, büyüme, gibi doğa bilimleri konularını olaylar üzerinde gözlüyorlardı. Bunun yanında, kişiliklerini bir bütün olarak geliştirici sanatsal ve sportif etkinlikleri kana kana gösteriyorlardı. Ders kitapları dışındaki yayınları bol bol okuyacakları ortam hazırlanmıştı (Köy enstitülerinden bir yazar kuşağının yetişmiş olmasını bu okuma etkinliğine borçluyuz).

Çok beğenildiği halde sistemin "kaydırılamama" nedenlerinin temelinde, ekonomik etken yatmaktadır. Eğer ekonomi, şu zamanda, şu kadar, şu nitelikte kalifiye eleman istemiyorsa, eğitim sisteminin üretken işgücü eğitmesi beklenemez Zaten ekonominin talebi olmadıkça, sistemi işletenler de böylesine pahalı bir yatırıma girmezler. Bugün mesleki ve teknik eğitimimiz, hem ekonominin iticiliğinin olmaması, hem de kuruluşundaki mantık yanlışı yüzünden planlı işgücü eğitimi yapamıyor. Aslında vatandaş, çocuğunun bir an önce meslek edinmesi ve okulu bitirir bitirmez bir iş bulması için can atıyor. Vatandaş artık çocuğunun "memur" olması umudunu yitirmiştir. Ekonomik gücü sınırlı olup, çocuğunu okutmak zorunda olan vatandaş, son yıllarda sınavla öğrenci alan teknik okullara akın etmektedir. Çoğu ülkelerdekinin aksine, gecekondu ve kırsal alandaki en yetenekli öğrenciler, liseye değil, mesleki ve teknik okullara yönelmektedir.

BİLİM VE "HAYATILIK"

Temelinde saçma fakat söylenişinde çekici bir slogan da "çocuklarımıza faydasız şeyler öğretmeyeceğiz" ya da "Türkiye'den başka ülkelerin coğrafyasını, toplumsal yapısını öğretmeyeceğiz"dir. En gabi insan bile her öğrendiğini bir yarar umduğu için öğrenmez. Doğa ve toplum olaylarına kendince çözüm bulmak ister insanoğlu. Bu, bilimsel düşünüştür. Az-çok her insanda bulunan bu merak, lise düzeyini de kapsayan temel eğitim kültürü içinde giderilmeye çalışılır. Bu bakımdan eğitimde sık sık hortlatılmak istenilen "faydacılık" (pragmatizm) sanayi devriminin burjuva düşünürlerine sunduğu bir tatlı memedir. Pragmatizm, "üretken ve itaatkar" insan yetiştirme konusunda ortaya atılmış bir eğitim felsefesidir. Kuşkusuz eğitimin sonunda yararlı davranışlar, beceriler edinilecektir. Ancak, bu davranışlar hiçbir zaman "bilimsel düşünüş"ten önemli değildir. Bu dengeyi kurarken, siyasal ideolojinin kimden yana oluşu etkili olacaktır kuşkusuz.

Aynı biçimde, başka ülkelerin doğal, toplumsal ve ekonomik yapısını öğreten sosyal bilgiler konularının okutulmaması da, hem bilimsel düşünüşü, hem gerçekçiliği hiçe saymaktır. Bunun arkasında da iyi niyet aramak boşunadır. Bunun arkasında emperyalizm vardır, araplaşma vardır, arabesk vardır. Başka dünyalarda olup bitenleri öğrenmek hem bilimsel düşünüş açısından, hem de insanlık ilişkileri açısından önemlidir. Dünya geneline kendi ülkesini yerleştiremeyen bir okumuş, zamanının çoğunu boşuna harcamıştır. Böyle bir insandan ulusçuluk da beklenemez. Aksi durum iletişim araçlarının bu denli geliştiği, uluslararası ilişkilerin bu denli sıklaştığı bir dünyada devekuşu politikası izlemektir.

SONUÇ

Türkiye'de orta eğitim, sisteminin tümü gibi eleyici, kıyıcı, pahalı, yaşamdan kopuk ve insanı yozlaştırmaya yöneliktir. İşleyiş adalet ilkelerine aykırıdır.

Eleyici bir sistem, insanların doğal haklarını dikkate almaz, sosyo-ekonomik yapıyı dikkate almaz. Geliştirdiği sözümona "nesnel testlerle" öğrencileri "başarılı, başarısız" diye sınıflandırır, bunun adına da "fırsat eşitliği" der. "İnsan haklarına saygılı sosyal devlet"in ödevi insanlarının yüzde doksanını "başarısız" kılmak ve onları aşağılık duygusuna itmek olamaz. Herkesin "başarılı" olabileceği, ciddi, bilimsel esaslara göre düzenlenmiş eğitim sistemleri de yaratılabilir. Aksi halde, devlet yurttaşın her zaman karşısında kalır.

Sistem, özellikle vatandaş için pahalıdır. İlk ve orta eğitim kurumları da, yüksekeğitim sistemi gibi, çeşitli adlar altında öğrencilerden kıyasıya para toplamaktadır. Devletin yatırdığı paraların da hakkı verilmiş değil. Bir yandan yetersiz olan ödenekler, öteyandan akıcı olmayan planlama ve yeteneksiz yöneticiler elinde savrulup gitmektedir. Bu potansiyelle, çok daha nitelikli, yapıcı ve yaratıcı bir eğitim uygulaması yapılabilir.

Yaşamdan kopuk bir eğitim uygulaması ise, gençleri erkenden küskünlüğe itmekte ve onları toplumdan kopartmaktadır. Olumlu değer duyguları iyimser kişilik, sağlıklı gelişme sağlayamamaktadır. Öğrenciler, okulun nasıl işlediğini anlayamadan okulu bitirmektedir. Sistem demokratik yönetim ilkelerine göre işletilmemekte, gençler yaşama uyumlu insanlar olarak yetişememektedirler. Sonuç yozlaşmış kişilik üretimidir. Bilimsel düşünüşü geliştirici deneysel, eleştirici, yapıcı yaratıcı bir yöntem izlenmemektedir. "Din kültürü ve ahlak öğretimi" adı altında tırnağını tutturan zihniyet, gençliği yozlaştırmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaktadır. Toplumun saf dinsel inançlarını sömüren bu zihniyet, din adına toplumu uyutma ve yozlaştırma yolundadır.

Karamsar olmamak gerekir. Eldeki insan kaynağı, mali olanaklar ve toplumumuzun hâla öldürülememiş sağduyusu ile, akılcı, yapıcı, yaratıcı, bilinçli, üretken, çok yönlü gelişmiş gençleri yetiştirecek bir eğitim sistemini geliştirmek hiç de zor değildir. O zaman, ne takunyalı viskili ikiyüzlülük, ne ABD emperyalizmi, ne sabi sübyanı sömüren OSANOR'cular, ne özel dersane tüccarlığı, ne de diğerleri gençliği sömüremez, yolundan çıkaramaz, çıkarcılığa alet edemezler.

Merhaba "Ortaeğitimin güzel gençliği!...

OSANOR projesi bitti; şimdi 'Kooperatif Eğitim Programları'ndan sözediliyor.

İSMAİL MURŞİL (İşçi Portresi'84)

Umut

bahar gelince diyor bir çocuk çiçekleri bir görsem
üstüme basıp geçiyor üşümüş ayaklarıyla kuş avlamaya

kar iyice örtüyor toprağımın üstünü
yapay fırtınalarla taşınıyor gökyüzüne kurt ulumaları
bütün filizlerimi çekiyorum sıcak derinliklerime
var gücümle ısıtıyorum en narin tohumlarımı

bahar gelince diyor bir çocuk çiçekleri bir görsem
kardan adam yapıyor kar üstünde eli ayağı buz

besinsiz kalmış atlarım çıkıyor yılkıya
tek tek düşüyorlar kan emici yırtıcıların kucağına
dallarım kırılıyor yapraklarım solup düşüyor aşağıya
közümü eşeliyorum sönmesin diye yavaş yavaş

bahar gelince diyor bir çocuk çiçekleri bir görsem
ölmüş bir kedi yavrusunu iteliyor meraklı sopasıyla

pusulara aldanıp çatlayan tohumlarıma kızıyorum
maskeli güneşlere aldanacak bir tarihimiz olmamalıydı
sınamak ve sınanmak ne güçlü bir arzu, durmuyor,
can donup kalınca uyanıyor zavallı köklerim

bahar gelince diyorum bahar gelince
kar sularını emiyorum içime ölmüş yaprakları ağır ağır

Fergun Özelli kasım'84

Dalton Mqro "Louis Hape" Ortaokulu Müdürü René B. Karels

"Güçlerimizi Birleştirelim"

Konuşan: NECMİ TANIR

□ Hollanda'daki orta eğitim hakkında bilgi verir misiniz?

■ Zorunlu öğretim yasasına göre, Hollanda'da herkes (yabancı kız ve erkek öğrenciler de içinde olmak üzere) 10 yıl süreyle öğretime devam etmek zorundadır. Bu 10 yıllık süre ilkokulun birinci sınıfından başlar, çocuk 16 yaşını doldurunca dek sürer. Bunu kısmen devam zorunluluğu olan bir yıl daha izler. Çocuk 17 yaşına geldiği zaman çalışabilir. Ancak bundan sonra da her hafta iki tam gün öğrenimini sürdürmek zorundadır.

□ Öğrencilerin sorunlarına yaklaşımınızdan sözeder misiniz?

■ Tüm öğrencilerimizin rehber öğretmenleri vardır; bildiğiniz gibi sınıflarımız pek kalabalık değildir, bir sınıfta en çok 16 öğrencimiz ders izlemektedir. Böylece tüm öğrencilerimizi sürekli olarak izleyebiliyor ve rehber öğretmenine gitmeden, sorunlarını farkedebiliyoruz. Ayrıca her hafta tüm rehber öğretmenlerle toplantı yaparak, her öğrencinin durumunu ayrı ayrı görüşüyoruz. Öğrencilerimizin sorunlarının çözümü için aramızda tartışırız; bu tartışmalarımız bazen saatlerce sürer. Öğrencinin velisini okula çağırır, onunla görüşürüz, gelmezse biz evine gideriz. Şimdiye dek söylediklerim genelde Hollandalı öğrenciler için. Türkiyeli öğrencilerimiz için daha titiz davranırız, çünkü onların daha çok ilgiye gereksinimleri olduğunu biliyoruz.

Onların karşılaştıkları iki temel sorun var: Ayrımcılıkla karşılaşmak ve dil sorunu.

Ayrımcılık sorununu kendi sorunumuz kabul ediyorum, çünkü bizim için asıl sorun, ayrımcılığa uğrayan değil, ayrımcılığı yapan öğrencidir. Bu nedenle okulumuzda Hollandalı öğrencilere sürekli özel dersler veriyoruz. Ayrımcılığın önüne geçmek için çocuklardan tolerans değil, değişik uluslardan olan insanlara saygı göstermelerini ve onları kabul etmelerini istiyorum. Bu nedenle derslerimizde onlara farklı dili, dini olan insanların ilginç olacağını, onlardan pek çok şey öğrenilebileceğini anlatıyoruz. Okulumuzda ayrımcılık yasaktır; böyle bir olaya rastladığımızda, bbunu yapan öğrencinin velisini hemen okula çağırarak, vakit geçirmeden önlemlerimizi alırız.

Türkiyeli öğrencilerin diğer bir sorununun da dil olduğunu söylemiştim. Çocuk evde türkçe konuşuyor, türk kültürünü yaşıyor, okula geldiği zaman Hollandaca konuşmak, Hollanda kültürüne kendini uydurmak zorunda kalıyor. Bu orta öğretimdeki bir çocuk için oldukça ağır bir durum. Bu nedenle ders programımızda olmamasına karşın, iki yılı aşkın bir süredir okulumuzda Türkiyeli çocuklara anadil dersi veriyorum. Bunda birinci amacım, çocukların kendi anadillerini ne denli iyi öğrenirlerse, Hollanda dilini de o kadar iyi öğreneceklerini göstermek. Diğer bir yanı ise, kaynaşık kültürlü (çok kültürlü) bir toplumda yaşadığımıza göre, azınlıklara karşı görevlerimizin bilincine varmamız.

□ Okulunuzdaki rehber öğretmenlerden sözettiniz. Türkiyeli öğrencilerinizin de rehber öğretmenleri var. İlişkilerinizi velilerle nasıl kuruyorsunuz?

■ Söylediğim gibi Türkiyeli öğrencilerimizin sorunları Hollandalı öğrencilerden hem ağır, hem farklıdır. Bu nedenle onların rehber öğretmenlerini seçerken, türk kültürünü tanıyan ve bu konuda deneyim sahibi olanları seçiyoruz. Ayrıca okulumuzda haftada bir gün türkçe anadil kültür dersi veren bir öğretmenden dan gelen insanlar, özellikle eğitim çağındaki gençler için çözüm iyi bir eğitimden geçiyor. Sorduğunuz soruya yanıtım ne yazık ki olumlu olmayacak; bunun pek çok nedeni var. Bunlardan biri, birinci kuşak insanların kafalarında oluşturdukları anayurda geri dönme düşüncesi; bu bir karabasandır. Burada yaşıyor sun, ancak geri dönüş düşüncesi seni sürekli tedirgin ediyor, bunun için yararlanırız. Kısaca, çocuğun kendini güvenli hissetmesi için elden geleni yaparız. Velilerle ilişkilerimizde ise, ne yazık ki genelde başarısız sayılırız. Çünkü sık sık yaptığımız veli toplantılarına Türkiyeli arkadaşların katılımı oldukça düşük, böyle olunca çocuklarını ilgilendiren önemli konuları kendileriyle görüşemiyor, ancak çok zorunlu durumlarda biz kendilerini ziyaret ediyoruz.

□ Hollandalı ve Türkiyeli öğrencilerinizin eğitimlerini eşit koşullarda sürdürdüklerini söyleyebilir misiniz?

■ Hollanda küçük bir Batı Avrupa ülkesi. Son yıllarda ekonomik kriz, bir milyona yakın insanın işsiz kalmasına yolaçtı, konuya bu açıdan bakınca iyi bir eğitimin öneminin ne kadar büyük olduğu açık. Gelişmiş Avrupa ülkelerinde işsizlik sıradan bir görünüm kazandı, yabancı insanların iş bulma olanağının gittikçe zorlaşması gözler önünde. Böyle olunca Türkiyeli ya da diğer uluslar- tüm olanaklarını tasarrufa yöneltiyorsun, bunlar yetmiyormuş gibi, orta öğretimdeki çocuğunu sabah erken saatlerde kaldırıp birkaç saatliğine işe yolluyorsun, okul sonrası yine birkaç saatlik iş, hafta sonunda çalışma... Ben şimdi salt şu söylediklerimi düşünecek olsam, Hollandalı ve yabancı gencin eşit koşullarda olmadığı ortaya çıkmış olur. Bilmem bu örnekleri uzatmanın yararı var mı..

□ Türkiyeli kız ve erkek öğrenciler arasında farklı bir yapı var mı?

■ Hollanda'da eğitimde kız ve erkek öğrenciler arasında kesin farklılıklar yoktur. Gençler için çeşitli eğlenceler düzenleriz. Bunda amacımız, onların cinsiyet farkı gözetmeksizin dostluk ilişkileri geliştirmeleridir. Pek çok Türkiyeli insan için kız çocuğu bir tabu gibi, bu kız çocuklarının sanki hiçbir şeye hakkı yokmuş gibi davranılıyor. Onları toplumdan soyutlamak, eve kapatmak hiç kimseye bir yarar sağlamaz. Kaldı ki, belirttiğim gibi, günümüzde erkeğin çalışması çoğu kez yeterli olmuyor, kadının görevi evin dışına çıkalı çok zaman oldu. Türkiyeli insanların yaşadıkları toplumun gerçeklerine göre kendilerini yetiştirmelerinin gereğine ve kız-erkek ayrımı gözetmeden bunları yaparak toplum içinde saygınlık kazanacaklarına inanıyorum. Ayrıca, Hollanda hükümetinin azınlıklar için daha fazla olanaklar yaratması zorunluluğuna, onların yetişmesinde hiçbir maddi olanağı esirgememesine ve azınlıkların geri kalmış durumdan kurtarılması gerektiğine inanıyorum. Aslında bu söylediklerim mücadele sonunda kazanılacak şeyler; yeter ki güçlerimizi birleştirip sorunlarımıza sahip çıkalım, işte burada siz yabancılara görev düşüyor, başarmanız hiç de güç olmayan görevler, çünkü dayanışma göreceğiniz yığınlarla Hollandalı var.

□ Son yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde nükleer silahlara karşı sürekli yürüyüşler, protestolar yapılıyor. Geçtiğimiz yıl ilginç bir olay yaşandı: Lahey'deki tüm orta dereceli okullar öğrencileri ile birlikte meclise yürüdüler. Anımsadığına göre pek az Türkiyeli öğrenci vardı.

■ Hollanda yasalarına göre, gösteri yürüyüşü yapmak bizim yasal hakkımız, bunun için sokaklara dökülürüz, meclise gideriz. Sözünü ettiğin eylem geçen yıl ülke düzeyinde oldu, ancak biz meclisin olduğu ilde olduğumuz için eylem yerimizi meclis binasının önü seçmiştik. Söylediğin gibi, Türkiyeli öğrencilerin az olduğu bir gerçek. Yalnız şunu bilmek gerekiyor; bu bir toplumsal olaydır, bunda biz eğitimcilerin de mutlaka hatası olmuştur. İnsan savaşa karşı olmakla kişisel değil toplumsal bir yaşam biçimi benimsemiş sayılır. İşte biz eğitimcilerin elinde büyük olanaklar vardır, tüm çocukları iyi bir barış savunucusu olarak yetiştirebiliriz; bu nedenle Türkiyeli öğrencilerin katılmamalarını ayrı bir sorun olarak görmek istemiyorum. Farklı kültür yapısına sahip olmamız bizi öyle bir yerde birleştiriyor ki, sorun tüm insanlığın sorunu olarak karşımıza çıkıyor. O halde hep birlikte mücadele edelim.

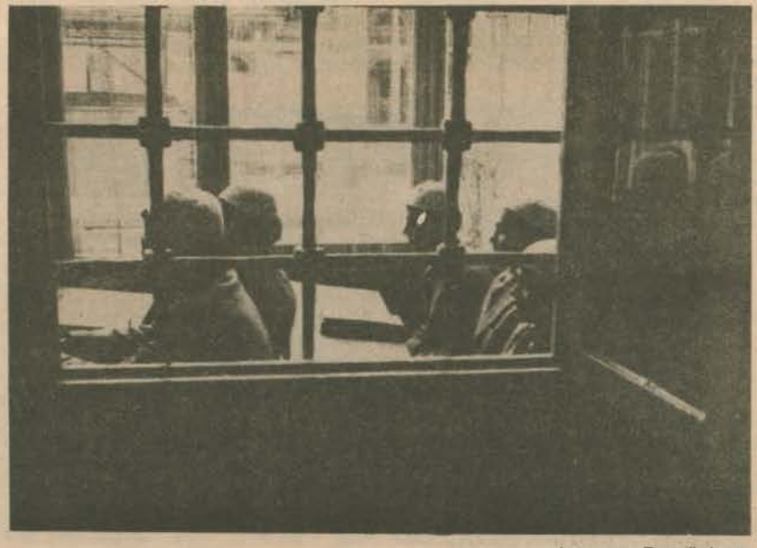

Fotoğraflar: Enis Özbank

Ortaöğretimin Genel Görünümü ve Onun "Metafiziği"

Gürsel Sağlamöz

Bir illkenin gelişme ölçütlerinden biri de kimilerine göre o ülkedeki zorunlu eğitim süresidir. Gerçekten de matematik kesinlikte bir sonuca götürmese de gelişmiş ülkelerde (örneğin sosyalist olsun, kapitalist olsun tüm Avrupa ülkelerinde) zorunlu eğitim süresi 8 yıldan az değildir. İşte birkaç örnek:[1]

ÜLKE	ZORUNLU ÖĞRETİM SÜRESİ (YIL)
F.Almanya	8
D.Almanya	12
ABD	8-11 (Eyaletlere göre değişiyor)
SSCB	8 (Cumhuriyetlere göre esnek)
Fransa	9

Ülkemizde temel eğitimin 1973 yılında 8 yıla çıkarılması, zorunlu eğitimin kapsamının genişletilmesi anlamına geliyor. Ama 10 yıldır bu konuda önemli sonuçlar elde edilmiş değil. Ortaokul, temel eğitim basamağı içinde düşünülüyor artık. Ortaöğretim denince de temel eğitim üzerinde yer alan 3-4 yıllık mesleki ve teknik liseler ile genel liseler akla geliyor.

Ülkemizde 15-17 yaş grubunda tam, 3,230,000 genç vardır. Ortaöğretim, yani genel liseler ve mesleki teknik liseler (15-17 yaş grubunda bulunan gençleri bünyesine alıyor dersek) bu grubun 827,000'ine hizmet götürmekte ve lise cağında bulunan 2.403.000 öğrenci bundan yararlanamamaktadır. Ortaöğretimde okullaşma oranı ise yüzde 25.6'dır.

Bunun ülke olanakları açısından, eğitim hizmeti talebi açısından birçok nedeni vardır. Yüksek öğrenim ve ekonomik koşullar cephesinden olaya bakmak, birinci bakış açımızı oluşturuyor:

Günümüzde yüksek öğrenim halk için pahalı bir "yatırım" olmaya başladı. Ekonomik durumu çok bozuk olanlar içinse bir felaket. Üstelik iş garantisi veren bir öğrenim düzeyi de değil. Dahası, liberal piyasa ekonmisinin yarış koşulları eğitimi de etkil di; Darwin'in "doğal ayıklama süreci" ekonomide olduğu gibi okullarda da güçsüz olanı saf dışı bırakmaya başladı, yoksullar yüksek öğrenimd n medet umamaz oldu.

İkinci bakış açısı da eğitim talebi yönünden olaya bakmaktır.

"Köşe dönme" düşüncesini arabesk filmlerden, tatolardan alan garip bir kültürsüzlük ortamında "okuyup da ne olacak, bir iş çevir" zihniyeti doğal olarak yer eder. Yaşamını kısa yoldan ulaşılan büyük düşlere bağlayanlar için bu yol pek pratiktir. Bunun için önce hamallıktan başlamak, soğuk demir bükmek ve böylece ya türkücü ya da iş adamı olmanın ilk önemli "yatırımını" yapmak gerekir! Öyleyse çocuğu kısa yoldan bir u tanın yanına vermeli, ona bir zenaat belletmelidir.

Elbette yoksulların böyle düşünm de bir suçu yok. Onlar seçeneksizdir. Çünkü bir işte çalışmayan çocuk, "zenaat bellemediği" için hem ileye küçükken yük olur, hem de bu çocuk üniversiteyi bitirse bile aileye yük obnayacağıgaranti değildir

Çocuğuna aileden gelen yoksulluğunu miras bırakan aile, ona böylece el emekçiliğini de miras bırakmaktadır. Sonuçta mesleki ve teknik liseler, özellikle yoksullar için bir umut kaynağı olmaktadır. "Hem okumak, hem de bir zenaat bellemek" kârlı bir yatırım olarak görülmekte, böylece düşük gelirli ailelerin çocukları, bu okullara yönelmeye başlamaktadır.

Bu ise eğitimde fırsat ve olanak eşitliğine aykırı bir durumdur.

Öte yandan çağdaş teknolojinin gerisinde olanaklara sahip olan mesleki ve teknik liselerin mezunları da iş bulma yönünden o kadar şanslı değildirler. Bu nedenledir ki bu liselerde 327,000 öğrenci varken, çalışma alanlarında 15-19 yaş arasında 2.928.078 genç vardır![3] Yani çağ nüfusunun ancak yaklaşık yüzde 15'i okuldandır.Öyle anlaşılıyor ki okulda eğitim görmek, çalışma yaşamın da çırak olmaktan d ha "kısa bir yol" değildir. Bu nedenle toplam 8,079,649 gençten oluşan 12-19 yaş grubunun 4,274,897'si iktisaden faal nüfustur, yani çıraktır![4]

İşte bu kadar genç, örgütleşmemiş bir iş eğitimi süzgecinde emeğini, genç umutlarını, ruhunu, zekâsını tüketmektedir.

Burdan, şu çok popüler "iş içinde eğitim" sloganına çitmek istiyorum. Bu slogan doğrudur ama, salt bu haliyle kullanılırsa eksik olur. Bazı sözler doğruluğu peşinen kabullenildiği için anlamı düşünülmeden savunulan sözlerdir. "İş içinde eğitim" de onun gibi bir şey.

Engels, Dühring'in kafa eğitimine verdiği öneme ve bedensel çalışmayı önemsememesine, eğitimin sadece okulsal bir ereği olduğu düşüncesine çatar.[5]

Bundan yola çıkarak diyebiliriz ki, iş içinde eğitim düşüncesi, iş için de eğitim yapıldığı zaman değil, kafa ve beden çalışmasını bütünleştirdiği zaman anlamlıdır. Salt bedensel ya da salt zihinsel çalışmaya dayalı eğitim, eğitimin metafiziğidir. Bu yüzden "iş içinde eğitim yapılmalıdır" diye bağıranların, ülkemizde zaten iş içinde eğitim yapıldığını görmeleri gerekir. Sorun, onun yapılıp yapılmaması değil,hangi yöntemlerle ve ne yönde yapılması gerektiği olduğuna göre, bu sloganın alt bedensel çalışmaya dayalı bir eğitimi savunan kaba metafiziğini görmek gerekir.

"İş içinde eğitim" görüşünü ortaya koyan kimse, bedensel çalışmanın zihni çabayla bütünleşmesini engelleyen eğitime hayır demelidir. İdealist felsefenin madde ve "ruh"u birbirinden ayıran anlayışını eğitim anlayışında da görmek olanaklıdır. Bu anlayış, eğitimi, bedensel ve zihinsel çalışmaya göre sınıflandırır ve ikisini yanyana koyan, insanın tümel gelişmesi gerekliliğini inkar eder. Oysa iş içinde eğitim, madde ve ruhun tekilliğinde, bedensel ve zihinsel çabanın birlikteliğinde somutlaşan bilimsel maddecilikte tam anlamını bulur. Bu, basit bir bedensel çalışma eğitimi anlayışı değil, cimnastik, bedensel çalışma ve akademik çalışmayı çocuğun ilgi ve yete eklerine göre ayarlayıp, onun çok yönlü gelişimini sağlama sürecidir.

Aslında 'basit bir bedensel çalışma eğitimi' süzgecinden ülkemizdeki 4 milyon çırak geçmektedir. Evet; eğitim salt okullarda süregelen bir oluşum olmadığından bu çocuklar da eğitimden geçmektedir, yanlış anlamadınız. Bir gencin zenaat öğrenmesi, tesbih sallaması, rakı içmeye başlaması, ilk cinsel deneyimini batakhanelerde yaşaması, arabesk müzik dinleyip kadınları küçük görmesi, ya da erkekler karşısında ezik bir "evcimen" hanım olması da bir eğitim işidir. (Buna terbiye diyorlar ya, işte o!)

Bu metafizik madalyonun öteki yüzünü ise, "öğrencilerin beyniyle uğraşan" ve bedensel çalışma olanakları barındırmayan genel liseler oluşturmaktadır. Sözün kısası gençlerimiz ya sanayide ya da okulda bedensel çalışma içindedir, ya da okulda yazıp çizmekle "iştigal edip" başka şeylerle uğraşmamaktadır. Genel liseler birer kalem efendisi yetiştirirken, mesleki ve teknik liseler "kaba" birer işçi yetiştirir.

Mesleki ve Teknik okullarla Genel liseleri bütünletirmeyi amaçlayan ve çok amaçlı okula dönüşecek bir ortaöğretim sistemini öneren 10. Milli Eğitim Şurası bize bu ikiliği ortadan kaldırıyor gibi görünebilir. Bu yanlıştır. 10. Milli Eğitim Şurası'nda kabul edilen "Yeni Türk Milli Eğitim Sistemi" adlı raporda[6] ortaöğretim, yani çok amaçlı okul şu iki kategoriden oluşur:

a) Liseler
b) Mesleki Teknik Okullar!

Gerçi bu okulların zamanla ortak programlar yoluyla 9. sınıf (yani lise 1) düzeyinde büyük bir düzeyde bütünleştirilmesi düşünülmektedir. Bu bütünleşme ise kafa ve kol eğitimini bütünleştirme temeline değil, her vatandaşın bilmesi gereken asgari ortak genel kültür bilgisi temeline dayanacaktır. Öğrenci bu temel üzerinden "Ekonomi-Ticaret", "Teknik" "Tarım" ve "Genel" adlarını alan bölümlerden birine devam edecektir.

Görüldüğü gibi kafa ve kol adamları gene ayrı programlar içinde yer alacaklardır. Böylece gene birbirlerini karşıdan izleme durumunda olan kravatlı ve tulumlu insanlar yetiştirme ayrımı konusunda hir yenilik oluşmayacaktır. Söylediğim gibi bu da felsefi bir anlayış sorunudur, dünyaya bakış perspektifi ile ilgili birşeydir. ●

Fotograf: İrfan Demirkol

1 Lauwerys-Varış-Neff, *Mukayeseli Eğitim*, AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları, No 84, Ankara, 1979
2. DPT 1985 Yılı Programı
3. DPT 1980 yılı Resmi İstatistikleri.
4. Aynı yerde
5. Bkz. F.Engels, *Anti-Dühring*, s. 499, Sol Yayınları, Ankara 1977
6. 10. Milli Eğitim Şura ı, MEB 1981.

Edebiyatımızın Bilimsel Boyutları ve Bir Kaynak Kitap

Mümtaz İdil

Bilim ve Sanat Yayınları arasında, birinci cildi geçen yılın sonlarında, ikinci cildi de bu yılın başlarında olmak üzere önemli bir inceleme kitabı Yılmaz Onay tarafından dilimize kazandırıldı. Kitabın önemli bir özelliği de, kendi alanında yapılan çalışmalarda önemli bir boşluğu doldurmasıdır. Böylelikle, Kagan-Suçkov-Ziss-Pospelov bağlantısı ile genel olarak sanat, özel olarak da edebiyatın gerçekçi boyutları daha bir netlik kazanmıştır. "Edebiyat Bilim"nin çevirisinde olağanüstü titizlik gösteren Yılmaz Onay, özellikle kitaptaki örneklerin karmaşık dokusunda okura yanlış bilgi ulaştırmaktan çekindiği için, kitabın çevirisini bir kaç kez elden geçirmiştir. Bu titiz çalışmanın sonucunda da, edebiyatın ne olduğu ve diğer sanatlarla ve sanat bilimleriyle ilişkisinin nasıl olduğu sorulan sistemli bir biçimde kazanılmıştır.

Hemen her fırsatta, edebiyatımızda eleştiri eksikliği ve yöntemsizliği şu veya bu şekilde konu edilir. Aziz Çalışlar, Bilim ve Sanat dergisinin 8. sayısındaki yazısında, konuyu sorular dizesi halinde dile getiriyordu: "O halde, şu soruları soralım: Türkiye'de edebiyat tarihi'nin durumu, düzeyi ve niteliği nedir? Türkiye'de edebiyat sosyolojisi var mıdır? Türkiye'de edebiyat kuramı oluşmuş mudur?(...) Türkiye'de roman tarihi yazılmış mıdır? Roman sosyolojisi var mıdır? Roman kuramı oluşmuş mudur?(...) Romanda (edebiyatta) yaratıcı yöntem, sanatsal-yaratıcı yöntem nedir? Romanda (edebiyatta) yaratım teknikleri nelerdir ve bunlar sanatçının özgünlüğüne ne denli bağlıdır? Bir sanatçının yaratıcı yöntem özellikleri ile öbürününkü arasında ne gibi benzerlikler, farklılıklar ya da ortak yanlar vardır?" Yazıda sorular birbiri ardına sürmektedir ve hemen hepsinin ya yanıtı yoktur ya da olumsuzdur. Bütün bunlar sonunda, edebiyata ve sanata bilimsel yaklaşma sorununa gelip dayanmaktadır.

Kendi alanlarında sanatsal ürün verenler, uğraş verdikleri bu alana ilişkin bilimsel çalışmalara neredeyse küs gibidirler. Değil bilimsel bir çalışma, sanatın kuramsal yönlerini açıklayacak ya da en basitinden, beğeni ölçülerini somut bir tabana oturtacak bir tanıtı yazısından bile kaçınmaktadırlar. "Ben sanatçıyım, sanatımı yaparım" anlayışı ile sanatçıların bu kaçışla eleştiri alanından uzak durmaları, sanki bambaşka bir sanat koluymuş gibi eleştiri'yi diğer sanatların karşısında yalnız bırakmıştır. Sanat eleştirmenliği mutlaka sanatın kendi içinden doğmak zorundadır, yani her sanatçı aynı zamanda sanat eleştirmeni olabilecek kadar kuramsal ve tarihsel bilgiyle donanmalıdır. Bunun uygulamadaki yararı ise oldukça önemlidir: Herşeyden önce, sanat eleştirmenliğini sanatçı olmayan yazarların üstlenmesi, onların sanatın pratikteki sorunlarına ister-istemez yabancı kalmaları sorununu yaratmaktadır. Öte yandan, sanatçı ile eleştirmen arasındaki kuramsal kopukluk, kimi zaman eleştirmen tarafından sanatçının yanlış değerlendirilmesine neden olmakta; eleştirmeni, işini sevmeyen bir edebiyat öğretmeni konumuna getirmektedir. Bu konuda, Çağdaş Eleştiri dergisinin 10. sayısında yayınlanan Garcia Marquez'in kısa yazısı güzel bir örnektir. Marquez'in, "Albaya Mektup Yok" adlı romanındaki horozun neyi simgelediği, bir edebiyat sınavında soru olarak sorulmuş. Sınavda en iyi notu alan öğrenci, Albay'ın horozunun ezilen halkın gücünün simgesi olduğu, yanıtını vermiş. Marquez, bunu duyunca siyasal ününden kıvanç duyduğunu belirtir, ama kitap için tasarladığı ve son anda değiştirdiği bitişte Albay'ın, horozun boynunu koparıp, bu gücü hiçe sayarcasına çorbasına attığını yazar. Roman böyle bitseydi eğer, öğrenci yine de horozun ezilen halkı simgelediğini yazacak ve yine en iyi notu alabilecek miydi?

Bir diğer önemli nokta da, eleştiri yazanların, sanatçının ilettiği mesajları yalnızca sanatçının yapıtına dayalı olarak çıkarmak zorunda kalmalarıdır. Bu, eleştiriyi temelsiz kılmaktadır. Eğer sanatçı, kendi yapıtının varoluş nedenlerini ele verecek ürünlerle yapıtını desteklerse, eleştirmen için de kuramsal yanlışlara düşme tehlikesi ortadan kalkar. Bunun içindir ki, Afşar Timuçin'in "Kötü eleştirmeci sevilen ama önemsenmeyen, iyi eleştirmeci de önemsenen ama sevilmeyen adamdır..." (Yarın dergisi, s.7) sözü, günümüz eleştiri anlayışını tam olarak ifade etmektedir.

Bütün bu sakıncaların çözümü, sanata bilimsel yaklaşabilmeyi gerektirir. Böylelikle, sanatçılar da sanat eleştirilerine düşünceleriyle katılabileceklerdir. Ama uygulanan bu değildir. Uygulanan, sözgelimi bir ressamın salt "yetenek" ile işlerini yürütmesi, kendi resimleri hakkında yazılanları arşivlemesi, resim tarihini değil, ama bazı ressamların yaşamlarını bilmesi vb gibi sanat kuramlarının dışında sanatçılar grubunu oluşturmasıdır. Böylelikle de, "al gülüm-ver gülüm" türünde bir sanat ortamı oluşmakta, sanatçılar ve onun kale duvarlarını oluşturan eleştirmenler kümeleşmektedir. Bu kümeleşme, her grubun kendi sanat bültenini yayan bir yayın organı aracılığıyla, kendi küçük dünyasında oyalanıp gitmektedir. Hiçbir grup, ötekine karışmaya yanaşmamakta, "polemikten hoşlanmamak" gibi bir sözcüğün ardına sığınarak, sanki bir sanat yapıtına ya da bir eleştirmenin ileri sürdüğü düşüncelere karşı koymanın tek yolu "Polemik"miş gibi, bulaşmamayı uygun görmektedir. Kitap tanıtı yazıları, kitap eleştiri yazıları ve benzeri sanat pazarlayıcısı yazılar ve değiniler, doğrudan doğruya okuru hedef almakta ve tecimsel bir kimliğe bürünmektedir.

Bir kitap tanıtı yazısı yazmak, eğer salt okurun kafasında bir merak uyandırmak amacıyla yazılırsa, bölüm başlıklarını sıralamak ve önemli ya da ilginç olan birkaç alıntı yapmakla geçiştirilebilir. Böyle bir tanıtı yazısında, kitabın niteliği kadar, tanıtı yazısını yazanın imzası da önem kazanmaktadır. Zaten, bir ya da birkaç sütun içerisine sığdırılmaya çalışılan bir tanıtı yazısında okur, kitabın hangi konula-

ra değindiğini, kendini ilgilendiren bir konunun olup olmadığını öğrenmekten de öteye gidemez. Bir de, güvendiği bir yazarın ya da adı çok duyulan bir yazarın kitap üzerine düşünceleri'ni belirtmesi de, aradığı konuların ciddiyetle ele alındığı düşüncesini doğurur. Daha derli-toplu bir tanıtı yazısında ise, iş oldukça karmaşıklaşmaktadır. Çünkü, tanıtı yapan yazar için yeniden yaratım sözkonusu olmaktadır. Kendi düşünceleriyle ele aldığı yazarın düşünceleri arasında farklı ve ortak noktaları ortaya koymak, kitabın ve ele aldığı düşüncenin köklü bir eleştirisini gerektirmektedir. "Edebiyat eserlerini, somut olarak ve tüm ilintileri içinde ele almayı, ancak ve yalnızca, sanatın toplumsal ve ideolojik özünden hareket eden eleştirmenler başarabilmektedir. Peki, öyleyse edebiyat eleştirisiyle edebiyat bilimi arasında ne gibi ilişkiler vardır?" (Pospelov, cilt I, s.47)

Gennadiy N. Pospelov'un "Edebiyat Bilimi" adlı kitabı, Yılmaz Onay'ın kitabın önsözünde de belirttiği gibi, yalnızca edebiyat ile ilgili sorunları değil, aynı zamanda diğer sanatlarla ilgili sorunları ve çözümlerini birlikte getirmektedir. Özellikle birinci ciltte yazar, edebiyatın herhangi bir kuramını ele alıp incelemek yerine, doğrudan edebiyatın ve edebiyat biliminin diğer sanat bilimleriyle karşılaştırmasını yapar. Bu karşılaştırma; okura, sanatçıya ve edebiyat bilimcisine ne kazandırabilir? Pospelov'a göre, sözgelimi edebiyat bilimcisi, dilbilim ile sıkı işbirliği yapmazsa, edebiyat eserlerinin incelenmesinde ve değerlendirilmesinde kaba yanlışlara düşebilir (s.20). Dilbilim için bir yapıtın kullanılan dili, ses özellikleri, yazım özellikleri önemliyken, edebiyat bilimi için bütün bunlara ek olarak, yapıtın biçim-içerik birliği de önem kazanmaktadır. Bu, bir anlamda yapısalcılığın çok yalın eleştirisidir. Ama Pospelov, yapısalcılık konusunda bu kadarla da yetinmez, daha ileride yapısalcılığı başlangıcından, karşılaştırmacılardan başlayarak ele alır ve doğru bir biçimde hak ettiği yere oturtur (s.32, 33, 34)

Pospelov'un kitabını okumak, belki de bir polis romanı kadar heyecan vericidir. Örneğin Pospelov, edebiyat eleştirisinin tarihçesinden kısaca sözettikten sonra, eleştirisiz edebiyatın düşünülmediğini belirtir ve şu soruyu sorar: "Bu karşılıklı ilişkinin özü nedir? Neden, bilim özgül bir bilim eleştirisi olmaksızın varolup gelişebiliyor da, sanat ve hele edebiyat, eleştirisiz edemiyor?" (s.43)

Edebiyatın bilimsel yanıyla ilgilenen tüm yazarların okuması gereken bu kitabı, sanatsal ürün veren yazarların da okuması gerekir. Çünkü, edebiyat ürününün kendisi bilimsel bir çalışma olmasa da, kullanılan kavramlar, imgeler ve nesneler özsularını bilimsellikten almaktadırlar. Kuşkusuz, böyle bir kitap yazara, bir şiirin, bir romanın ya da öykünün nasıl yazılması gerektiğini öğretmez, zaten böyle bir gücü olan kitap da yoktur. Ama, sözgelimi yine şu soru, her edebiyatçının yanıtını bilmesi gerekli bir sorudur: "imgeler, soyut kavramların hizmetindeki yargılardan ve çıkarsamalardan farklı olarak nedir? İmgelerle kavramlar arasındaki farklar nelerdir?" (s.52)

Aslında Pospelov'un kitabının güzelliği ve yararlılığı, edebiyat ile ilgili hemen tüm sorunları bir ders kitabı biçiminde baştan sona ele almasındadır. Öte yandan Pospelov ve kuşkusuz birlikte çalıştığı bilim adamları grubu, en doğru söyleyenin kendileri olduğu savında değillerdir. Kitaptaki tüm konular ortaya konmuş, yazarlarca doğru olan düşünce belirtilmiş, nedenleri sıralanmış ve yazarlar kendilerini dışa çekerek, "gerisi sizin" tavrını uygun görmüşlerdir.

Gerçekçiliğin temel tiplerini anlatırken Pospelov, "eleştirel gerçekçiliğin" gerçekçilik çizgisinde bulunduğu noktayı ve sınırlarını yalın bir biçimde çizerek, "toplumcu gerçekçiliğin" neden varolması gerektiğini vurgular: "Eleştirel gerçekçiliğin eserlerinde de hep olumlu idealler, çoğu kez de yüksek idealler dile getirilmekteydi. Ne var ki, tarihsel süreçlere ilişkin hakiki bilimsel düşüncelerin henüz bulunmadığı bir dönemde, bu ideallerin, en ilerici yazarlarda bile tarihsel açıdan soyut kalması kaçınılmaz oluyordu" (s.225) Bu durumda, gerçekçiliğin ve özellikle de toplumcu gerçekçiliğin mutlaka olumlu tipler yaratması gerektiği düşüncesi kendiliğinden çökmektedir. Pospelov'un yaklaşımı, kendisinden önce de sonra da değinilmiş bir yaklaşımdır. Yani, eleştirel gerçekçilik döneminde yazılan yapıtların, kuramsal ve ideolojik tabanı olmayışının, onları idealist bir arayış içine soktuğu, bilinen bir konudur. Ama şu saptama, düşünceyi bütünlemek açısından önemlidir: "Bunlar öyle ideallerdi ki, bunlarda aslında istekler, özlemler, gerçekçiliğin kendisiymiş gibi görünmekteydi" (s.226). Günümüzde bu anlamda ne çok ürünler verildiğini düşünürsek, saptamanın önemi daha da büyümektedir. 12 mart döneminden sonra yazılan ve adını da buradan alan edebiyat ürünlerinde Pospelov'un busaptamasının izleri açıkça görülür. İşin üzücü yanı, Pospelov'un 19. yüzyıl için öne sürdüğü bu görüşlerin, yirminci yüzyılın ikinci yarısında somut temeller bulmasıdır. Bunun nedeni ise, yazının başında Aziz Çalışlar'dan yapılan alıntı soruların ortaya koyduğu gibi, edebiyatta bilimsel yaklaşımdan yoksunluktur.

Bütün buraya kadar yazılanlar, "Edebiyat Bilimi"nin birinci cildi için söylenebileceklerin ancak bir bölümüdür. Yapıtın ikinci cildinde ise Pospelov, birinci cilde oranla çok daha önemli konuları gündeme getirmektedir. İlk ciltte derin bir temel oluşturan inceleme, ikinci ciltte tüm ayrıntıları kapsayan geniş bir açıklama olarak karşımıza çıkar. Yalnızca bölüm başlıklarını sıralamak bile, geniş bir yer kaplayacaktır. Bölümlerin tek tek incelenmesi ise, yeni bir kitap yazmayı gerektirir. Çünkü, böyle bilimsel kitaplar okunduğunda, ister-istemez bazı katılımlarda ve bazı itirazlarda bulunulur. Bunlar ise kendi aralarında eklemlenerek, yeni bir düşüncenin doğmasına neden olabilir, doğru olanı da budur. Kuşkusuz, her bölüm için böyle bir savda bulunmak olanaksız, ama her bölüm, ilgi alanına göre kendi yazarını bulabilecek niteliktedir. Sözgelimi, roman ve öykü yazarı için kişiler ve kişiler sistemi önemli olabirken (s.9), tiyatro ile ilgilenenler için, sahne dramı ve okuma dramı (s.96), veya şiirle ilgilenenler için, lirik'in nesnesi ve içeriği önemli olabiliyor. Bir bütün olarak ise, okurun bir sanat yapıtından neler beklemesi gerektiği konusunda açıklayıcı bilgiler içeriyor.

Sanatsal bir yapıtı irdelemek, beğeni ölçülerini ortaya koymak ve yapıtı bilincimizde bir düzeye ulaşmış olan ölçütler sırasında herhangi bir rafa yerleştirmek, sanatsal değeri ne olursa olsun, kısmen kolaydır. Ama, "Edebiyat Bilimi" gibi bir kitapta bu ölçütleri kullanma olanağımız yoktur. Bu tür kitaplar okurdan herhangi bir beğeni beklemez. Beklediği tek şey, akla uygunluğu veya akıl dışılığı konusunda yargıdır. Bu nedenle de, duygusal değerlendirme yapmak mümkün olmadığı gibi, öznelliğe verilecek payın da iyice kısılması gerekmektedir. Katılmak ya da katılmamak; bu her zaman için geçerlidir, aynı şekilde reddetmek veya benimsemek de geçerlidir. Ama, "estetik" anlamda beğenmek veya beğenmemek hakkı verilmemiştir. Çünkü, bu anlamda beğeni hakkı böyle kitaplarda okura tanınmamıştır. Beğenilmeyen bir roman ya da öykü yarıda bırakılabilir. O kitap için yargı kesinleşmiştir artık ve okumaya değer görülmemiştir. Ama, "Edebiyat Bilimi" gibi kitaplarda bu hak, "estetik" anlamda kesin bir yargıya dönüşemez. Kitabı yarım bıraktığınız anda, en kötüsünden, okuduğunuz bölüme kadar olanı reddetmişsiniz demektir.

"Edebiyat Bilimi"ni bu sütunlar arasında tanıtmak, yararlarını sıralamak mümkün değildir. Eğer toplumumuzda, eleştirinin eksikliğinden, eleştirmenlerin ucuz yazılarından, romancılarımızın "başarısız" damgasına rağmen kendilerini savunamamasından, resim eleştirilerini resim dışı, müzik eleştirilerini müzik dışı insanların yapmasından, şiirin enflasyonundan, sanatın yozlaşmasından, değerlerimizin hafif alınmasından vb. gibi yüzlerce aksaklıktan yakınılıyorsa, bunun temelinde yatan bilimsel boşluğu kapatmak gerekir. Üniversitelerin laf ürettiği şu sıralarda, üniversite dışına zorunlu olarak taşmış olan bilimsel çalışma içinde parmakla sayılacak kadar az olan bu tür kitaplara önce sahip çıkmak gerekir. Aksi halde, yakınmaların sonu hiç gelmez. ●

SERDAR ONAN (İşçi Portresi'84)

Yağmur Türküsü...Tekrar

tam kucaklarken yedinci rengini gökkuşağı
muştular gelir baharlarla yüklü dağlardan

bir nisan sabahı yüreğimin serinliklerine
kuşan da gel yüreğinin o en nazlı yerini

aldanma
duman rengine girer de sisli havada insan

sanma ki
kuşlardır kuşanmış çapraz delice sevgiyi

tetik tut bunun için sevgini

duman rengine girmeden akşam
bizim yağmur olmamız gerekir

yağmur türküsü
yağmur altında
sırılsıklam söylenir

Halim Yazıcı

Bir Uzun Anlatı Olarak Berci Kristin Çöp Masalları

Semih Acar

Berci Kristin Çöp Masalları'nın bir roman olarak öne sürülmesi onun şanssızlığı oldu. Şimdilerde üstünde çokça konuşulsa bile, gelecekte bir roman olarak anılmasını olanaksızlaştıran nedenler, onun aynı zamanda önemsemek zorunda olduğumuz güzel bir uzun anlatı (dilerseniz, bir uzun öykü) olmasının da ölçütlerini oluşturuyor. Latife Tekin'in bu ikinci kitabı, ilkinin topladığı büyük ilginin yolaçtığı sabırsızlıkla hemen yayınlanmasaydı, dinlenip serpildikten sonra ortaya çıksaydı ve derinlik kazandırılıp bir roman olabilseydi, yazarını bir uzun koşucu olarak edebiyatımıza kazandıracağı da kuşkusuzdur.

Berci Kristin Çöp Masalları'nın roman gereçleri var; bir roman konusu, bir roman için zorunlu olan ana ekseni, ayrıntı zenginliği ve güçlü gözlemleri var ama, bunların tümüyle birlikte önümüzdeki bir roman değil, yetkin bir uzun anlatı... Alabildiğine zengin bir roman gerecinin neredeyse özetleme yapılarak alınması, Latife Tekin'in bir yerlere yetişmeye çalıştığı sanısını güçlendiriyor. Bir yazarın bunca yoğun bir birikimi bu denli "aza kanaat"a yatırması ilkin kendine büyük bir haksızlık!

***

Tek düzlemli bir anlatıyı roman saymak olanaksız.

Berci Kristin Çöp Masalları'nın ana ekseni, gecekondulaşmanın bir olgu olarak toplumsal/tarihsel mekanını ve zamanını bulduğu başlangıç yıllarının oluşumudur. Çiçektepe'nin öyküsü bu başlangıç yıllarında başlar. Bu oluşumun birbirinden ayrı kesitleri, birbirini izleyen bölümlerin de konuları olarak kitapta yerlerini alırlar. Bu kesitler, ana eksene eklemlenecek çeşitli halkalar olarak görünür ama, onunla bir türlü bütünleşemediği gibi, yanında yöresinde dolaşırken neredeyse bağımsız bölümler olarak, kendi sorunlarıyla başbaşa kalırlar. Tek bir düzlem üstünde öykü boyunca yol alırlar ama, derinlik kazanıp farklı düzlemler oluşturamazlar.

Çiçektepe'nin yıkımlara karşı durarak bir gecekondu semti olarak kendini oluşturma inadı; bir gecekondu semtinin ilk ürünü olarak başgösteren işsizlik; fabrikaların artıklarıyla yarattıkları çevre kirlenmesiylegecekonduluların günlüğe ilişkileri; doğaötesi inançların kondu sakinlerinin neredeyse yaşam biçimine dönüşmesi; ilk grev ve onun sonuçları olarak işçiler ile kondular arasında dayanışma, sendika ve sınıf bilincine varılması; kadınların, "Yalnızca erkeklerin 'keyif' olmadığını, kocasıyla yatan kadının da keyif olabileceği"ni (s.48) görerek, kendi cinsel kişiliklerini bulmaya başlamaları; ilk seçim: "gazete okuyan"la, "İnsanların anasıyla babası Adem'le Havva, köpeklerin anasıyla babası kim acaba? diye laf konuşan adam"la, "bürokrasi" diye laf çıkaran Çöp Bakkal'ın muhtarlık seçimlerinde karşı karşıya gelmesi; "Çöp bayırlarında İslamın şartı, küspenin kartı bizden sorulur," diyen Kürt Cemal ile kondukların "Delikanlılık günleri"nin başlaması, "Yıkım çığlıklarının yerini silah sesleri"nin alması (s.59); "...tazminat isteyen, sigorta sendika lafını ağzına alan işçilere ağızlarından kan gelinceye kadar dayak" atan dayakçıların türemesi (s.67) ve direniş; vb...

Çok katmanlılık bir romanın başat koşulu olmasına karşın, tek katmanlı bir anlatı içinde, sıraladığımız bu bölümler birbirine nedensellik ilişkileriyle bağlanmaz; ilişkileri çağrışımlara dayanır, hatta bölümler içinde birer birer ortaya çıkan kişilerin pek azı sonraki bölümlerde kişilikleri çoğalarak sürer ve kendilerini gösterme fırsatı bulurlar. Yani aynı ana halkaya bağlanmaya çalışan bu bölümler, nedensellik ilişkilerini pamuk ipliğinde bulurlar. Pamuk ipliğine bağlı bir bütünsellik yaratmak da elbette çok güç. Berci Kristin Çöp Masalları'nda ikincil sorunlar arasında ilişkilerden ve bunların öykünün ana sorunsalına eklemlenmesinden doğan bütüncül bir yapıdan sözedilemez. Onu bir romandan uzaklaştıran asıl neden budur. Başka türlü söyleyecek olursak: Öykü, ana halkasını (gecekondulaşma sürecinin toplumsal bir olgu olarak oluşumu) yürüten bir eylemden yoksundur; bu yüzden de kesitlerin ve kişilerin karşılıklı etkileşimi yoktur.

Berci Kristin Çöp Masalları'nın ikincil sorunları irdelememesi, ikincil kişilerin ortaya çıkmamasına yolaçıyor. Her bölümün kendisi için yarattığı kişiler ise, birer roman kişiliği olmaktan çok uzaktır; süreğen ve çoğalan özellikler taşımazlar, birer roman ayrıntısı, gereci, unsurları olarak kalırlar. Asıl kahraman Çiçektepe'dir. (Bu saptama da çoğu kez savunulanın tersine, kitabın bir özelliği sayılmadan yapılmalıdır.) Çiçektepe bir kişilik olarak bölüm bölüm oluşturulmaya çalışılıyor, her yeni bölümde bir parçası daha beliriyor.

Gerçi Çiçektepe anlatının sonunda belleklerde bir öykü kahramanı olarak yer ediyor ama, kendi dışsal bağlamından yoksun olarak. Çiçektepe'nin bir iç dinamiği var; bu içsel dinamik dışsal ve genel olanları anıştırıyor, fakat onların bir sonucu olarak ya da en azından etkileriyle gelişmiyor.

Öykünün kişileri toplumsal çatışmaların ürünü olarak doğmadıkları gibi, bireysel etkinlikten de yoksundurlar. Bir türlü kanlanıp canlanmaz kişiler; bir çırpıda oluşturulup kendi yazgılarıyla başbaşa kalırlar. Gerçi çizildikleri sırada şaşırtıcı ve çarpıcıdırlar ama, anlatının asıl dokusunu sıklaştırıp geçirgenliğini azaltacak sağlam ilmeklere de dönüşemiyorlar. Dokunun sağlamlığı kuşkulu olduğu sürece, kumaşın eskimezliğini öne sürmek de güçleşiyor tabi.

Berci Kristin Çöp Masalları'nın ana katmanı bir bakıma kavgasız bir değişim içindedir. "Güllü Baba dua okumayı, yaralara üflemeyi bıraktı. Peynir, zeytin, çorba karşılığında insanların kaderini okumaya başladı." (s.35) diye anlatılırken, bir değişimin ipuçları verilir; sonraki bölümlerde bu değişim daha da belirginleşir: Sözgelimi; 11. sayfadaki ampul fabrikası, 61. sayfada buzdolabı fabrikasına, 82. sayfada 'Çiçektepe Sanayi'ne yerini bırakırken, 110. sayfada Çiçektepe'ye banka şubesi açılır. Ama bu değişim süreci de kendi bağlamlarından yalıtlanarak, tarihsel bir noktada durdurulmuş olarak verilir.

***

Latife Tekin'in en büyük başarısı, dil ustalığı ve anlatım zenginliği ya da üslubunun özgünlüğü kesinlikle değil, üstün gözlem gücüdür. Daha önce de Onat Kutlar, Latife Tekin'in gözlem yeteneğini "baş döndürücü" olarak niteledi. Gerçekten doğru: Yazar olmanın zorunlu koşullarından birine, Latife Tekin'in yetkin bir düzeyde sahip olduğu kuşkusuz; o denli ki, her biri önemli birer tipleme gereci olan alabildiğine zengin bir ayrıntı toplamını, anlık etkiler, geçici yaratımlar için cömertçe serpiştiriyor.[1]

Berci Kristin Çöp Masalları'nın roman olamamasının en önemli nedenlerinden biri, çağdaş bir sorunu eni konu işleyebilecek yetenekten yoksun bir dilde ısrar etmesidir. Latife Tekin en büyük başarısı olarak gösterilen dil ustalığını kötüye kullanıyor!

Halk edebiyatından beslenerek kurduğu dilinin, tüm özgünlüğüne karşın, çok katmanlı ilişkileri kavrayıp oluşturması olanaksız görünüyor. Oysa kendisi tam tersini savunuyor: "...aslında roman yazmak istemiyorum. Çünkü romanın, özellikle de klasik romanın halkımın kendine bakışına, dünyayı algılayışına denk düşmediğini düşünüyorum. Romanı bütün bütün inkâr etmiyorum. Ama kendi halk edebiyatımızı, kültürümüzü temel alarak yeni bir biçim geliştirme çabasındayım.."[2] Latife Tekin'in haklılığı

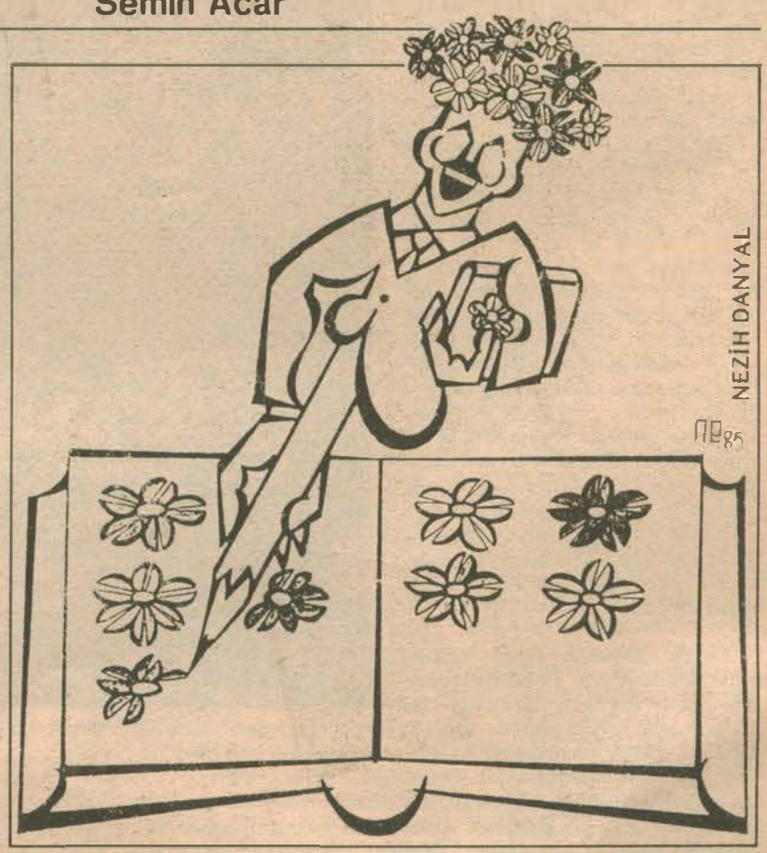

çok kuşkulu. Hele romanımızın geçirdiğimiz son derece önemli toplumsal ve siyasal dönemi kavramanın çok uzağında bulunduğu, tarihsel dönemeçlerimizin romanımızın sorunu olmayı beklediği koşullarda.

Kaldı ki, Latife Tekin'in oluşturmaya çalıştığı dil, mutlak bir bağımsızlık arayışı içinde, içeriği belirleyecek noktalara varıyor. Her iki kitabında da, dilin özgün arayışlardan uzaklaşıp kendisini anlatma tehlikesine düştüğüne işaret etmek zorundayız. İçeriğin iletim biçimi olmaktan çıkıp, içeriği değil de kendisini zenginleştirme kaygısına düşen bir dilin, çağdaş sorunlarla örtüşmesi düşünülemez. Latife Tekin'in son derece başarılı diline böyle baktığımızda, içeriği yer yer diline tutsak ettiğini ya da yer yer içeriğin dile göre kurulduğunu görürüz. Berci Kristin Çöp Masalları üstüne yazılan yazılarda, Latife Tekin'in dil ustalığı döne döne vurgulanırken, bu yanlıştan hiç sözedilmiyor.

Berci Kristin Çöp Masalları'nın farklı katmanları içiçe geçiren bir tekniği olmadığı için, kendisi için yeterli bir dili olduğu söylenebilir. Ne var ki, bu dil şaşırtıcı bir uslüp zenginliğiyle kaynaşıp öyküyü şenlikli bir anlatıyla sürüklese bile (her iki kitabı için de bu durum sözkonusudur), bir romanı yüklenemez. Latife Tekin'in dili küçük bir derenin şirselliğini, bir tayın çevikliğini taşıyor ama, bir romanı sürüklemek için güçlü bir akıntı gerekir.

***

Latife Tekin'in toplumsal değişimi tanımadığını söylemek ne denli olanaksızsa, son on yılımızın siyasal oluşumunu tanımadığını söylemek de o denli yerinde olacaktır. "Genel bir insansızlık"dan ve "roman kişisi olacak tiplere rastlamanın olanaksızlığı"ndan sözederken, umutsuzluğu haykırıyor aslında. Böylece sık sık yinelediğimiz gözlem yeteneğini, toplumsal düzlemin ilettikleriyle sınırlı tutuyor.

Oysa olanca yoksulluğuna karşın, bir hiçlikler toplamı da değil romanımız. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti ve Olcay, Şafak ve Oya, Ölmeye Yatmak ve Aysel, Bir Gün Tek Başına ve Kenan hem romanımız için tanığı olduğumuz dönemleri anlatmaları bakımından tutunacak noktalar, hem de siyasal devinimin sıcaklığı arttıkça önemli roman kişilerinin kendilerini gösterdiğine örnektirler. 1960-1985 yılları arasındaki çeyrek yüzyıllık dönem, ülkemizin toplumsal ve siyasal değişiminde en önemli sıçramaların gerçekleştiği dönemleri içinde taşır ve "iyi-kötü" kendi özellikli tiplerini de yaratmıştır. Romanımızın "üstesinden gelmesini" bekleyen bir birikim vardır...

***

Latife Tekin'in Berci Kristin Çöp Masalları'nda, ilk kitabına göre daha da parlayan bir aydınlığı var. Bu aydınlık onu toplumcu gerçekçiliğin kıyısına yanaştırıyor.[3] Değişeni kavrayışı onu değişmek zorunda olanları ve dönüştürücü güçleri kavramanın eşiğine getiriyor. Anlatısını bitirirken şöyle diyor: "Çöp Yolundaki fabrikalarda çalışan işçiler ellerinde bayraklarla sahneye çıkıncaya kadar Çiçektepe kondularında Çingenelerin sesleri yankılandı." (s.125) Gerçi anlatı boyunca işçi sınıfı kendisini tam olarak gösteremez ama, Çiçektepe'nin oluşumunun ilerki aşamalarında çürüme ve yozlaşma başgösterince, çözüme böyle işaret eder Latife Tekin. Çarpıcı gözlemlerle, sevgiyle varetmeye başladığı işçi sınıfını, üçüncü kitabında belirginleştirmesini bekleyeceğiz.

***

Latife Tekin'in bu denli ilgi toplamasının önemli nedenlerinden biri konusunun çağdaşlığı, yani büyük kentlerin yaşadığı değişimin romanını yazmaya kalkışmasıdır; bu yürekli çabası sonucu gecekondu olgusunu içerden bir tanık olarak sorun ediyor. Kuşkusuz önceden de büyük kent yaşamı romanlarımıza konu oldu; ama bir toplumsal değişimin çok farklı kesitleriyle birlikte işlenmesi romanımız için yeni sayılmak gerekir. Latife Tekin gecekondulaşma olgusunun içerdiği pekçok sorunu işliyor, işçileri, grevi, sınıf bilincini konu ediyor, bilineni ama, yazılmayanı yazıyor..

Latife Tekin, çeyrek yüzyıllık toplumsal oluşumun özgün ürünlerinin verilmesine katkıda bulunmak zorunda, verdiği sanısına kapılmadan. Yanıltıcı çağrılara karşı durabildiği ölçüde de üçüncü kitabını eksiksiz biçimde oluşturabilecek bir birikime ve aydınlığa sahip. Çünkü iki başarılı anlatının yazarıdır ve edebiyatımızın gelecekteki yetkin romanlarını yazmaya yakın bir adaydır. ●

1. Ayrıntıların bunca zenginliği aklımıza hemen Sevgi Soysal'ı getiriyor. Ne var ki Sevgi Soysal'ın, kendisi de bir başka yetenekli gözlemci olarak, ayrıntıları cömertçe kullandığından sözedilebilir, yoksa harcadığından değil. Onda ayrıntılar birbiri ardından patlar ama, tamamlanmamışlık yoktur; romanlarının dokusunu işleyen öğeler olarak, bütüncül bir toplumun oluşturulmasında işlevlerini eksiksiz yerine getirirler.
2. Cumhuriyet gazetesi, 1 Aralık 1983, s.5.
3. Atilla Birkiye, *Sevgili Arsız Ölüm* için yazdığı yazıda (Günümüzde Kitaplar, 1 Ocak 1984, sayı:1/13) Latife Tekin'i "gönül rahatlığıyla" *toplumcu gerçekçi* olarak niteliyor. Erken bir saptama. Berci Kristin Çöp Masalları'nda yaşayan kişilerden; bir romanın gerektirdiği ölçüde, çeşitli sorunların bir renk, desen ve iplik uyumu ile çok katmanlı bir anlatıya dönüşmesinden; değişimin dönüştürücü güçlerinin gösterilmesinden; neden-sonuç, etki-tepki ilişkilerinden; gecekondulaşma süreci ile bu sürecin sonucu olan olayların diyalektik örtüşmesinden sözetmek, yazımızda üstünde durmaya çalıştığımız gibi, çok güç. Ya da, ancak bunların nüveleri'nden sözedilebilir. Bu nedenlerle Latife Tekin'i *toplumcu gerçekçi* olarak nitelemek için biraz daha beklemeliyiz; yoksa ilkin kendi'sine haksızlık etmiş oluruz. Burada sözgelimi Mehmet Eroğlu'nun bilinçli seçimini doğru kanallara akıtmanın olanaksızlığını, Orhan Pamuk'un yanlış seçimini değiştirme gereğine değinirken, Latife Tekin'in aydınlık kafasıyla kıyısına yanaştığı toplumcu gerçekçi romanın üst basamaklarını tırmanmaya başlamasını dilediğimizi belirtelim.

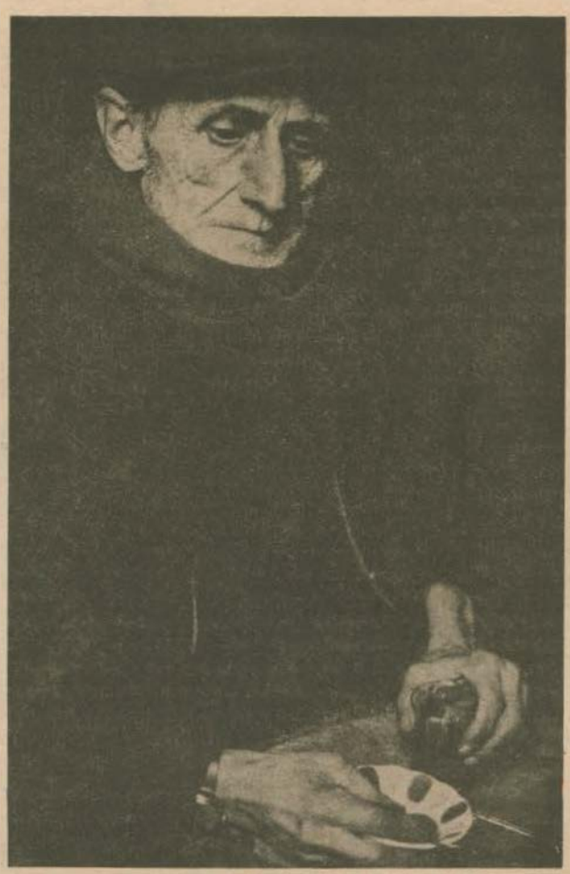

ARAMİS KALAY (İşçi Portresi'84)

O Duru Çocuk Bir Masal Belki

o duru çocuksu alnın ölüme yüz sürmez
sır vermez bir gülüşle kıvrılır dudağın
inanma, karanlık geceleri süslemez güzel düşler
bir kent karartılmış mevsimleri yaşarken.

karartılmış mevsimleri yaşarken
bir yıldız kaysa biri ölürmüş hani
kaç yıldız kaydı bir bilsen
morartılmış gecelerde dişler kurarken.

morartılmış düşler kurarken, otursana
yüzüne dallarının nakışı düşsün.
hep akasyalarla vardı o çocuk, sensiz
şarkılarda unutulmuş bir masal.
bir masal belki, sevdası terkisinde
atını değiştirmişbir süvariyle giderken.

O süvariyle giderken hiç acı duyar mısın
bir yıldız kaysa ya da düşmese, ölümler
beklemiyor artık, bir bıcak saplanmış
gibi yüreğinde, her gün her gece.

her gün her gece acılıyım, söylemiştim
o duru çocuk alnına sürmez ölümü
ne karartılmış mevsimlerde
ne morartılmış gecelerde.

sürerse sözüm sürer, masal mı o çocuk şimdi.

T. Asi Balkar

Romanda Arabesk mi

SANATIN GÖREVİ VE BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI ÜZERİNE NOTLAR

Öner Yağcı

Duyarlı beyinlerin ve yüreklerin olanca dirlikleriyle dikilmelerinin zorunlu olduğu yaşanan günlerde, yurdundan, halkından, dünyadan, insandan, yaşamdan sorumlu olduğunu sayan her insan gibi yazarların da yüklü görevleri vardır. Ama son yıllardaki 'başarılı olduğu söylenen' romanların yazarlarının, bu yüklü görevlerin sorumluluğuyla davranmadıklarını saptamak zorundayız.

Bir toplumdaki demokratik daralmanın sanatçılara daha ağır görevler yüklediği açıktır. Bireyler arasındaki toplumsal bağların, görülen, görülmeyen, hissedilen, çevremizi ve varlığımızı kuşatan ya da kendimizin yarattığı baskılarla gevşetildiği günlerdir bu daralma günleri. Böyle günlerde insanlar söyleyeceği sözden, atacağı adımdan sakınır hale getirilmeye çalışılır. Ürkek, güvensiz, küskün, kendisine saygınlığı azalmış kılınmaya zorlanır. Doğal ki, topluma yabancılıktır bu durum. Ama bu duruma, beynin ve yüreğin isyan etmesi de kaçınılmazdır; eğer gerçekten beyin ve yürekse, gerçekten yaşamdan sorumluluk duyuyorsa..

Sanatın, sanatçının, sanatçıya düşen görevin en ağır olduğu günler böyle günlerdir.

Yalnızlığa gömülmenin, kendi içine kapanmanın, yanlış yönlendirilmenin kuşatımı altındaki insanlar, yaşamın getirdiklerine karşı, yılgınlıktan, ürkeklikten kurtulmaya, insani değerlerinden ödün vermeden yaşamaya çalışacaklardır. Bunun içinse, birbirlerinden, yasamdan, inançlarından,umutlarından ve sanattan da güç almak isteyeceklerdir. Sanatın gücü, sanatın insan yüreklerine ve beyinlerine sunabileceği gücün önemi yadsınmamalıdır. Bunu bilen insanlar, bilinçle, ya da sezgiyle veya tutunacak bir dal aradığı koşullarda, kendisine seçenek olarak sunulduğunu gördükleri için kendiliğinden ama, coşkuyla sarılırlar sanata. Sanatla içiçe olarak gönüllerini ferahlatmaya, beyinlerini gıdalandırmaya, dünyalarını genişletmeye çalışırlar. Öyleyse, bu insanlara karşı, onurlu, soylu, saygın bir görev ve sorumluluğu olmalı sanatın. Adına layik bir özle bu görevi omuzlamalı sanat.

Sanatın böyle birgörevi ve sorumluluğu vardır ve tarihinden beri, güzellikle, inançla, kendisini aşarak ve yenileyerek sürdürmüştür bu görevini, sürdürecektir de. Bundan kuşku duyulmamalıdır.

II

Sözettiğimiz dönemlerde sanatın seslendiği kitle önemli ölçüde büyür. Duyarlı insanlar, büyük bir açlıkla, doymaya, öğrenmeye; düzenin kendisini kıskıvrak bağlamasına ve kültürel-ahlaksal yozlaşmaya karşı kendi benliğini korumaya; yaşanan toplumsal bunalımdan en az etkilenmeye çalışırlar. Olayı romana indirgemek, varolan gerçekliğin bir parçasında somutlamak yanlış bir düşünüş olmayacağı için, yadırganmamalı. Umut aşılayan, gerçekçi ve bilinçli bir iyimserlik aşılayan romanlara olan ihtiyaç, yukarda özetlenen durumun bir sonucu olsa gerek

Demokratik daralma diye kısaca sözettiğimiz dönemlerde, insanların en temel hak ve özgürlüklerinin savunulması; bilimin, barışın, emeğin özgürlüklerin yanında tavır alınması, zorunlu ve temel görevidir yazarların. Sorunlara yaklaşımında da, dünya insanlarının binyıllardır süren haklı ve ileriye dönük savaşımlarının deneyimleri, yani 'teori' yol göstermelidir yazara. Yeni bir dünya görüşünün yönlendiriciliğinde yazar, toplumun ve dünyanın sorunlarını yüreğinde ve beyninde duyarak ve düşünerek görevini yerine getirmek zorundadır.

Bu anlayışla elealacağım Latife Tekin'in son romanında* neyin olup neyin olmadığını araştırmadan önce, yazımın ve düşüncelerimin benim gibi roman okuyucularıyla dertleşmeden öte iddiası; roman piyasasının üzerine eğilmenin zorunlu olduğunu söyleyen uyarıdan öte amacı; bu alanda tartışma açılmasını ve tartışmaya geniş katılımın sağlanmasını arzulayan bir niyetten öte kaygısı olmadığım belirtmek istiyorum. (Yarın'ın Kasım sayısında yer alan Mavi Karanlık'la ilgili yazımda, kimilerinin düşündüğü gibi, Vedat Türkali'ye saygısızlık etmek aklımın ucundan geçmemiştir. Türk ali, sanatın maraton olduğunu bilen birisidir, ondan beklenenle; cinsellik hayranlıkları ve sevgi düşmanlıkları korkunç boyutlarda olan yazarlardan beklenen farklı şeyler olduğu için Mavi Karanlık belki sertçe eleştirilmiştir. Vedat Türkali'nin bunu ve kendisine saygısızlık etmediğini anladığını umuyorum.)

Latife Tekin'in yapıtına da saygısızlık ve sevgisizlik temelinde yaklaşmadığımı vurgulamak istiyorum.

Berci Kristin Çöp Masalları'nda (bundan böyle Ç.Masalları denilecek), eşcinsellik, lezbiyenlik, sadizm, mazoşizm gibi cinsel sapıklıklarla cinselliğin hayvanlaştırıldığı satırlar yok. Yani insani değerlere, -şu sıralar moda olan bu açıdan bir saldırı yok. Freudçuluk, yapısalcılık, feminizm gibi saptırıcı akımlar yok. Şükür dedim, olumluluktu bu. Ama bir yanıyla da şaşırtıcıydı. Çünkü günümüzde 'revaç'ta olan bunlar değil miydi? Yoksa yanlış mı algılamıştım son yıllarda yıldızlar gibi parlatılan romanları? İçinde bunlar olmayan roman nasıl 'sükse' yapardı? Oysa Ç. Masalları'nın 'sükse' yapacağı, daha çıkmadan önce belliydi. Eski deyişle, tellallar bağırmıştı.

Tellallar bağırmıştı ama, olumlu ve gerçekçi yaklaşan, tellal olmayan uyarılar da almıştı Latife Tekin Örneğin Varlık'ın Temmuz 1984 sayısında 'Sanatta Star Sistemi' yazısıyla Cengiz Gündoğdu'nun uyarısı. Gündoğdu uyarısında Latife Tekin'in ilk kitabı için de 'pazar ve star sistemi'nin işletilmediğini yazmıştı.

Amaç pazar ve pazarlama olunca elbet böyle olacaktır.

Yoksa, 'değişik cinsellik' ve serüven romanları, ortalamanın üstüne çıkıp da 'olay' haline gelemezdi ülkemizde. Görünen o ki, sanatın metalaştırılmasındaki adımlar cok hızlı atılıyor. Bir görünen de şu ki, Latife Tekin uyarıları değil, övgüleri ve 'pazar sistemi'ni kendine yakın bulmuş. Çünkü daha kitabı elimize almadan önce başlatılan kampanya, Ç. Masalları'nın devre'ye girdiğini gösteriyordu.

III

Adından başlayalım. Yabancılaşma, adından başlıyor çünkü kitabın.

Salt "Çöp Masalları" olsaydı, böyle bir başlangıçtan sözetmenin gereği olmayacaktı. Edebiyat yapıtının seslendiği kitlede yankı uyandırması ve toplumsal işlevine varması için anlaşılırlık asıldır. Romanın adından birşey anlamanın olanağı olmadığına göre, ikinci eksikliğin ve yanlışlığın, -birincisi pazar olayındaki konumuydu- adında olduğunu söyleyebiliriz.

"Köyde yazıda yaylayan, gece dışarda kalan koyunları sağmaya giden kızlara 'Berci Kız' denirdi... Çiçektepe'de yalnızca çöp ayıklayan, çöp toplayan kızlara bu sıfat lâyık görüldü."(22) 'Berci' buradan geliyor.. Ya 'Kristin?'

"Katır Emel ayrıldıktan sonra, yürüyüşü, sovuşu ve gülüşüyle onu sık sık hatırlatan Deli Gönül'ün yıldızı yeniden parladı. Kapısını çalan konducu erkeklerin sayısı aniden arttı. Dükkan evlerdeki kadınlarını adına özenen Vakıf Çiçektepe'li delikanlılar Deli Gönül'e 'Kristin' diye ad taktılar.(124)

İlk bakışta romanın, ağırlıklı olarak çöp ayıklayan, çöp toplayan 'Berci Kız'ları ve 'Orospu Kristin'leri anlattığı sanılabilir. Oysa kitaba adını veren bu iki sözcük de yalnızca 'ayrıntı'. Adı, 'Çöp Masalları' olsa yeterli olacaktı. Zaten çöp masallarından başka şeyler de değil romanda anlatılanlar.

Özgünlük ve özenti kaygısıyla olsa gerek, adın böyle yarı töremsi bir romana konulması hiç de olumlu bir 'seçme' değil. Başlangıç ve varış simgeleri olarak seçildiği ve anlatılan gecekondu tarihinin noktaları olarak verilmek isteniyorsa daha da kötü bir seçme yapıldığı söylenmek zorunda.

İlk kitabını da adı ilginçti. Ama bu ilginçlik hiç de böylesine bir zorlamayla yaratılmamıştı.

IV

Kitabın basım biçimi üzerine de birkaç cümle söylemek gerekli.

Yaratılan pazar ortamının bilinciyle olsa gerek 128 sayfalık romana 500 lira fiyat konmuş. Kitapların pahalı olduğu biliniyor. Ama, hem aynı yayınevinin, hem de başka yayınevlerinin aynı sayfalık başka kitaplarıyla karşılaştırıldığında fiyatın oldukça fazla olduğu açıkca söylenmeli. Nasıl olsa satılacak' düşüncesinin böyle fiyat konulmasına yolaçtığını söylememiz de 'sanatta pazar sistemi' ve 'star sistemi' saptamasının doğruluğunu kamtlamaktadır.

Bir de şu var eklenmesi gereken. Kitap 128 sayfa dedik; yani 8 forma Aslında 'ticari kaygı'dan azıcık arınırsa 6 formaya sığacak. Alabildiğine boş sayfalar var romanda çün . Yalnızca bölüm araları olduğunu belirtmek için sayfalar bomboş geçilmiş. İnsanın yüreği eziliyor. Hem kitap fiyatlarının yüksekliğinden,

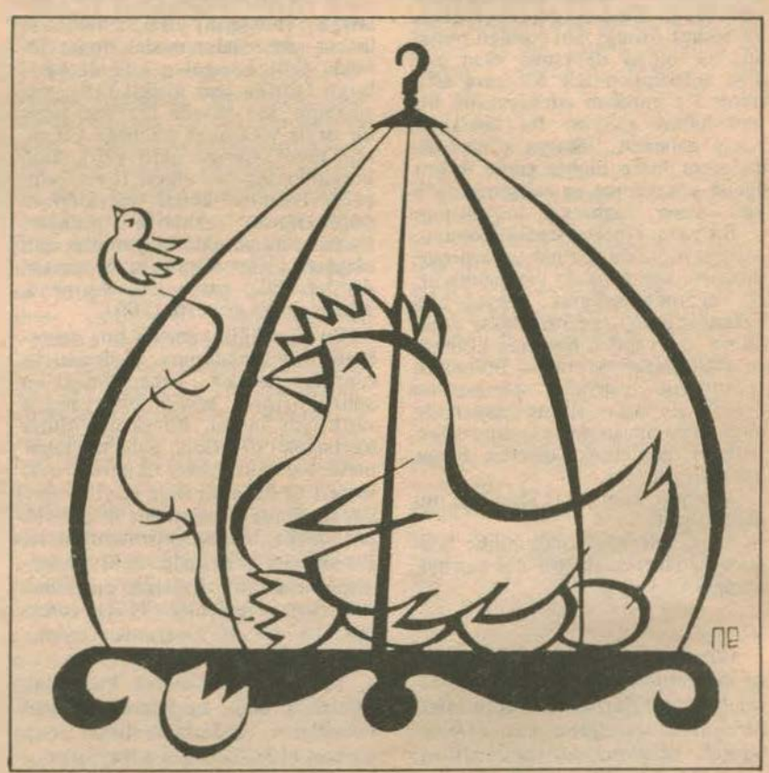

kağıtların pahalılığından yakın, hem de okura boş sayfalar sun. Olacak iş değil gibi görünüyor ama, oluyor işte.

Bu iki saptamamızın Latife Tekin'le doğrudan ilgisi yok. Daha doğrusu sorumluluğun büyüğünün kendisinde olmadığını söylemeliyiz. Ama ortak olduğu da yadsınmamalı.

Adından ve yayınlanmasıyla ilgili bu saptamalardan sonra, böyle dönemlerdeki 'ün'lere ve 'başarı'lara dikkatle yaklaşmak gerektiğini unutmadan, romanın kendisine bakalım. Başarılarını, başarısızlıklarını, bakış açısını ve romana yaklaşımımızı açmaya çalışalım.

V

Bir kış günü kentin çöplerinin döküldüğü bir tepeye sekiz tane gecekondu yapılmasıyla başlayan roman; konduların yıkımcılarca 37 kez yıkıldığını, sonunda yıkımdan vazgeçilince kurulan yüzlerce konduyla koca bir semtin oluştuğunu anlatarak sürüyor. Çevresi fabrikalarla dolu olan ve adına Çiçektepe denen semtteki insanların boşinançlarla geçen ömürlerinden kesitlerle ve doğadışı olaylarla sürdürülen roman; grevleri, muhtarlık seçimini, yeni kurulan sahte fabrikaları, fabrikalardaki direnişi, çingeneleri, kızılbaşlık olayını, orospulukları, esrar ve gazinoları anlatarak bitiyor.

Öyle korkunç bir yoğunluk var ki, bir kısmı da boş sayfalardan oluşan buncacık romana bütün bunların nasıl sığdırıldığına şaşıyor insan. Bütün bu malzemenin çarçur edildiğini düşünüyor. Bu yoğunluğun belki yüzlerce sayfa işlenebilecekken, özetlenerek, üstelik sevimli, masalsı bir üslupla, basit bir anlatımla verilmesi insanı bir masal dünyasına sokuyor. Bu masalda insan unsurunun aranması boşuna insansızlık, insana sevgisizlik egemen olmuş sanki insansal olmayan bir masalsı yaşamı gözler önüne seriyor roman. Olaylarda verilmeye çalışılan kitle psikolojisi ise kitlenin tek tek insanlardan oluştuğu gözardı edildiği için başarılı değil. Kondularda geçen olaylar, içinde insan barındırmadığı için yetersiz kalıyor. Romanın insanı anlatmak zorunda olduğu unutuluyor. "Sanat biçimdir" diyen Ernst Fischer gerçekçiliğinin bir somut örneği gibi görülen romanın bir biçim denemesi olan masalsı anlatımı, mistik bir hava estiriyor. Ve bunalım edebiyatının bir türü haline geliyor. Bu konunun böyle anlatımı, "Dünya görüşü olmaksızın insan hiçbir yerde doğru dürüst yaşayamaz ve çalışamaz" diyen Anna Seghers'i doğruluyor.

Bir yazar elbette istediği konuyu, istediği biçimde yazmakta özgürdür. Bunların seçim hakkı kendisinindir. Bu 'seçim'e bakarak, olayın bizi ilgilendirip ilgilendirmediğini görebiliriz. Bir yapıtın en geniş kitlelerce anlaşılması ve onların bilincinin gelişmesine yardımcı olması en önemli ölçüttür. Anlaşılmayan ve bilinç taşımayan bir yapıtın değersizliğini söylemek elbette bizim hakkımızdır.

Anlaşılır olması Ç.Masalları'nın olumlu yanı.

Ama, geleceğe dönük bilinç taşıması işinde olumlu bir not vermek olanaksız.

VI

Günümüz romanından bekleneni şu dizelerden anlayabiliriz diye düşünüyoruz: "Hep sevdik birbirimizi/ Birbirimizi sevdiğimiz için de/Kurtarmak istiyoruz başkalarını/Donmuş yalnızlıklarından." Eluard'ın bir dörtlüğü bu. Bir de Levcev'in şu ikiliğine bakalım: "Ölesiye bağlı kaldık yiğit Kalkınıza/Damlası bile eksilmedi sevgimizin." Bu dizelerinde sorumlu yazarların yaklaşımını gösterdiği düşüncesindeyiz.

Romana dönelim.

Konu: Yeni kurulan konduların kuruluş ve ilk yıllarından kesitler.
Zaman: Gecekondulaşmanın başladığı yıllar.
Yer: Çöplerin döküldüğü bir tepede kurulan Çiçektepe'nin alanı.
Çevre: Fabrikalarla ve çöplüklerle kuşatılmış, kent merkezine uzak.
Amaç: Gecekondulaşma olayından hareketle, bunun getirdiği ekonomik, toplumsal, kültürel değişim.
Biçim: Fantastik** denilen, kolay okunan, halk edebiyatı ürünleriyle beslenmiş masalsı anlatım biçimi.
Kahramanlar: İnsanlar ayrıntı. Asıl kahraman Çiçektepe'nin kendisi.
İşlenen Motifler: Boş inançlar, çarpık sanayileşme ve sorunları, yeni oluşan yapılanıştan olay kesitleri
Sonuç: Düşsel dünya yaratmakta başarılı, gerçekle kucaklaşmakta ve olayları genel ülke gerçekliği icinde ele almakta başarısız.

Biçimin masalsılığı, işlenen yoğunluğu tartamamış düşüncesindeyiz.

Ele alınan zamandan çok çok geri bir gerçekliğe varılmış.

İnsana ağırlık vermeyen bir yaklaşım, kondu tarihine ulaşma çabasını sonuçsuz bırakmış. Masalsı öğeler ve boşinançlar son tahlilde onaylanmış gibi görünüyor. Romanda gerçekleşen bunlardır. Gerçek dünya mistisizme yenilmiştir ne yazık ki. Oysa 'Kapital' yazarının şu düşüncesinin anımsanması, bu yanlışlıklara düşünülmesini engelleyebilirdi:

"İnsanın düşleri, her zaman maddesel olanaklarının bir adım ilerisindedir."

VII

Şiirselleştirilmiş imgelerle güzelleştirilen kimi anlatımlar romana okunurluk veriyor. Romanı sevimli kılan böyle cümlelerden örnek almak gerekirse:

"Çöp taşıyan tenekeler (9), bizi simit yapıp kondularımızı yıkacaklar(11), (kuşların) yıkık konduların üstüne gözlerinden ıpıslak tüyler döküldü (12), konduları üstünde karış boyu fabrika karı birikti (19), yaz gününde, kar altında mavimsi sıcak bir suyla yıkanmak yalnızca Çiçektepe'lilere kısmet oldu (20), kanı kurşunlu yiğide, ciğeri tozlu gelin (42), insanlar kendi yüreklerinin doğruluğuna günlerce güldüler. Daha sonra yüreklerini yanıltan tüm olaylara 'Kürt Cemal'in Sineması' dediler (60), kavga kahveleşmeye, öfke kumara dönüştü (100)."

Bu güzelliğin yanısıra boş inançların olumlulanması biçimindeki cümleler de çok. Yazar görüşünün belirtilmemesi böyle bir yargıya vardırıyor insanı. Rüzgarın yolunu bağlamak (10), Güllü Baba'nın kerametli bastonu, kader okuması, özlü sözleri ve daha bir dolu böylesi olaylar, günümüz insanını küçük görmekten başka birşey getirmiyor akla. Bebeklerin göbeğinin belli yerlere gömülmesi (30) ve Şengül'ün memesinin başına gelenler (31-34) romanın ilgi çeken anlatımları olarak söylenebilir.

Fantastik öge olarak kullanılan "Çatılara bağlı beşiklerde uyuyan bebeklerin çatılarla birlikte uçup gitmesi (10), Bebeğin şilteyi usulca toprağa bırakıp kanatlanması (13), Rüzgar hastalığı (25) da, gülünçleştirilirken düşsele tutsak edilen anlatımlar olarak göze çarpıyor. Rüzgarla başedemeyen insanların çocuklarına 'Rüzgar' adını koyması (23) ve Nato'nun ne olduğunun bilinmemesi de (26-27) insanı küçük gören anlayışın sonuçları olsa gerek.

En başarılı anlatım, fabrika ve işçilerin tanıtıldığı 64-78. sayfalar. Şu işçi tanımlarını örnek olarak almak istiyoruz: "Boyacılar beyaz güvercin.. polisajcılar alnı karalı işçi.. pastan koca ağızlı demirciler dev işçi."(76). Ama aynı başarı Çiçektepelilerin fabrikalarla, işçilerle ilişkilerinde yok. Alaylı bir dille anlatılan, fabrika artıklarının yarattığı sorunlar (19-22) ve eşya alma yarışı (111) da özet olmasına rağmen başarılı olan anlatımlar olarak göze çarpıyor.

Çingeneler, kızılbaşlık olayı kumar, çeteler, sinema, muska, futbol, konuları çöp masalları olduğu açıkça belli olan masallar gerçekten.

Bunca yoğunluğun 100 sayfadan az bir romana sığdırılmasının olanaklı olmadığını yinelemek istiyorum. Örneğin başlıbaşına bir konu olan 'grev' olayının birkaç sayfada ve üstelik alaylı bakışla, gülünçleştirilerek anlatılması, kondu yaşamını her alanda belirlemesi gereken, belirleyen işçilerin işlevinin eş geçilmesi konusunun kitabı yaraladığını düşünüyoruz.

Ç. Masalları'nı bitirince düşsel romanın tüm güzelliği yok oluyor kafada. Yaşar Kemal'in masalsı gerçeklerle örülen romanlarına, Nazım'ın masallarına dönmek istiyor insan, varsın yeni olmasın diyor. Vasconcelos'un Zeze'sini, Ze Oroco'sunu okumak istiyor yeniden.

Boşinançlar, büyüler, masallar, fallar, ilkel aile yaşamı, şaşırtıcı, sarsıcı töreler mozayiği ile yaratılan düşsel dünya; iç göç olayının, gecekondulaşma olayının başlangıcı temelinde anlatıyor. Ama bu düşsel dünyanın inandırıcı olduğunu söyleyemeyiz. Ele alınan tarihsel dönemin, değişimin yarattığı insan ilişkileri çok geri planda kalmış. Bugünün dünle beslenerek yarına varacağını belirleyen Brecht'in önermesiyle konunun uygunluk içinde olduğu söylenebilir. Samut Şölçün, Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi'nde, "Geçmiş, bugünü geliştirip geleceğin belirlenmesine yarayan tek hazinedir." (sayfa: 19) diyor. Bu bakışla Ç.Masalları'nın, ülkedeki önemli bir toplumsal-ekonomik-kültürel olay olan gecekondulaşma olayının temellerine yaklaşımını, bir tarihsel kesitin içinde, bunun sorunlarına inmeye çalışmasını yaklaşım olarak sağlıklı bulduğumuzu belirtelim.

Ele alınan 'göç' olayının, kente gelen köy değerleriyle kent değerlerinin karışmasıyla bir çarpık kültür yeşerttiğini yaşamdan somut olarak gözlüyoruz. Bu somutluğun, bir edebiyat ürünüyle gözler önüne serilmek istenmesi de sevindirici bir olay. Gel gör ki, kitapta "taşı toprağı altın' kentin gecekondusu, kendisini kuşatan koca kentin insanı, insanlar arası ilişkileriyle verilemeyince sevinç kursakta kalıyor.

Yaşananla hiç de inandırıcı bağı olmayan, gerçekten o dönemleri yaşayan insanların gösterilemediği anlatım parçacıklarıyla karşılaşıyoruz.

Fantastik denilen ögelerin, nesnel gerçekliği yansıttığını söylemenin olanağı yok. Doğal bir yaşanmışlık yok. Gecekondu kurulmasında karşılaşılan güçlükler ve amansız yaşam koşulları, çarpıtılarak, gülünçleştirilerek verilmiş. Bu da gerçekliğe düşselin egemen olmasını getiriyor. Bir eksiklikten de öte bir yanlışlık var bu verilişte.

Kapitalizmin gelişmesiyle, böylesi ilkelliklerin yaşamdaki belirleyiciliğinin yokolması ve yokolduğu ve gerçeğinin gözardı edildiği bir mistiklikle insanın ileriye doğru, güzeli ve bilinçlenmeye doğru değişimi yok.

Ve bütün bunlara, kitabın arkasında "Nihayet yirmi yıllık toplumsal oluşum, kendi özgün kültürel ürününü veriyor" demek biraz düşündürücü olsa gerek. Aynı gecekondulardan fışkıran güzellikleri, fabrikalarla kolkola yaşanan bir toplumsal didinişi ve dirilişi gözardı etmek değil midir bu?

Köyden kente göç edip gecekondu kuran insanların yaşayışları, töreleri, alışkanlıkları, beklentileri, körinançları, açmazları, sıkıntıları anlatılıyor romanda ama, düşselliğin egemenliği, ele alınan insanların yaşamlarını boşluğa itiyor. Olaylar gerçeklerden aktarılmış olsa bile, gerçeklik boyutuna ulaşamıyor.

İnsafla soralım, anlatılan tarihsel kesitte Türkiye'nin gecekondu halkı işçisi böyle midir?

VIII

Geçmiş, nasıl değerlendirilirse bizim işimize gelir?

M.İlhan Erdost, Yazko'nun Kültür kitabındaki yazısında: "Demokrat ve ilerici nitelik taşıyan Ulusal Kültür, köklerini, emekçi halkın tarihsel olarak oluşmuş kültüründen, bu kültürün olumlu ögelerinden alır ve kendisi, ulusal ögeleri tutucu ve bölücü ögelerinden yalıtarak ve insanlığa bütünleyen yönüyle, yoğurarak, evrensel kültüre uzayan bir halka oluşturur." (s.40) diyor.

Demokrat, ilerici kültürle, tutucu, gerici kültürün aynı bütünsellik içinde ve çelişki ile birarada yaşadığı bir gerçektir. İnsanlar arası ilişkilerin geçmişini, bugününü saptamak, geleceğin ve gelişmenin yolunu göstermek için önermelerde bulunmak gerekirken; halkın, çöken, yokolan, ölü, mistik, eski, yanlış değerlerini öne çıkarmak doğru bir yaklaşım olmasa gerek.

İdeolojik mücadele odaklarından biri olan sanatta, varolan ortamın sınırlarının darlığına, yaratılan yabancılaşma ve yanlış bilinçlenmeye, cesaretle, bilinçle ve güvenle karşı durmak gerekir. Çünkü sanatın ve sanatın bir dalı olan edebiyatın insanlar arası bir iletişim aracı olduğu bilinen bir gerçektir. Ve bir tavır alıştır sanat ve edebiyat yapıtları.

Sonuç olarak, Berci Kristin Çöp Masalları'nın, romanımızda; tarihsel gelişmeyi göremeyen, yaşanan çelişkileri'n uzağında kalmış, çok renkli, kozmopolit, yükü ağır geldiği için zorlanan, umutlu bir gelecek vadetmeyen, düşsel ve günümüzde egemen kılınmak istenen toplumsal yapılanışla uygun bir 'arabesk roman' olduğunu söylemek zorundayız. ●

* Berci Kristin Çöp Masalları, Latife Tekin'in romanı, Adam Yayıncılık, 1.Baskı, Ekim 1984, 128 sayfa, 500 TL.

** Fantastik: Gerçekte varolmayan, düşsel, efsanelerde var olan, olağanüstü, çok büyük, eşsiz, tekrarlanamaz, us almaz, inanılmaz, acaip, tuhaf, değişik, gerçek dışı. (Fransızca-Türkçe sözlük).

bir dernek kurarken

Ocak sayımızda yayınladığımız "Yasalarda Öğrenci Dernekleri" adlı yazıyla birlikte dergimize konuya ilişkin çok sayıda mektup geldi, sorular soruldu, yorumlar yapıldı. O yazıyla birlikte yaptığımız açıklamadan da anımsanacağı gibi, bu soruları avukat Nevzat Helvacı'ya ilettik. Sayın Helvacı'nın yayınladığımız yanıtlarının konuya ilişkin ayrıntıdaki noktaların da açılmasını sağlayacağını umuyoruz. Bu kısa notumuzu, sayın Helvacı'ya konuya gösterdiği yakın ilgiden dolayı teşekkürlerimizi iletmeyi bir borç bildiğimizi ileterekbitirmek istiyoruz.
YARIN

□ Bir öğrenci derneğin düzüğünde neler yazılı olmalıdır, hazırlanan tüzük kaç nüsha olacaktır, nerelere verilecektir, tüzük hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir?

■ Dernek tüzüğü, derneğin kuruluş amacını, bu amacı gerçekleştirmek için gösterilecek etkinlikleri, derneğin yönetim, işleyiş ve denetim biçimlerini düzenlemek amacıyla hazırlanır. Tüzüklerde bulunması zorunlu hususlar 2908 sayılı dernekler yasasının 8. maddesinde 12 bend halinde sayılmıştır.

Tüzüklere bunlardan başka, derneğin işleyişini kolaşlaştırıcı başka maddeler de konulabilir. Kuşkusuz tüzük hazırlanırken, yasada gösterilen diğer hükümler gözönünde tutulacaktır. Örneğin derneğin amacı belirlenirken, kurulması yasak olan derneklerle ilgili 5. madde hükmüne dikkat edilmesi gerekir. Eğer kurulan bir öğrenci derneği ise, bunun amacı yasanın 38. maddesinde yazılıdır. Başka amaçlarla öğrenci derneği kurulamaz. Derneğin adı ve işareti, yasanın 6. maddesindeki yasaklama gözönünde tutularak belirlenecektir. Yasanın 4. maddesi, kurucular yönünden yasaklamalar getirmektedir. Bu yasakların kapsamına giren kişiler kurucu olamayacaklardır. Yasanın 7. maddesine göre, dernekler uluslararası etkinliklerde bulunamazlar, yurt dışında kurulan dernek veya kuruluşlara katılamazlar.

Dernek tüzükleri dört nüsha olarak hazırlanır ve dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirliğine, yani ilçelerde kaymakamlığa illerde valiliğe verilir. Birden çok ilde etkinlik gösterecek (şube açacak) derneklerin kuruluş bildirimleri ve tüzükleri mülki amirlikçe bir hafta içinde İçişleri Bakanlığına gönderilir. Tüzükle birlikte mülki amirliğe verilecek belgeler şunlardır: 1. Kuruluş bildirisi, bu bildiride, kurulacak derneğin adı, ikametgâh adresi, kurucuların adı soyadı, doğum yeri ve tarihi, meslek veya sanatı, tabiiyeti ve ikametgâhı belirtilecek ve tüm kurucular tarafından imzalanacaktır. 2. Kurucuların nüfus cüzdanı örnekleri. 3. Kurucuların adli sicil belgeleri. 4. Yine tüm kurucuların, dernek kurucusu olabilme koşullarını taşıdıklarını belirten kendilerince imzalı bildirimler. 5. Dernek organlarının oluşmasına kadar, dernek işlerini yürütmeye ve derneği temsil etmeye yetkili kişi veya kişilerin adı soyadı ve ikametgâhları (bunlar geçici yönetim kurulu üyeleridir.) 6. Yapılacak yazışma ve tebliğatı almaya yetkili kişi veya kişilerin adı, soyadı ve adresleri.

Burada hemen belirtelim, öğrenci derneklerine üye olabilmek için rektörün yazılı izni de gereklidir. Ancak yasa, böyle bir belgenin tüzükle birlikte mülki amirliğe verilmesini zorunlu kılmamıştır. Mülki amirliğe verilecek dört adet tüzüğün de tüm kurucular tarafından imzalanması zorunludur. Kuruluş bildirisi, tüzük ve eklerini alan mülki amirliğin, ilgililere bir alındı belgesi vermesi de gerekir. Görüldüğü gibi bir derneğin kuruluşu bir hayli formaliteye bağlanmıştır.

□ Gerekli belgeler eksiksiz biçimde yetkili kuruluşa verildiği andan başlayarak tüzel kişilik kazanılır mı, çalışmaya başlanabilir mi?

■ Evet. Dernekler yasasının 9. maddesine göre, dernekler, kuruluş bildirisini ve eklerini merkezlerinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirliğine verdikleri anda tüzel kişilik kazanırlar. Verilen belgelerin ilgili mercilerce incelemeye alınması, tüzel kişilik kazanmayı önlemez. Tüzel kişilik kazanmış bir derneğin çalışmaya başlaması da doğaldır. Ancak burada tüzüklerin ilgili mercilerce incelenmesi konusu üzerinde durmak gerekir. Bir ilde etkinlik gösterecek derneklerin tüzükleri ve eklerinin doğruluğu valiliklerce otuz gün içinde, birden çok ilde etkinlik gösterecek olanların belgeleriyse İçişleri Bakanlığınca doksan gün içinde incelenir. Bu belgelerde bir eksiklik ya da yasaya aykırılık görülürse bunların giderilmesi, bir yazı ile geçici yönetim kurulundan istenir. Bu yazının tebliğinden başlıyarak otuz gün içinde, belirtilen eksiklik ya da yasaya aykırılığın giderilmesi gerekir. Bu süre içinde gerekli düzeltmeler yapılmazsa, mülki amirliğin ihbarı üzerine cumhuriyet savcılığı, derneğin feshi için mahkemeye başvurur. Bu başvuruda, derneğin çalışmalarının durdurulması da istenebilir. Eğer yasanın 5. maddesinde gösterilen yasaklanmış amaçlarla bir dernek kurulmuşsa, bunların çalışmaları ilgili valilikçe durdurulur ve durum üç gün içinde savcılığa bildirilir. Durdurma, mahkemece aksine karar verilinceye kadar sürer.

Tüzük ve belgelerde bir eksiklik bulunmamış ya da eksiklikler süresi içinde giderilmişse durum ilgili derneğe bir yazı ile bildirilir.

□ Öğrenci dernekleri fakülte düzeyinde mi, üniversite düzeyinde mi kurulur, konuya ilişkin yasal açıklık var mıdır, sonuçları ne olabilir? Tüm fakültelerinde dernekler kurulmuş bir üniversitenin bir de üniversite düzeyinde derneği olabilir mi, olursa bu bir çelişki değil midir? Fakülte düzeyinde oluşan bir dernek, üniversitenin diğer fakültelerinde dernek kurulmuşsa, orada da genişleyebilir mi?

■ 2908 sayılı dernekler yasası, yüksek öğretim kurumlarında kurulacak öğrenci derneklerinden söz etmektedir. Yüksek öğretim kurumlarının neler olduğu da, 2547 sayılı yüksek öğretim yasasının 3. maddesinde yazılıdır. Bu maddeye göre yüksek öğretim kurumları, üniversiteler, fakülteler, enstitüler ve yüksekokullardır. Bu durumda dernekler yasasında geçen yüksek öğretim kurumları sözünü, bu yasada ayrı bir tanım verilmediği için, yüksek öğretim yasasının belirtilen maddesine göre anlamak gerekir.

Yasalardaki bu hükümlerden çıkan sonuç şudur: Yüksek öğretim kurumu olan üniversiteler, fakülteler enstitüler ve yüksekokulların herbirinde öğrenci derneği kurulabilir. Üniversite düzeyinde öğrenci derneği kurulmuş olması, fakültede ve öbür yüksek öğretim kurumlarında dernek kurulmasına engel değildir. Bu durum tersi için de geçerlidir.

Yasal düzenleme bu olmakla birlikte, bizce makul olanı, ya üniversite düzeyinde bir dernek kurularak, fakülte ve diğer kurumlarda bu derneğin şubelerini açmak ya da fakülte, enstitü ve yüksekokullarda kurulacak öğrenci derneklerinin, üniversite düzeyinde bir federasyon oluşturmasıdır. Ancak federasyon konusunda yasal bir engel vardır. Dernekler yasasının 34. maddesine göre ancak kamu yararına çalışan dernekler federasyon oluşturabilirler. Gene yasanın 31. maddesiyle derneklerin şube açmaları da sınırlandırılmıştır. Dernekler il, merkez ilçe ve köylerde birden fazla şube açamazlar. Kamu yararına çalışan dernek sayılma ise birçok formalite ve kademe ardından bakanlar kurulunun onayını gerektirir.

Bir fakülte düzeyinde oluşan dernek, üniversitenin diğer fakültelerinde dernek kurulmamışsa, oralara genişleyemez. Dernekler yasasının 65. maddesine göre, öğrenci dernekleri kuruldukları yüksek öğretim kurumlarının adını alırlar. Böyle bir derneğe ise yalnızca o kurumun öğrencileri üye olabilirler. Ancak üniversite düzeyinde kurulacak öğrenci derneklerine o üniversiteye bağlı tüm yüksek öğretim kurumlarının öğrencileri üye olabilirler.

□ Öğrenci derneklerinin ikametgâhları neresi olur, dernekler yasasının 22. ve 45. maddelerine göre sorunu nasıl yorumlayabiliriz?

■ Dernekler yasasının 66. maddesine göre, öğrenci derneklerinin merkez ve şubeleri ile çeşitli faaliyet kollarına ait yönetim yerleri, öğrenci yurt binalarında ya da eklentilerinde açılamaz. Aynı yasanın 22. maddesi de, öğrenci derneklerinin genel kurul toplantılarının, ilgili öğretim kurumlarında yapılmasını öngörmüştür. Yasada açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, yukarda değindiğimiz maddelerden, zımmen, bu derneklerin yönetim yerlerinin, yurt binası ve eklentileri hariç, ilgili öğretim kurumlarında bulunacağı anlamı çıkmaktadır. Ancak, öğretim kurumu dışında başka bir yerde bulunmasına engel bir hüküm de yoktur.

□ Eskiden kurulu bir derneğin dağılmış sayılması sorununu açar mısınız? Bu işlemin idari süresi ve yaptırımı nedir?

■ 2908 sayılı dernekler yasası, 7 Ekim 1983 tarihli Resmi Gazetede ilanı ile yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın geçici 1. maddesine göre, yasanın yürürlüğe girdiği tarihte var olan dernekler, ençok altı ay içinde durumlarını bu yasaya uydurmak ve tüzüklerinden dört nüshasını, merkezinin bulunduğu yerin en yüksek mülki amirliğine vermek zorundadırlar. Bu zorunluluğa uymayan dernekler, mülki amirin kararıyla kendiliğinden dağılmış sayılır.

Eğer bir dernek süresi içinde, ki bu süre 7 Nisan 1984 tarihinde sona ermiştir, tüzüğünü mülki amirliğe vermemişse mülki amirlikçe dağılmış sayılacaktır. Mülki amirliğin, dağılmış sayılmaya ilişkin kararı için yasada bir süre gösterilmemiştir. Bu kararın makul bir süre içinde verilmesi gerekir. Hiç değilse, yapılacak bir başvuru sonucunda bu kararın alınması zorunluluğu doğar. Bir öğretim kurumunda birden fazla dernek kurulması yasağı vardır. Ancak, esasen dağılmış sayılması gereken bir dernek, öğretim kurumunda yeni bir dernek kurulmasına engel teşkil edemez. ●

dernek kurma hakkı

Turgut Kazan

Bu yazımızda, yüksek öğrenim gençliğinin "dernek kurma hakkını" ele alıp tartışmak istiyoruz. Bilindiği gibi, demokratik bir toplum çoğulcu bir toplumdur. Ve çoğulcu toplum değişik düşüncelere açık olur. Orada düşünce suçu, düşünceyi açıklama suçu yoktur. Ayrıca, belli düşüncedeki insanların örgütlenme hakkı vardır. Böylelikle düşünceler arası diyalog kurulur ve tam bir "katılım" sağlanır. Dernek kurma hakkı olmadan tam bir katılım olmaz, dolayısıyla demokrasi olmaz.

Gerçekten, Nazi Almanyası ilk önce "toplulu k kurma ve toplantı özgürlüklerini" askıya almıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin dernekleşme hakkını temel bir hak sayması bundandır. Nitekim, ülkemizde de bu hakkın gelişimi —hep— demokrasinin gelişimi ile doğru orantılı olmuştur. Örneğin, 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu ile 1926 tarihli MK özgürlükçü bir düzenleme yapmışken, Avrupa'da faşist rejimlerin kurulmasıyla 1938 tarihli ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu kabul edilerek dernekleşme hakkı "idarenin takdirine" bırakılmıştır. Ancak, 2. Dünya Savaşı'nda faşizm yenilince, çok partili düzene geçme gereği gibi, dernekler için serbest kuruluş düzenine (1946'da ve 4919 sayılı yasayla) geçme gereği doğmuştur. Bütün bunlar gösteriyor ki, dernek kurma ve derneklerde çalışma hakkı demokrasiden soyutlanamaz. Yüksek öğrenim gençliğinin bu hakkı da, aynı zincirin bir halkasıdır, demokrasinin ayrılmaz parçasıdır.

YASAL DURUM

Dernek kurma hakkını önce anayasanın 33. maddesi düzenliyor. Madde herkes "izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir." diyor. Ama sonra 4.10.1983 gün ve 2908 sayılı Dernekler Yasası öğrenciler bakımından özel hükümler benimsiyor. Bu yasanın 4. maddesi ortaöğretim öğrencilerinin dernek kurmalarını yasaklarken 5, 16, 17, 38,56 ve 66. maddeleri yüksek öğrenim gençleri için bazı sınırlamalar getiriyor. Örneğin, 5. maddenin son fıkrasına göre, "yüksek öğrenim kurumlarında birden fazla öğrenci derneği kurulması" yasaklanıyor. İki yıl sınıfta kalan öğrenci derneğe başkan yahut yönetici olamıyor. (Md 56) Öğrenci derneklerinin amaç ve çalışma alanları yasayla belirlenip sınırlanıyor. (Md. 38) Öğrencilikle ilgisi kalmayanların üyelikleri sona eriyor (Md. 17) üye yazılmak için öğrencilik belgesi getirmek ve öğrenci olan başvuru sahibini üyeliğe kabul etmek gerekiyor. (Md 16) Dernek genel kurullarının toplantı gün ve saatleriyle gündemlerini öğrenim kurumuna haber vermek ve orgahlara seçilenleri yine öğrenim kurumuna bildirmek gerekiyor. (Md 22, 30).

Demek ki, anayasanın 33 ve Dernekler Yasası'nın 4. maddesine göre, yüksek öğrenim gençliği "önceden izin almaksızın" dernek kurabilecektir. Ama 5. maddeye göre, her öğrenim kurumunda bir dernek olabilecektir. Böylece ilk kuruluştan sonra yeni bir kuruluşa gidilemeyecektir. Biz, bu maddenin anayasa karşısındaki durumunu tartışmak istemiyoruz. Sadece, 4. maddedeki koşullara uygun durumdaki her yüksek öğrenim gencinin (o kurumda başka bir dernek kurulmadıkça) kimseden izin almaksızın öğrenci derneği kurabileceğini belirtiyoruz. Doğaldır, ki, 8 ve 38. maddeler doğrultusunda bir tüzük hazırlanacaktır. Kurucular 56. maddede belirtilen nitelikleri taşıyacaktır. Ve bu tüzük 9. maddeye göre, mülki amire sunulmakla dernek tüzel kişilik kazanacaktır. Yüksek öğrenim gençliğinin dernek kurma hakkı bakımından yasal durum budur. Ayrıca, sıkıyönetim döneminde 1402 sayılı yasadan doğabilecek kayıt ve koşullar unutulmamalıdır.

ESKİ ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

Bir yüksek öğrenim kurumuyla ilgili öğrenci derneği bu kurallara uyularak kurulur. Ama, gazete haberleri uygulamada iki ayrı engelle karşılaşıldığını gösteriyor. Birinci engel eski öğrenci derneklerinden, ikinci engel YÖK yasasının 59. maddesinden kaynaklanıyor. İlkin, dernek kurmak isteyenlere, o fakültede başka dernekler var deniliyor. Sonra, kuruculardan 2547 sayılı yasanın 59. maddesi gereğince "rektörlük izni" isteniyor. Ve yine gazete haberlerine göre, çoğu zaman rektörlük bu izni vermediği için dernek kurma hakkı işlemiyor, işletilmiyor.

Hemen belirtelim ki, 2908 sayılı yasanın geçici 1. maddesi tüzüklerini 6 ay içinde düzeltme girişiminde bulunmayan dernekleri feshedilmiş sayıyor. Yasa 7.10.1983 günü yürürlüğe girmiş olup artık bu süre dolmuştur. Sözkonusu derneklerin daha önce faaliyetten alıkonulmuş olmaları durumu değiştirmez. Yöneticilerin en azından tüzük değişikliği için Sıkıyönetim Komutanlığına başvurup izin istemeleri gerekir. Oysa, yeni yasaya göre eski yöneticilerin öğrenci derneğine üye olmaları bile mümkün değildir. Ya öğrencilikleri, yahut süre açısından yönetici olma nitelikleri bitmiştir. Yani tüzüğü değiştirmek için izin isteyebilmeleri bile mümkün değildir. O halde, sözkonusu derneklerin hepsi hukuken sona ermiştir. En büyük mülki amir bu kararı vermekle yükümlüdür. Bu kararın gecikmesi yahut 55. maddedeki tasfiye işlemleri eski derneğin devam ettiği anlamına gelmez.

REKTÖRLÜK İZNİ ALINACAK MI?

2547 sayılı yasanın 59. maddesi öğrenci dernekleri için uygulanamaz. Unutmayalım ki, YÖK yasası anayasadan ve Dernekler Yasası'ndan önce çıkarılmıştır. YÖK Yasasının 59. maddesi eski Dernekler Yasası ile eski Siyasal Partiler Yasasını esas olarak öğrenciler için özel hüküm koymuştur. Bu madde öğrencilerin siyasi partilere girmelerini yasaklarken, "kamu yararına olan dernekler dışında herhangi bir derneğe üye olmalarını rektörün iznine" bağlamıştır. Sonra, anayasa yapılmış ve 2908 sayılı yasa öğrenci dernekleri için özel kurallar koymuştur. Artık, 2547 sayılı yasanın 59. maddesi, öğrenci dernekleri için uygulanamaz. Çünkü, daha sonra yapılmış olan özel yasa, üyelik bakımından öğrencilik kaydını, yöneticilik bakımından da belli süreyi aşmamış olma kuralını yeter saymış, bir "izin" koşulu aramamıştır. Yalnız öğrencilik bürosundan alınacak belgeye bakılacaktır. Bu belge öğrencinin yasal koşullara sahip olduğunu gösteriyorsa, hiç bir sorun kalmayacaktır.

Unutmayalım ki, anayasanın 33. maddesi derneklerinin önceden izin almaksızın kurulacağını söylüyor. Ve başlangıç bölümünde anayasanın sözü ile ruhuna uygun yorum isteniyor. Ayrıca, 11. maddede anayasa hükümlerinin yürütme ile idareyi bağlayacağı, 177. maddenin e fıkrasında da doğrudan anayasa hükümlerinin uygulanacağı belirtiliyor. Demek ki, anayasayı sözüne ve ruhuna uygun yorumlamak gerekiyor. Uygun yorum da, öğrenci derneği kuruculuğunun rektörlük takdirine bırakılamayacağını gösteriyor. Yani, sorun anayasaya aykırılık sorunu olmuyor. Bu nedenle, geçici 15. maddeyi ilgilendirmiyor. Biz, temel bir hakkın kullanımı konusunda, yasalar anayasaya uygun yorumlanır diyoruz. Ve uygun yorumun anayasa emri olduğunu söylüyoruz.

KATILIMDAN KORKMAYALIM

Sözümüzü 1985'in gençlik yılı olduğunu vurgulayarak bitirmek istiyoruz. Evet, biz de gençlik yılını kutluyoruz. Demeçler veriyor, törenler yapıyoruz. Ama, gençlere bir şey sormuyoruz. Onlardan görüş almıyoruz. Oysa, BM Genel Kurulu gençlik yılı için "katılım, gelişme ve barış" ilkelerini kabul etmiştir. Kutlamaların bu doğrultuda yapılması ve gençliğin bu ilkelerle yoğrulması gerekir. Ama biz, ilkin Birleşmiş Milletlerce önerilen ilkeleri Türkçe'ye yanlış çevirdik. BM "participation, development, peace" diyordu. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ise bu ilkeleri "iştirak, gelişme, huzur" olarak çeviriyordu. Böylece, barış sözcüğü huzur yapıldı, katılım iştirak oldu. Yani, bu ilkelere uyulması bir yana gençlerin duyması bile istenmiyordu.

Nasıl huzur sözcüğü barışı karşılamazsa, iştirak de katılım olamaz. Katılım demokratik bir kavramdır. Gençlerimiz düşünecekler, düşünce üretecekler, kendilerini geliştirecekler, katılımcı bir kişilik elde edip demokratik işleyiş içinde görev üstlenecekler. Participation düzenlenen törenlere izleyici olarak "iştirak" etmek değildir. Participation söz sahibi olmaktır. Konuşup tartışmaktır. Dernek kurmaktır. O halde gençlik yılını kutlarken gençlerimizden korkmayalım. Onlar hem bugünü yaşıyorlar, hem yarını yaşıyacaklar. Demek ki, asla bizden az değil, bizden çok söz sahibi olmaya hakları var. Kendilerini demokrasiye hazırlamalı, demokrasiye inandırmalıyız. ●

yasalar ve yetkiler

Selim Demirci

Ülkede demokrasiden yana olanlarla, demokrasiyi hazmedemeyenler her geçen gün yeni sınavlar veriyorlar. Kişiler, kurumlar; kendi gösterdikleri kimlikleriyle değil, gerçek yüzleriyle ortaya dökülüyorlar. 82 anayasası kimin nerde olduğunu açık seçik gösteren bir belge olmakla birlikte uygulamalar turnusol kağıdı işlevi görüyor. Demokratik haklar 82 anayasasının tezgahından zaten kuşa döndürülerek çıkmıştı. Ancak gelişmeler gösteriyor ki, hukuksallaştırılmış sınırlamalarla yetinmeyip, dayanağı bugünkü pozitif hukukta bile bulunmayan, politik fiili engellerden vazgeçilmiş değildir. Bunun çok net biçimde belirdiği alanlardan biri de, öğrencilerin dernek kurmak için yürüttükleri girişimler ve bunlar karşısında takınılan tavırlardır. Öğrencilerin kendi özgür iradeleriyle kendi derneklerini kurması olgusu, bugün yalnızca öğrencilerin sorunu olma niteliğinden çıkmıştır. Sorun, demokratik hakların kullanılıp kullanılamaması noktasında toplanmıştır. Bu nedenle de olay geniş boyutlar kazanır durumdadır. Bu yazıda olayın yalnızca bir yönü tartışılmaktadır.

REKTÖRÜN İZNİ GEREKLİ Mİ?

Bugün dernek kuruluşunu engelleme yöntemlerinden en önemlisi, dernek kurmak için rektörlükten izin alınması gerektiği savıdır. Bu sav, arkasında rektörlüğün kuruculara, örneğin Ankara Hukuk Fakültesi öğrencilerinde olduğu gibi, izin vermemesi olgusuyla birleşince, dernek kuruluşlarının önüne önemli bir engel dikilmiş gibi görülüyor. Bu engelin hukuksal dayanağının ne denli sağlam olduğunu tartışmadan önce bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Gerek basında, gerek öğrenciler arasında rektörden izin alınması gerektiği genel bir kabul görmektedir. Yalnızca rektörün izin vermeyişi eleştirilmekte, bu tutumun antidemokratik olduğu teşhir edilmekte. Kuşkusuz bu yapılmalı. Ama asıl olarak savunulması gereken anayasada var olan, önceden izin almaksızın dernek kurmak hakkı olmalıdır.

YÜKSEK ÖĞRETİM KANUNUNUN 59. MADDESİ NEYİ AMAÇLIYOR?

Tartışmaya YÖK'ün 59. maddesinin öğrencilerin derneklere üye olmalarını rektörlüğün iznine bağlıyan hükmünün yürürlükte olduğunu varsayarak başlıyalım. Biz anılan madde ile öğrencilerin üniversite dışındaki derneklere üye olmalarının izne bağlanmasını amaçladığını; öğrencilerin, öğrenci dernekleri kurmalarının ya da bu derneklere üye olmalarının izne bağlanmasını amaçlamadığı kanısındayız. Aslında madde metninde böyle bir ayırım yok. Ancak hükmün siyasal partilere üye olma yasağını düzenliyen 59. maddede düzenlenmiş olması, madde hükmünün asıl amacının öğrencilerin üniversite dışındaki siyasal ve sosyal faaliyetlerini sınırlamak veya izne bağlamak yolundaki kanımızı güçlendiriyor.

Bu görüşümüze karşılık, yasada böyle bir ayırımın yapılmadığı düşüncesinde direnilip, madde metnine sadık kalmamız ileri sürülebilir. Eğer metne mutlak sadık kalınacaksa, madde metninin öğrencilerin derneklere üye olmalarını izne bağladığını, dernek kurucuları için böyle bir izni öngörmediğini anımsatmamız gerekecektir.

Şimdi de bu maddenin rektörlüğe hem kurucu hem de üye olmak için izin verme yetkisini tanıdığını varsayalım. Rektör öğrenci derneği kurulduktan sonra bu yetkisini nasıl kullanacaktır? Bazı öğrencilere bu izni verip bazılarını bu haktan yoksun bırakabilecek midir? Her öğretim kurumunda bir öğrenci derneğine izin verildiğine göre, izin verilmeyen öğrencilerin dernekleşme temel hak ve özgürlüğü yok edilmiş olmayacak mıdır? Yoksa anayasada herkese tanınmış temel hak ve özgürlüklerin bazı ayrıcalıklı insanlara kullandırılması mı düşünülüyor?

Bu konuda son olarak rektörlüğün izin verip vermeme yetkisini kabul etsek bile, yetkilerin sınırsızlığı ile hukuk devleti iddiasının bağdaşmıyacağı açık değil midir? Hukuk devletinde yetkiler kamu yararları kullanılmasına ilişkin kararın, kamu yararına dayanması ve kararın içeriğinde gerekçenin bulunması gerekmektedir. Oysa AÜHF örneğinde rektörün izin vermeme kararı gerekçesizdir.

ANAYASAYA AYKIRILIK SORUNU

YÖK'ün 59. maddesindeki rektörlük izninin, Anayasa'nın 33. maddesinde yer alan, herkesin önceden izin almadan dernek kurabileceğini belirten hükmüyle çeliştiği açıktır. Bu olgu, herkes tarafından kabul edilmekle birlikte, 1982 Anayasasasının geçici hükmü dayanak yapılarak bu aykırılığın öne sürülemiyeceği düşüncesi kabul görmektedir. Anayasa'nın sözü edilen geçici 15. maddesinde 12 Eylül 1980 tarihinden, TBMM'nin göreve başladığı güne dek çıkarılan yasaların anayasaya aykırılığının ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 11. maddesinde ise, kanunların anayasaya aykırı olamayacağı açıkça belirtilmiş, anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurulları olduğu ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi Anayasa'nın iki maddesi birbiriyle çelişiyor. Bu durumda bir sonuca ulaşabilmek, ancak anayasa maddelerinin yorumlanması ile olanaklı olabilir. Madde metinlerinin birbiriyle açıkça çelişir oluşu, maddelerin deyimsel (lafzı) yorumlanmasıyla bir sonuca ulaşılamayacağını gösterir. O halde ilgili maddelerin amaçsal yorumunun yapılması zorunludur. Amaçsal yorum yapmada kullanabileceğimiz en uygun araç da maddelerin gerekçeleridir. Geçici 15. maddenin gerekçesi olmadığından yalnızca 11. maddenin gerekçesi yorumumuza kaynak olabilecektir. 11. madde gerekçesinde, bu madde ile devlet faaliyetlerinin anayasaya uygun düzenlenmesi gerektiğinin belirtildiği, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin anayasaya uymak zorunda olduğu ve yargı kuvvetinin gerektiğinde anayasayı diğer kanunlar gibi uygulayabileceği vurgulanmıştır. Demek ki aynı konuları düzenleyen ve birbirleriyle çelişen anayasa hükümlerinin varolması durumunda uygulama üstünlüğü anayasa hükmündür. Aksi düşünce anayasadan üstün bir iradenin varolabileceğini ileri sürmek olabilir ki, bu da demokrasinin en önemli ilkelerinden birini yadsımak olur.

Ayrıca, hem anayasayı, hem de 12 Eylül'den TBMM'nin göreve başladığı güne dek çıkan yasaların hazırlayıcısı olan MGK ve Danışma Meclisinin, birbirleriyle çelişir düzenlemelerinin birarada varolmasını amaçladıkları da ileri sürülemez. Eğer yüksek öğretim yasasını da kendisi çıkaran anayasa koyucu, YÖK'ün 59. maddesindeki sınırlamanın sürmesini uygun görseydi, anayasanın ilgili maddesinde dernek kurma özgürlüklerinin sınırlanmasına olanak tanınan memur ve kolluk güçlerinin yanına öğrencileri de eklerdi. Kısaca anayasa koyucunun geçici 15. madde ile kendi yaptığı hukuksal düzenlemeler arasında çelişkiler olabileceğini düşünmesi ve bu çelişkinin sürmesini istemiş olmasını mantıksal biçimde açıklanmasının olanağı yoktur.

Bu durumda anayasanı geçici 15. maddesinin neyi amaçladığı haklı olarak sorulabilir. Bize göre bu madde ile amaçlanan, anayasaya esas yönünden aykırı maddelerin varlığını sürdürebilmesi değil, sözü edilen dönemde çıkarılan yasaların biçim yönünden iptal edilmesi istemlerine engel olmaktır.

1982 anayasasında yasaların çıkarılma yöntemleri 87 ve daha sonraki maddelerde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre yasaların yasama organından, yani TBMM'den geçmesi gerekir. TBMM'nin görev yapmadığı dönemde (daha doğru bir deyişle 1982 anayasasında belirlenen yöntemlerle oluşturulan TBMM'nin) yasaların TBMM'den geçmesine olanak bulunmadığından, geçici 15. maddenin olmaması halinde, bu yasaların biçimsel yönden iptali istenebilecekti. İşte geçici 15. madde ile tıkanan yol asıl olarak budur.

Tüm bunlara karşın YÖK'nun 59 maddesi hükmünün anayasaya aykırı olmadığı görüşündeyiz. Çünkü anayasaya aykırılık hükmü ancak yürürlükteki yasa hükümleri için olabilecek bir durumdur. Oysa biz YÖK'ün 59. maddesindeki hükmün anayasa ve dernekler yasası ile zımni (üstü kapalı) olarak yürürlükten kaldırıldığı inancındayız.

Anayasa'nın yürürlüğe girmesini düzenleyen 174. maddenin (a) bendinde dernek kurma özgürlüğünü de içeren toplantı hak ve özgürlüklerine ilişkin anayasa maddelerinin, bu hükümlere ilişkin yeni yasalar çıkarıldığında ya da var olan yasalarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç TBMM'nin göreve başladığında yürürlüğe gireceği ve hükümlerin yürürlüğe girmesine dek varolan yasalar ve MGK'nın bildiri ve kararlarının uygulanacağı belirtilmiştir.

Burdan çıkan sonuç şudur: Anayasanın dernek kurma özgürlüğüne ilişkin hükümleri 2908 sayılı dernekler yasasının çıkarıldığı tarihten başlayarak yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra da o tarihe dek varolan yasaların dernek kurmaya ya da üye olmaya ilişkin hükümlerinin yürürlükten kalkmış olması gerekir. Çünkü yukarda değindiğimiz bent hükmüne göre eski yasa hükümleri ancak anayasanın o konuya ilişkin hükümleri yürürlüğe girinceye dek uygulanabilme şansına sahiptir. (Biz o zaman için bile varolan yasaların yalnızca anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanabileceğini savunuyoruz, ama bu durum tartışma konumuz açısından fazla öneme sahip değildir.)

25. Sayfada sürüyor

TİMUR SELÇUK

"Sanatçı, yaşadığı ülkede halkına fildişi kuleden bakmamalı"

□**Yarın: Söyleşimize 1984'ün müzik açısından bir değerlendirmesini yaparak girelim.**

■Timur Selçuk: Bu konuyu dört noktada ele almak gerekir: Türk sanat müziği, türk halk müziği, hafif müzik ve çok sesli çağdaş müzik.

TSM, Cumhuriyet dönemine kadar gelmiş olan divan müziğinin bir devamı olarak gelişti. 1950 yılına kadar neo-klasik dönem dediğimiz besteci ve icracılarla varlığını sürdürdü. Refik Fersan, Sadettin Kaynak ve Münir Nurettin Selçuk gibi besteciler hem divan müziğinin soylu tavrını, hem de çağdaş şarkı formuna yakın çözümlemeleri bestelerine getirdiler. Bir de icra olarak özellikle klasik türk müziği korosunu ve M.N. Selçuk'un solist olarak icraları divan müziğinin tüm baş yapıtlarını bir repertuar altında topladılar. 50'den başlayarak gözümüze çarpan da yeni gelişme süreci içinde eğlenceye ve görsel yana dönük bir müzik türünün, neo-klasik türk müziğinin devamı olarak sahneye çıkışı, özellikle gazinolarda ya da plaklarda sadece melodileri kulakta kalabilen basit ezgili bir takım şarkılar, TSM adı altında gündeme geldi. Bugün bu dal çok sesli hafif müziği diye ayrı bir kabuk değiştirme durumu içersinde. Yıldırım Gürses'in ve Erdoğan Berker'in çalışmalarıyla giderek hafif müziğe, gerek çok seslilik olarak, gerekse orkestrasyon olarak yaklaşmak durumunda. Beste formu olarak da sadece şarkı formu geçerli.

Artık geçerli bir yaşam biçimi halk müziğini oluşturacak olmadığından sadece elimizde çeşitli formlardaki eski derleme müzikler var. Yeni bestelerden söz etmek mümkün değil. Sadece Anadolu'nun çeşitli yerlerinden hâlâ sağda-solda rastlayabileceğimiz halk ozanlarının güncel konularla ilgili yaptıkları bir takım deyişler söz konusu ama bunları temel bir halk müziği çalışması olarak adlandırmak mümkün değil.

HM'nin devamı olarak yine bu işle uğraşan sanatçıların, Yavuz Top gibi, halk müziği sazlarından yararlanarak bir takım türküleri ya da enstrümantal halk müziği parçalarını değişik lezzetlerle sunma çabalarını görüyoruz.

Çok sesli çağdaş müzik'de durum 1923'den beri bildiğiniz gibi yani konservatuvarların ve orkestraların, operaların kurulmasıyla birlikte ilk türk beşlerin kurulmasıyla birlikte önemli bir atılım söz konusu. Bu çizgi bu gün de devam etmekte.

Hafif müzik 60'lardan itibaren bir gelişme gösteriyor. Yabancı bestelerin üstüne türkçe sözlü parçalar şeklinde "aranjman" tipi müzikler gündeme geldi. 60 sonlarında 67-68'lerden itibaren özgün türkçe sözler üstüne özgün besteler yapıldı. Kanımca içindeki birçok yanlışa karşın, bugün sağlıklı bir biçimde yoluna devam etmekte.

Bütün bunların sonucunda sanıyorum, ilk 10 yıl içinde iki temel müzik nehrinden söz edebileceğiz. Bunlardan bir tanesi, çağdaş çok sesli müzik, diğeri de hafif müzik. Bu hafif müzik nehrine dinlenme-eğlenme müziği de diyebiliriz ki, bunların içinde yalnız pop şarkıları olmayacak, aynı zamanda TSM'nin devamı olan türde olan parçalar da olur, halk müziğinden parçalar da olur, film müziğinden esinlenen parçalar da olabilir.

□**Müziğin işlevi nedir sizce?**

■Birincisi müzik değerleri açısından görevleri vardır: Yasıflı-kaliteli bir müzik olması, ezgisiyle, armonisiyle, orkestrasyonuyla kaliteli bir müzik olması. İkincisi de, bu müziğin toplumuyla bütünleşebilmesi. Yani bestecinin icracının bir de eğitim görevi var toplumuna karşı. Bu da o toplumun, özellikle bizim gibi geri bıraktırılmış ülkelerde, belli bir geri noktadan daha kaliteli müzik seviyesine getirebilmek için, bir çocukla ilgilenir gibi, bir insan yetiştirir gibi basitşeylerden daha karmaşık şeylere doğru yavaş yavaş hazırlama gibi bir görevi de var. Dolayısıyla hiç bir zaman bir müzisyen (besteci ya da icracı) yaşadığı ülkede halkına fildişi kuleden bakmamalı. Yani benim yaptığımı anlamalı şeklinde değil de, hem halkın biraz ilerisinde hem de onun anlıyabileceği gibi, müzik olarak da kaliteli ve halkın da yakalıyabileceği rahatlıkta eserleri yazarak ya da icra ederek halkın müzik beğenisinin gelişmesine katkıda bulunmalı.

□**Sanatçı ve icracı nedir? Toplumumuzda bu ikisi karıştırılıyor galiba.**

■İcracıyı biz bir eseri icra eden kişi olarak değerlendiriyoruz; şarkı söyleyen birkişi veya enstrüman çalan bir kişi. Sanatçı da geneliikle sanat dallarından her hangi biriyle ilgilenen, uğraş veren kişiye diyoruz. Şimdi şöyle bir şey gündeme geliyor, diyelim ki bir ses sanatçısı icracıdır, ama bir orkestra şefi veya besteci icracı değildir. Bir opera sanatçısı hem sanatçıdır, hem de icracıdır. Sanatçının daha geniş bir kapsamda ele alınması gerekir, icracının ise sadece çalınan bir eseri seslendirmesi gibi bir görevi var.

□**Türk halk müziği ve türk sanat müziği devrini kapamıştır. Bunu siz söylediniz. Son yıllarda ortaya atılan bir "hafif türk sanat müziği" türü var. Müzik birikimimizin geldiği yer burası mı?**

■Tabiki TSM ve THM devrini kapamıştır. Çünkü bu müziklerin var olma koşulları bugün mevcut değildir. Halk müziği var olduğu dönemde ozanlar yürüyerek ya da at sırtında köyden köye gider, o günle ilgili yaşanan olayları çalar-söylerdi Bugün için artık böyle bir şey söz konusu değil. Bu anlamda halk müziğinden söz etmek olası değil. Aynı şekilde divan müziği de saray çevresinde soylular içinde gelişmiş bir müzik türüydü. Bugün için böyle bir saray ve çevresinden de söz etmek olası değil. Bunlar böylece dönemlerini kapattılar. Sadece bu makamlardan, bu tavırlardan yararlanılarak yeni bir takım çalışmalar söz konusu. Hafif türk sanat müziği bence çok çarpık bir tanımlama olarak kullanılıyor, ben paylaşmıyorum bu tanımlamayı. Bu da hafif müzik kalıpları içersinde, divan müziği malzemelerini ya da türk sanat müziği malzemelerini kullanarak çok sesli ve çok sazlı bir takım çabalar şeklinde değerlendirmek gerekir. Tabi ki bunların olmasında yarar var. İleriye dönük daha kaliteli müzik yapımı açısından.

□**Peki, beğenelim veya beğenmeyelim ama bir arabesk olayı var. Nedir bu arabesk, ne zaman ve hangi gereksinimi karşılamak için çıkmış ve kimler tarafından niçin dinleniyor?**

■Bu olayı ben kendi adıma göç olgusu ile açıklıyorum. 1950'den başlayarak çarpık kapitalistleşme sürecinde, insanların ekonomik zorluklar nedeniyle köyden kente, veya ülkeden ülkeye göçüyle birlikte çıkmış bir olay. Göç eden kişi kimliğinden kopmamak için kendi alışkanlıkları doğrultusunda bazı şeylere ihtiyaç duyuyor. Müzikte de bu böyle. Kendi ezgilerini, tanıyabileceği, arka-

daşlık kurabileceği ezgileri istiyor. Ama göç ettiği ortam daha önceden yaşadığı ortamdan farklı olduğu için bu ezgilerin de bulunacağı ortam, çok sesli, çok sazlı bir ortam oluyor. Ama ezgi, aynı ezgi ya da bildiği ezgilere yakın bir takım ezgiler oluyor. Dolayısıyla kişi kendini yeni ortamında daha az yabancı hissediyor. Arabeskin bence çıkış nedeninin temelinde bu gerçekler yatıyor, müzikal ve toplumsal açıdan.

□ **Yeni bir yer kurdunuz, Çağdaş Müzik Merkezi'nin işlevi nedir? Çalışmalarınız neler?**

■ Çağdaş müzik merkezi, kendi çapında bir müzik konservatuvarı diyelim. Burada solfej, armoni, flüt, klasik gitar, caz gitar, şan, klasik piyano, caz piyano, bas gitar, viyolonsel gibi dersler gösteriliyor. Aynı zamanda teorik planda halk müziğinin ve divan müziğinin malzemeleri makamsal olarak, ritmik olarak tanıtılıyor ve çocuklar ileriye dönük bunları da kullanarak yeni bir takım çalışmalar yapabilsin diye aylık ya da iki aylık periyotlarla çeşitli gösteriler, dinletiler düzenleniyor.

□ **1985 Gençlik Yılı için, ucuz bir gençlik konseri vermek gibi bir düşünceniz var mı?**

■ Gençlik konserleri bir sanatçının tek başına çözeceği bir şey değil. Konserin iki ayağının üstüne oturabilmesi bütün masraflarıyla birlikte çok yoğun bir maliyeti ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla bu tip düşük fiyatlı gençlik konserlerinin hazırlanması ya yerel yönetimlerin desteğiyle olabilir ya da doğrudan devlet desteklemeli.

□ **1985'de neler yapmayı düşünüyorsunuz? Bir de sizin yazdığınız ama nedense bir türlü sahnelenemeyen çalışmalarınız var, bunların başına ne geldi?**

■ 1985 içerisinde bitirdiğim bir tiyatro müziği var: Yasaklar. Bundan sonra ilkbaharda oda orkestrası konserlerimiz var.

Geçtiğimiz yıllarda benim bestelemiş olduğum 3 sahne yapıtı; Tarih Merdiveni Atatürk'ün 100. doğum yıl dönümü nedeniyle Ankara Devlet Opera ve Balesi için bestelediğim, Mevlana İstanbul Devlet Opera ve Balesi için bestelediğim sahne müziği, geçen yıl Mart ayında İzmir Devlet Opera ve Balesi için Gençlik Yılı nedeniyle bestelediğim Pop Opera. Bu üç sahne çalışması da, Devlet Opera Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı Müsteşarları, Kemal Gökçe ve Yalçın Davran tarafından oynatılmadı.

Müzik yılına girdiğimiz şu günlerde, aslında böyle bir anti-demokratik davranışın, hele yeni eserlere ve yeni bestecilere gereksinim duyan bir toplumda böyle anti demokratik-bir davranışın altının çizilmesinde yarar görüyorum. ●

EZGİNİN GÜNLÜĞÜ

"İnsanlar, insancıl ve güzel olan kültürel değerlerini terketmeye zorlanıyor"

Yarın □ **Topluluğun kuruluşunu ve daha sonraki gelişmeleri kısaca anlatır mısın?**

Ezginin Günlüğü ■ *Ezginin Günlüğü*'nü 1982 yılında beş arkadaş biraraya gelerek oluşturduk. Bu sayı daha sonra on oldu. Şu sıralarda dokuz kişilik bir kadroyla çalışmalarımıza devam ediyoruz. Bugüne kadar ki etkinliklerimiz konserler vermek şeklinde sürdü. Bazı festivallere katıldık. Bu yıl ilk plak çalışmanızı yaptık, mart ayı başında çıktı. Önümüzdeki günlerde de İstanbul'da bir dizi konser gerçekleştireceğiz.

□ **Üç yıl gibi kısa bir geçmişiniz var, bu süre içerisinde amaçladıklarınızı gerçekleştirebildiniz mi? Başlarken neleri hedeflemiştiniz?**

■ Kısa dönemde, amaçladıklarımızı önemli ölçüde gerçekleştirdik. Başlarken öncelikle iyi ve anlamlı bir müzik yapmayı istedik. Birbirinden farklı kültürel yaklaşımlarımız vardı. Bu farklılıklardan çıkacak toplam değerin, tek tek herbirimizin yaklaşımlarının üzerinde bir anlamı olmasını arzuladık. Geleneksel müziğimizden yola çıkıp giderek o dinamizmi kendi ezgilerimizde yaşatmayı hedefledik. Amacımız güncel duyarlılıkları yakalamak, dinleyenin müziğimizle kendi yaşamı adına bir ilişki kurmasını sağlamaktı. İlk konserlerimizde bu umudu veren bir topluluk olduğumuzu anlatmak istedik. Bu tam anlamıyla gerçekleşti. Ancak bir sonraki dönemde bazı önemli aksamalar oldu ve yeterince verimli olamadık. Bu yıl izleyicilerimizin karşısına bu aksaklıkları önemli ölçüde aşmış bir topluluk olarak çıkmak niyetindeyiz

□ **Türkiye'de müziğin bugünkü durumunu değerlendirir misiniz? *Ezginin Günlüğü*'nü bu değerlendirme içinde nereye oturtuyorsun?**

■ Türkiye'de müzik bugün bir karmaşa içerisinde. Bu karmaşıklık ülkemizin içinde bulunduğu durumun doğal sonucu. İnsanlar, insancıl ve güzel olan kültürel değerlerini terketmeye zorlanıyor, giderek sanat değeri tartışılır, hatta olmayan şeylere yönlendiriliyorlar. Hal böyle olunca yaygın olanın yaygınlığı ile sanatsallığı eşdeğer bir anlam ifade etmiyor. Hiçbir estetik kaygısı olmayan kolay tüketilir, anlamsız ve çirkin yapıtlar ortaya çıkıyor. İnsanlara benimsetilmek istenen yaşam biçimi bu çirkinliklerle çakışınca, bu çalışmaların yaygınlık nedeni kendiliğinden ortaya çıkıyor.

□ **Bu yaygınlık ve çirkinliği arabesk olarak tanımlamanız doğru olur mu?**

■ Ben arabesk sözcüğünün bugünkü karmaşıklığın ve yozluğun karşılığı olmadığı kanısındayım. Ama yine de anlatmak istediğim olumsuzlukları artık kemikleşmiş olan bu sözcükle ifade edeceğim. Ülkemizde arabesk sinemadan tiyatroya, resimden heykele, giyim-kuşamdan yemek yeme biçimimize, sohbetlerimize kadar birçok seyimizde yeredinmiş. Kısaca arabesk bir "yaşam biçimi" olmuştur. Tartışmaların müzikte yoğunlaşmasını ben müziğin diğer sanat dallarına oranla daha kolay tüketilir olmasına bağlıyorum. İstemediğiniz bir filmi ya da oyunu seyretmezsiniz, istemediğiniz bir sergiyi izlemezsiniz, ancak yaşamınızın herhangi bir anında bir lokantada, çay bahçesinde ya da dolmuşta istemediğiniz bir müziği dinlemek zorunda kalır ve o müzikten haberdar olursunuz. İşte müziğin böyle kolay tüketilir bir yapıya sahip olması arabesk tartışmasında ön plana çıkmasını getirmiştir. Yoksa arabesk sadece müzikte yaşanan bir şey değildir, varlığı yaygın bir "yaşama biçimi" olarak sürmektedir.

□ **Peki, Ezginin Günlüğü'nün müzikteki bu olumsuzluklara bir altematif olacağını söyleyebilir misiniz?**

■ Bu mümkün değil. Konu ettiğimiz olumsuzluklar az önce de söylediğim gibi bir "yaşam biçimi" ninuzantıları. Önce bu yaşam biçiminin daha anlamlı, insancıl, güzel ve özgür bir başka yaşam biçiminin alternatif olması söz konusu. O zaman Ezginin Günlüğü bu yaşam biçiminin yanındaki anlamlı ve özgün yerini alacak, her gün bir öncekinden daha iyisini ve duyarlı olanı üretmek koşuluyla öğesel olmaktan çıkıp giderek kitleselleşecektir. Yoksa aksi bir durum sözkonusu olsaydı bugün üstün bir sanatçı olan Ruhi Su, Orhan Gencebay'dan daha fazla tanınır, Timur Selçuk, Ferdi Tayfur'dan daha fazla dinlenir olurdu. Ancak bu sanatçılar ve günümüzdeki bazı yeni çalışmalar daha şimdiden onurlu bir yere sahiptirler. Gelecekte ifade edecekleri güzellikleri düşünün.

□ **1985 Gençlik Yılı'nda genç bir topluluk olarak sorunlarınız ve beklentileriniz neler?**

■ 1985 Gençlik Yılı'nda sorunlarımız çok, beklentilerimiz de. Ancak gerçekçi bir yaklaşımla biz sorunlarımızın bir süre daha sorun olarak, beklentilerimizin de yine bir süre daha beklenti olarak, kalacağı kanısındayız. Biz genç bir topluluk olarak öncelikle büyük bir maddi sıkıntı içindeyiz. En küçük bir organizasyonun bedeli beş yüz bin ile bir milyon lira arası, küçük çaplı bir plak çalışması üç milyon liradan başlıyor. Biz böyle bir yükün altına girdik. Plağımızı kendi paramızla yaptık. Piyasa koşullarına uygun olmadığı için yapımcılardan olumlu yanıt alamadık. Plak çıktığında bu yük ortadan kalkar mı bilemiyorum. Konserler ancak kendi kendini finanse ediyor. Bilet fiyatlarını yükseltemiyoruz, bu defa izleyici tepki gösteriyor. Bu konuda biraz köşeye sıkışmış durumdayız. Bir de basından sözetmek istiyorum. Basın, sanata eğilimli birkaç gazete ve dergiler, genç sanatçılara yeterince destek olmuyor. Birkaçı dışında yazarlar ve eleştirmenler bazı kurumlara ve sanatçılara adeta angaje durumdalar. Gençlik Yılı'na hiç olmazsa onlar biraz anlam kazandırmaya çalışsalar.

□ **Biraz plağınızdan sözeder misiniz?**

■ "Seni Düşünmek" adlı bir uzunçalar. Geleneksel müziğin yanısıra A.Kadir, E. Gökçe, A.Puşkin-Göktürk ve N.Hikmet'in dizelerini besteledik. Gelecekte yapacaklarımıza ışık tutması açısından oldukça önemli bir çalışma. Sevdeceğinizi umuyoruz.

"Sanatçı, toplumun sorunlarını yüreğinde, beyninde duyan kişidir"

SADIK GÜRBÜZ

YARIN □ Müzikle uğraşınız ne zaman ve nasıl başladı?

Sadık Gürbüz ■ Fiilen müzik alanına çıkışım 1970'lerde fakülte yıllarıma rastlar. Öğrencilik bizim son işimizdi. Herkes kendi alanında ne yapması gerekiyorsa o alana yöneliyordu. Bu yüzden uzun bir öğrenciliğimiz oldu. 80'de müzik çalışmalarım yavaşlayınca öğrenciliğe döndüm. Şimdi stajımı tamamlıyorum. Müziğe tiyatro ile başladım. Tiyatroda hem figüran olarak oynardım, hem de oyunun müziklerini yapardım. 75-76 yıllarına kadar tiyatroda kaldım. Şehir Tiyatrolarında yken Taner Barlas'la "Sırtımızdakiler" adlı oyunu sergiledik. Ayrıca oyunun müziklerini bestelemiştim, "Kara çarşaflı gelin"in müziğini yaptım. Bu sayede duyuldum. 40-50 civarında çalışmam var, ezgileri bana ait. Daha sonra Vasfi Rıza tarafından Şehir tiyatroları'ndan atıldım. Muhsin Ertuğrul'un ödüllendirdiği bir tiyatrocuyum.

□ Sanatınızı hangi ölçütlere göre yönlendiriyorsunuz?

■ Biz müziğimizde yaşananı, insanların yaşadıklarını vermeye çalışırız. Sanatın işlevi toplumun istemlerinin dışında değildir. Toplumun duygularını, yaşamını yansıtır. İnsanlar açlık çekerken, işsizlik çekerken biz "Heybelide her gece" şarkısı söyleyemeyiz. Akşam eve eli boş gelmenin acısını ve utancını çeken insanımızın, sabahçı kahvelerinde iş bekleyen grubetçilerimizin duygularını, sorunlarını, istemlerini anlatırız çalışmalarımızda. Kadına sevgiyi dışlamayız, ama asıl olan insana sevgimizdir. Bizim toplumsallığımız da buradan başlar.

□ Toplumda sanatçının işlevi nedir, özellikle bugünkü koşullarda?

■ Sanatçıyı toplumun dışında sayan bir mantık kabul edilemez. Sanatçı toplumun sorunlarını yüreğinde beyninde duyan kişidir. Toplumsal istemleri savunan da değil, en önünde olanıdır. Biz kültür emekçileriyiz. Toplumun bilinen çelişkilerini özellikle kendi alanımızda biz de yaşıyoruz. Bütün sanatçı arkadaşları bu kültür emekçileri içinde görüyoruz, Bunların işlevi ortak yanları yakalayıp halkın kendi arasındaki iletişimi sağlamaktadır, "Halk susar ozan konuşur" sözünün özeti budur. Toplum ona öyle bir görev yüklemiştir. Böyle dönemlerde bizim engellenmemizin temelde yatan nedeni de bu iletişimi bozmaktır.

□ Müzikte yeni arayışlar konusunda düşüncelerinizneler; amaç evrensellik mi?

■ Ben yeni arayışlar içinde olduğumuzu her zaman söylerim. Bu alanda ilk çok sesli denemeleri yapan benim. Pir Sultan dinletisi, Pir Sultan plağı.. Çok seslilik bir gereksinmedir sözünü ağızımıza sakız ettik; ancak bir amaç değildir. Evrenselliğe çok sesli olmadan da gidilir. Ancak bugün toplumun sosyal, kültürel gelişimi çok sesliliğin bir zorunluluk olduğu aşamasındadır. Bu nedenledir ki halkın kendi arayışıyla ve plak şirketlerinin de belirli oranda piyasayı zorlamasıyla arabesk dediğimiz olay gündeme gelmiştir. Halk müziğindeki çok sesli denemelere klasik müzikteki çok sesli denemelere olduğu gibi TRT'de yer verilseydi ya da düşünce özgürlüğü biraz daha geniş olsaydı bu sonuca ulaşabilir miydik, bilemiyoruz. Ancak insanların arabeske sığınarak birtakım şeylerden şikayet ettiklerini ve daha çok karamsarlıkla tanrıya sığındıklarını da biliyoruz. Oysa ne işsizliği yaratan, ne de gurbeti zorunlu kılan tanrıdır. Televizyon denilen araç her ne kadar bize sapık tarafı uygun görülüyorsa da, yine de dünyanın bizim yaşadığımız dünya olmadığını küçük sözcükler, görüntüler ve olaylarla bize yansıtabiliyor. İnsanlar bu gelişim içersinde kendi müziklerinde de bir takım değişiklikler bekliyor. Türk halk müziği Osmanlı politikası gereği Osmanlı müziğine göre ikincil plana atılınca, hükümetlerin kültür politikaları Osmanlı İslam sentezinden, kuran ve mevlüt ezgili arabeske yönelmiş, bilinçsiz bir batı özentisini de içine katıp, arabesk yaratıcılarının da söylediği gibi ; biraz göbek, biraz ayin, biraz da ilericilik katarak böyle bir senteze varmışlardır. Diğer taraftan bilinçli türkülere ve onların çağdaş yorumlarına akla gelmeyecek utanclıkla suçlamalar yaparak, engellemeye çalışmışlardır.

Ama bunun yanında, kültür politikaları gereği Osmanlı müziği üzerinde yapılan kalabalık sesli tek ses üzerinden söylenen (unison) şarkıları çok ses denemeleriymiş gibi radyodan ve TV'den özel programlar ayırarak yerleştirmeye çalışıyorlar. Önemli olan kültürüyle Osmanlıcılık yerleşsin. Bu Türk halk kültürünü engellemektir. Osmanlı kültür politikasının en belirgin göstergelerinden biridir. Bir de çok sesliliğin kimin yanında kimin sesi olduğu önemlidir. ●

Konuşmalar: Yarın İstanbul Bürosu

ENGİN KAVUKÇUOĞLU (İşçi Portresi'84)

İçerdekine Mektuplar 1/

Unuttum artık gülmeyi ve şarkı söylemeyi
Kayalara çarpıyor yaşamak
Kucağımda acı
Deniz, balık ve tuz kokusunu özlüyorum.

Seni özledim. Biliyorsun
Dinmiyor yüreğimin fırtınası
Sana mektup da yazamıyorum
Nasıl anlatılır ayrılığın vurgun yiyen soluğu.

-Ne zaman diye sorma
Birgün duyacaksın sesimi
Bir senfoniye dönüşecek hayat.-

Sana nasıl yazayım hüznü çoğaltan ayrılığı
Onca kedere aşkla dayanıyorum
Rüzgâra dursam bulut düşer saçlarıma
Boyanır martı çığlığına dünya.

1985

Mektuplar 2/

Dışarda yağmur yağıyor. Kalbim içerde.
Seni düşünüyorum
İki mavi çizgi kavuşuyor biiden
Koymuyor acısı ayrı kalmanın
Güzelliğin dağlandığı bu kentte.

1985

Esma Bilikvar

Atıf Yılmaz'dan İki Aşk Öyküsünde Ayrı Sınıflarda Aşk Arayışı

İbrahim Karamemet

Atıf Yılmaz'ın biri geçen yıl çevrilmiş iki aşk öyküsünü konu alan iki filmi bu sezon üst üste sinemalarda gösterildi. Birbirinden ayrı sınıfları ele alan ve ayrı yönelişleri alan bu iki filim ilintisizliklerine karşın aslında birbirlerini tamamlıyorlar.

Türk sinemasının en verimli ustalarından Atıf Yılmaz'ın ikisi de belli bir düzeyin çok üstündeki bu filimlerinin ortak bir yanı da senaryolarının sinemadan uzak ama, dallarında önemli iki genç yazarın soluklu yaklaşımlarıyla gerçekleşmiş olması. Bir Yudum Sevgi'nin senaryosu Sevgili Arsız Ölüm'le romanda olağanüstü bir çıkış yapıp bunu Berci Kristin Çöp Masalları'yla sürdüren Latife Tekin; Dağınık Yatak'ın senaryosu da Bir Garip Orhan Veli ile parlak bir sahne yazarlığı çıkışı yapan ve bunu Taziye ile sürdüren Murathan Mungan tarafından yazılmış. İlk kez sinema senaryosu deneyen bu genç yazarlar Yeşilçam kalıpları dışında olmalarının getirdiği avantajla alışılmışın dışında birşeyler söylemenin ötesinde içindeler. Filimlerin içeriğine baktığımızda iki yazarın da Yeşilçamın "lafazanlık" ya da "film olsun" anlayışının dışında birşeyler iletmek çabasında yönetmene destek olduklarını görüyoruz.

Latife Tekin, Bir Yudum Sevgi de kendi arkadaş çevresinin, alınteriyle yaşamını kazanan işçi çevresinin olanca sıcaklığıyla yaşadığı zorluklarla dolu bir aşkı işlemiş.

Murathan Mungan da aydınca yaklaşımıyla kendi çevresi değilse bile kolayca gözleyebileceği bir çevrenin yapıntı ve içtenlikten yoksun insanlarının, aşk deyince yalnızca sevişmeyi anlayan "sevgi"ye değil de "sevişme"ye olan eğilimlerini işlemiş. Bu çevrede içten bir sevgiye yer yoktur. İçten bir sevgi aransa, peşinden koşulsa bile maddenin aslına uygunluğunun değişmez yasası çevrenin etkisiyle bu sevgiyi boğacak, günlük çıkar sevişmelerine yani, orospuluğa kurban edecektir. Çevrenin dışına çıkma çabaları sonuçsuz kalmaya mahkumdur çünkü, ortam ve sevgiye yaklaşma şekli değişmemiştir.

BİR YUDUM SEVGİ

Bu yıl Antalya filim şenliğinden kucak dolusu ödülle çıkan alışılmışın dışında bir filim. Yeşilçamın en eski "genç" ustalarından Atıf Yılmaz'ın durmuş oturmuş, köklü sanat değerini vurgulayan bir filim. Ele alınan konu sevgi; köklü, karşı durulamaz gerçek bir sevgi. Namuslu alınteriyle kazanan emekçilerin yaşam savaşları içinde filizlenen gerçek bir aşk. Ortamımız fabrika, gecekondu ve bu ortamda her türlü insan. Bu insanların ortak bir yanları, hepsinin de emeklerinden başka varlıkları olmaması. Alçakgönüllü, iyi niyetli ve her türlü insani zaafı olan kişiler bunlar. Kumar, hırs, kabadayılık, batıl inanç sevgi ve sevişme gibi her türlü eğilim, zaaf ve tutkunun canlı kanlı yaşadığı, varolduğu bir ortam. Bu ortamda fabrika, çalışma, yarım düzine çocuk ve hepsinden önemlisi dayanışmanın gölgesinde bir aşk filizlenir. Biçimci bakıldığında yasak bir aşktır bu. Aslında, tam tersine saygı duyulacak bir sevgi yatmaktadır olayın altında. Ne ki, çevre tüm ganigönüllülüğüne ve insancıllığına karşın, alabildiğine de biçimcidir. Bu da ele alınan çevre insanlarının bir başka insansal zaafıdır. Alçakgönüllü, içten bir sevgi ve köklü bir dayanışmanın temellendirdiği dostlukla tüm zorlukların üstesinden gelinir.

İşçi sınıfının, emeklerinden başka hiçbir şeyleri olmayanların alçakgönüllü ve salt sevgiye dayalı kadın-erkek ilişkileri ve bunun çevrede yarattığı sorunların çelişki ve çatışması çok güzel verilmiş filimde. Latife Tekin senaryo yazımında Atıf Yılmaz'la birlikte çalışmış. Kuşkusuz filmin tümü Atıf Yılmaz'ın imzasını taşıyor ama, Latife Tekin'in yeni filizlenen söğüt yaprakları gibi kıpır kıpır canlı insan betimlemeleri her yerde kendini belli ediyor. Latife Tekin'in romanlarında da geleceğe umutla bakmamak olanaksız.

Filmin başından sonuna kadar gözlenen kusursuz teknik ve dramatik bütünlük Atıf Yılmaz ustanın başarısı. Atıf Yılmaz'da her zaman gözlenen oyuncuyu sinemasal amaçlar doğrultusunda başarılı kullanma yetkinliği bu filimde de kendini belli ediyor. Filimdeki kişilerin hiçbiri aslı astarı olmayan yapıntı insanlar değil. Bu Yeşilçam'da çok seyrek ve zor ulaşılan bir niteliktir. Latife Tekin'in kişilerinin gerçekliği ve tamamen bizden olması da etkili bence bunda. Oyuncuların buna uygun kişileştirmeleri olağanüstü başarılı. Filmdeki tek eksik, gerçek öyküde varolan politik mücadele, işçi dayanışması ve grev ortamının varettiği büyülü yakınlaşma ve yardımlaşma atmosferi. Gerçek yaşamdan alınan bu öyküdeki aşk böyle bir ortamda filizlenmiş. Ancak, kabul etmek de gerekir ki, bugünün şartlarında bunu verebilmek pek olanaklı değil. Belki romanda olur bu ama, sinema ve tiyatroda mümkün değil. Ayrıca, bugünkü düzenlemelerle grev ortamının bir sanat yapıtında yapıcı anlamda verilmeye değmeyecek kadar yozlaştırıldığı da bir başka gerçek. Eskinin hareketli sıcak kanlı grevlerini yansıtmaksa sinema ve tiyatro gibi çifte sansürlü sanat dallarında pek olanaklı değil.

Bir Yudum Sevgi sıcacık, içten ve tamamen bizden bir filim...Genç Türk Sinemasına önemli bir işaret olabilir. Tüm yüreği genç arkadaşlara öneririz.

DAĞINIK YATAK

Dağınık Yatak ise tamamen değişik bir sınıfın içindeki aşk olayını anlatıyor. Bu aşkın sonu olumsuz bitmeye hükümlüdür çünkü, içtenlikten ve doğallıktan yoksundur. Tek taraflı bir iyiniyet varsa da bu yapmacılığı yıkmaya yetmez. Dağınık Yatak'ta burjuva sınıfının sevgi, daha doğrusu başta da vurguladığımız gibi sevişme sorunu ele alınmıştır. Çeşitli kalıpların içine bunaldığını sanan, aslında insana insanca yaklaşma niteliğini kaybetmiş, aşkı, sevgiyi bile mal olarak ölüp biçen bir çevrede bir aşk emekçisi kadın sevginin peşine düşer. Ama çevresi, hatta bu çevreye sırt çevirdiğini sanan kendi bile bunu elde edecek niteliklerden ve ortamı hazırlamaktan yoksundur artık. Filimin başında daha yeni bir dost bulduğu için karşılıksız kalan aşkı nedeniyle kendini öldüren eski dostu için "kimse uğrunda ölünecek kadar sevilmeye değemez", yorumunu yapabilen sosyetenin gözdelerinden saygın hayat kadını Meryem, peşinde çok koştuğu saf sevgisine ulaşamayınca sonunda kendi kendinin de ne olduğunu ve yerini anlayacaktır. Canını verecek kadar sevdiği bir aşkı tatmıştır ama, yaşantısını değiştirememiş, sevgisini sürdürememiştir.

Sosyete orospusu Meryem tatsız, bunaltılı bir partide daha yaşamında kimseyle yatmamış saf mı saf komi İsmail'e rastlar ve delicesine vurulur. Parası ve olanaklarıyla elde etmesi zor olmaz. Sevgilisini gözden ırak bir tatil yöresine aşırır. Orada kumrular gibi bir yaşantıları vardır. Aslında bu işin olumsuzluğu Meryem'in yüzüne bu cennet köşesinde çarpacaktır. Tüm iyiniyetine karşın Meryem delicesine sevdiği bu çocuğa nasıl yaklaşacağını bilememiş, delikanlıya şimdiye kadar gördüğü gibi yanaşmış, ona sahip olmaya çalışmış, bunun için kesenin ağzını açmıştır. Resmen bir kapatma gibi elkoyduğu delikanlıyı kendi çevresinden soyutlayamaz, kızoğlankız bu delikanlıyı kendi elleriyle bir jigoloya çevirir ve yeniden kendi insansızlığına döner. Meryem'in bundan sonra yapabileceği şey eskiden olduğu gibi sevgiye değil; sevişmeye yönelmek ve bununla sonradan görme iş dünyasının sevgiyi tatmamış burjuva erkeklerine sevişmeyi satmak olabilir tekrar. Kendi yetiştirmesi İsmail de bir jigolo olarak kendi yolunda yürümektedir. İsmail'i kendi eliyle çevresindeki bir zengin kadına plase eder. Çünkü, sonucun nasıl olsa başka türlü gerçekleşemeyeceğinin bilincine varmıştır. Herkes kendi çevresince belirlenir. Meryem'in ise içinde bulunduğu çevreden kurtulması olanaksızdır.

Özenti iş çevremizin yapay aşklarını, aşkların ve evliliklerin altında yatan çıkar ilişkilerini ve bu çevreye özenen alt sınıftakilerin kendilerini satmaktan başka yolları olmadığını, çok güzel bir anlatımla eleştirel bir biçimde sergiliyor filim Herşeyden çok da halk arasında "sosyete" diye adlandırılan burjuva sınıfı yaşantısının ne mene birşey olduğunu bayağılaşmayan düzeyli bir şekilde eleştirmesi filmin önemli başarısı. Yeşilçam bu çevreyi çoğunlukla zengin-fakir aşkları konularında özdeşleşerek, bazan da eleştirerek çok kez ele almış; Yılmaz Güney'in Arkadaş filmi dışında hemen her defasında da yapıntı öğelerle berbat etmiş, eline yüzüne bulaştırmıştır. Bu kez karşımızda gene kusursuz bir reji ve oyunculuk yönetimiyle değerli bir Atıf Yılmaz filimi var. Oyuncuların her biri bu filimdede çok başarılı.

İki ayrı sınıfı değişik ortamlarda sevgi açısından inceleyen bu iki önemli filim başta da dediğim gibi birbirinin tamamlayıcısı. İkisi de Yeşilçam kalıpları dışında olumlu yönelişleri içeriyor ve tamamen bize özgü olan bu filimler yeni bir Türk sineması için umut dağıtıyor ki, sinemanın iyiden iyiye kötülediği bu ortamda buna gerek var.

cezaevinde yaşam...

Cezaevlerinde çeşitli rakamlara göre yüzbine yakın insanımız yaşamlarını sürdürüyor. Dışardaki yaşama bir an önce katılmayı bekleyen insanların karşısına, cezaevi içinde cezaya eklenen fiili yeni cezalar, insanların yeniden topluma katılması için değil, katılmaması için konulan yasaklar çıkarılıyor.

'İçerdeki' yaşamın sorunları gün geçtikçe büyüyor. İçeriyi bize kim en iyi anlatabilir diye düşündüğümüzde de, cezaevinden yeni çıkmış genç bir arkadaşımızı bulduk. Ancak kendisi bulunduğu şehirde gözetim altında olduğundan adını yayınlayamıyoruz.

□ **Cezaevindeki yaşama koşullarını anlatabilir misin?**

■ Önce kaldığımız yerlerden sözedeyim. Genelde her cezaevinde koğuşlar ayrıca hücreler var. Koğuşların kapasitesi cezaevinden cezaevine değişebildiği gibi aynı koğuşta kalan kişi sayısı da değişebiliyor. Ranzalar var. Ama sayı fazla olunca yerde de yatılıyor. Örneğin Kayseri cezaevinde yatak kapmak için beş ay bile beklendiğini biliyoruz.

Bir de hücre yaşamı var. Bazı sivil cezaevlerinde yasada belirtildiği gibi tuvaleti, suyu içinde olan hücreler var. Bir kısım cezaevlerindeyse özellikle de kilise gibi yerlerden bozma olanlarda, neresi oyulup dışarıyla bağlantısız hale getirilmişse, hücre olarak kullanılıyor. Nevşehir cezaevinde gördüğüm bir hücre merdiven altının kapatılmasıyla oluşturulmuş bir yerdi. Tabii suyu, elektriği, tuvaleti yok. Üç dört tanesiyse yerde topraktan oyulmuş, dışarıyla bağlantısı yalnızca üstteki giriş deliğinden olan bir yerdi. Bu delikten yiyecek verilen, ışıksız susuz ve dışkıların aynı yerde toprağa gömüldüğü hücrelerdi. 1979'da birara gelen müfettişlerce bu hücreler için "kullanılamaz" raporu verilmiş. Daha sonra burada ben yattım. Yatılamıyacağı müdüre iletildiği halde uygulama değişmedi. Şu an durum nedir bilmiyorum. Hücre koşulları verilen cezaya göre de değişiyor. "Katıksız"da yalnızca ekmek su veriliyor. "Prangalı"da ayağında demir, cezan kadar gün öyle duruyorsun. Hücrede tuvalet, su yoksa ihtiyaç dışarıda giderilemiyor.

Yemek konusuna gelince, sivil cezaevleri ile askeri cezaevlerinin uygulamaları farklı. Sivil cezaevlerinde 1982 yılında günlük 125 lira alınıyor, koğuştaki kişi sayısı kadar yemek çıkarılıyordu. ayrıca dışarıdan yiyeyecek almak yasaktı. Askeri cezaevlerindeyse askere çıkan yemekten veriliyor. Kantinde satılanlarsa süt, bisküvit gibi sınırlı şeyler. Oldukça da para gerektiriyor. Banyo ise haftada bir olabildiği gibi, uzayabiliyor da. Koğuşlarda ısınmak için kalorifer, soba var. Ama genelde yetersiz, ve hakimlerin, savcıların bulunduğu saatlerde yanıyor.

Sağlık konusuna gelince içinde sürekli doktor olan cezaevleri pek yok. Doktor olmayan cezaevlerinde örneğin Nevşehir'de, on beş günde bir doktor gelir. Ancak özel diyet uygulaması gereken çoğu arkadaş bunu uygulayamıyor. Sağlık konusunda en iyi yol hastalığı baştan önlemek. Çürümemek için en iyisi spor yapmak, cezaya dönüşmeden tabii.

□ **Görüş koşullarınız nasıl?**

■ Görüşler yasalara göre askeri cezaevlerinde haftada bir, diğerlerinde ise onbeş günde bir. Görüş süresiyse en çok onbeş dakika. Bu süre duruma göre kısıtlanıyor, kimi zaman "merhaba, hadi hoşçakal" deyip görüşü bitiriyoruz. Zaten görüşler yasaklaması, haberleşme yasaklaması, en kolay, en kolay olduğu için de çok sık uygulanan cezalardan. Özellikle tek tip elbise giyilmemesi yüzünden dört yıldır görüşün yasak olduğu cezaevleri var. İstisna olarak bayram gibi çok özel günlerde bu süre içinde görüş kondu. Görüş yasaklandığı zaman, değil ailenle, avukatınla da görüşemiyorsun, hatta mahkemeye de çıkarılmıyorsun. Böylece cezaevinde konulan buyasak uygulaması mahkemeye de yansımış oluyor. Avukatınla da görüşemediğinden bir dilekçe verebilmen bile çok güç. Kısacası hiç bir hukuksal hakkın kalmıyor. Bir ilginç olay da Buca Cezaevinde oldu. Böylesi bir görüş yasağı bitiminde tek tip elbise giyenler ve giymeyenler ayrı görüş saatlerine kondular.

Avukatınla görüşmen yasalara göre "gardiyanla birlikte, ama gardiyanın müdahale edemeyeceği bir uzaklıktan" gerçekleşir. Ama bu uygulanmıyor. Senin hemen arkanda üç asker gardiyan, avukatının hemen arkasında üç asker gardiyan bulunuyor. Ayrıca avukatla görüşürken aynı yerde başka mahkumlar ve avukatları var. Süren de kısıtlı. Tabii, görüşme olması gerektiği gibi gerçekleşmiyor. Cezalıysan bu olanağın da yok. Ayrıca görüş konusunda önemli sorunlardan biri, memleketinden uzaktaki cezaevinde bulunan mahkumları aileleriyle görüşmelerinin olanaksızlaşması. Bu konuya eğilinmesi gerekir.

□ **Haberleşme olanağı, gazete, dergi edinme olanağınız nasıl? Cezaevlerindeki düşünsel sosyal etkinlikler ne durumda?**

■ Mektuplar sınırlı sayıda yazılabiliyor. Bazı cezaevlerinde haftada bir tane iken, bazılarında mahkumların istemi sonucu haftada iki kez ikişer tane yazılabiliyor. Görüş yasağında ise yazılması ve gelenlerin verilmesi yasak. Üstelik gelen haberler de bu süre içinde verilmiyor. Mektupların "kayboluşu" yine rastlanan olaylardan. Bir mektup 15-20 günde gideceği yere varıyor. Gelen mektuplara sansür uygulandığından yalnızca sözdeliyor, verilmiyor, ya da bazı yerler karalanarak veriliyor. Bu uygulamanın yasal dayanağı yok, keyfi . Örneğin, Nevşehir Cezaevi Müdürü, "dost" kelimesinin şifre olduğunu iddia ediyor ve üzerlerini karalayıp veriyordu. Ayrıca "S-Ç" harflerine de takıldığı oluyor. Bir uygulama da bir yıldan fazla hüküm giyen siyasilerin E Tipi cezaevleri arasında mektuplaşmalarının yasak oluşu.

Gazete girişi yine cezaevinden cezaevine değişiyor. Benim kaldığımda, önceleri bazı gazeteler giriyor, Cumhuriyet girmiyordu. Sabah girip akşam alındığından, koğuşta isteyen herkesin okuma olanağı yoktu. Sonraları bizlerin istemiyle Cumhuriyet de girmeye ve tüm gün kalmaya başladı. Bazı cezaevlerine halen girmiyor. Dergiler de benzer konumda. Kitap alınışı yine farklı farklı uygulanıyor. Örneğin Kayseri Cezaevine ilk zamanlar hiç kitap girmiyordu. Sonra istedik, bir liste verdiler. Ömer Seyfettinin eserleri, Suç ve Ceza... gibi klasikler vardı. Daha sonra yasak yayınların listesini istedik, onların dışında kalanları seçeceğimizi belirttik. Yanıt olarak "siz liste verin, biz seçelim" dendi. Liste hazırladık. Böylece bazı kitaplar koğuşa girdi. Bazı yerlerde gezici kütüphanelerden yararlanıldı. Dışardan postalanan kitapların alınışı yine keyfi olarak değişiyor. Kitap konusunda uygulamada genel özellik cezaevi yönetiminin mahkemelerin yasakladıkları dışındaki kitapların da keyfi olarak yasaklanabilmesi.

Düşünsel ve sosyal etkinlikler bireysel çabalarla sınırlı. Ancak şiir yazıp okunabilir ya da ufak skeçler hazırlanıp koğuşlarda oynanabilir. Böylesi ürünlere, dergilerde ayrılan yerler sınırlı. Buralarda daha geniş yer ayrılması bu tür etkinliklerin artmasını sağlıyacaktır. Cezaevi yönetiminden bu konuda tanınan kolaylık olmadığı gibi tersine ürünlerin, dergi vb. nin giriş çıkışında zorluk çıkarılıyor. Bazı cezaevi yöneticileri diyecektir ki: "biz bu tür etkinliklere izin veriyoruz, bunlara yardımcı oluyoruz. Örnek, 1983 yılında Metris cezaevinde bir bölüm mahkumun hazırladığı, ailelere de açık tiyatro oyunu." Halbuki bunun kökeni araştırıldığında bu tür yardımların ancak bazı ödünler karşılığında sağlandığı ve tüm mahkumlara değil çok az bir mahkuma özel olduğu görülecektir.

□ **Cezaevindeki bir insanın ruhsal ve sosyal konumunu nasıl anlatırsın?**

■ Cezaevleri o dönemde suçlu görülen insanları cezalandırmak için toplumdan soyutlanması, tecrit edilmesi amacıyla kapatıldıkları yerler. Çıkabilenler de aynı tecrit politikasıyla dışarda karşılaşıyor. Memleketinden uzakta gözetimde tutuluyor, işe girmekte zorlukla karşılaşıyor, okula, memurluğa alınmıyor. Çıkması yakın olanlar bu kaygılara kapılıyor. Daha bir süre kalacaklar, müebbetler hatta idamlıklar ise bu ağır koşullar altında ezilmemek, yok olmamak için yaşama azimlerini korumaya, geleceğe yönelik umutlarını söndürmemeye çaba göstermektedir.

□ **Af konusunun içerdeki yansıması ne oldu?**

■ Siyasiler kısa dönemde bunu beklemiyorlardı. En başta istenilen kısmi değil genel af. Bunu fazlaca tartışmadık. Çünkü, biliyoruz ki, af ancak dışardaki insanların da mahkumlar kadar bu konuya duyarlı olmasıyla gerçekleşecek.

□ **Şu an sen dışardasın. Dışardaki yaşama uyum sağlayabildin mi? Ne gibi sorunlarla karşılaştın?**

■ Biraz önce, çıkacak olan mahkumların kaygısına az çok değinmiştim. Ben çıktığımda, bu tür olumsuzlukları bildiğim için o kadar fazla şaşırmadım. Fakat olumsuzluklar hala var ve etkilerini sürdürüyor. Örneğin iş bulamıyorsun ya da geçici işlerde çalışıyorsun. Benden iki yıl önce çıkan arkadaş hala iş bulamadı ve yalnızca yazları inşaatlarda çalışabiliyor. Genelde yaşamın her alanında tecrit ediliyorsun. Dışardaki yaşamda kısıtlamalarla tecritin yasal dayanakları da oluşturulmuş. Sürekli toplumda suçlu gösteriliyorsun. Toplum bizi halâ atmamış, fakat sorunlarımız karşısında tam anlamıyla duyarlı da değil. Genel olarak görülen, şimdiye değin çıkan yasaların normal cezanın bitiminden sonra da sınırlandırmalarla, cezalandırmalarla toplumdan soyutlamaya yönelik olması.

Nasıl Bir Basın

M. Hacet Girgin

Demokrasinin dördüncü gücü olarak tanımlanan basın kavramı gazete, dergi v.b. geniş kullanıma açık bulunan süreli yayınları kapsar. Elbetteki, basının tartışmasız en önemli parçası gazeteciliktir. Çeşitli nedenlerle bunalım içinde bulunan gazeteciliğin sorunlarını saptayıp çözüm getirecek bir tartışma ortamı yaratmak yararlı olacaktır.

Yazının ortaya çıkışında nüvelerini bulanlar olsa da gazetecilik asıl gelişimini sanayi devriminden sonra göstermiştir. Bu dönemde basımevleri kuruldu, yeni düzenin temelini atan burjuvazi toplum ve dünya hakkındaki güncel bilgilenme gereksinimini karşılamak ve kendi görüşlerini yığınlara indirmek için gazeteyi önemli bir araç olarak kullandı. Yerleşik düzenin o günkü koruyucuları (feodaller), basının toplumu değiştirme işlevini engelleme yoluna girdiler ve 18. yüzyıl basın özgürlüğüne yönelik uğraşlarla geçti.

Burjuvazinin öncülüğünde ortaya çıkan ve gelişen basın 19. yüzyıl sonlarında başlayarak yeni özellikler kazandı. Geçmişte basın özgürlüğü için oldukça çetin savaşım veren burjuvazi, yeni ve ilerici düşüncelere karşı basını "var olan düzenin koruyucusu" olma zorunda bıraktı.

Ülkemize gelince, herşeyde olduğu gibi gazetecilikteki gelişmeler de Türkiye'ye gecikmeli olarak girdi. Bu gelişmenin önemli bir aşaması, 1876'da getirilen özgürlük ortamından yararlanan Mithat Paşa'nın önemli bir basın yasası çıkarmaya çalışmasıdır. Basına geniş özgürlükler tanıyan bu yasanın içeriği daraltıldı, bununla da yetinilmeyerek Padişah tarafından uygulanması engellendi. 1877'de çıkarılan "sıkıyönetim nizamnamesi" ile, "gerekli görüldüğünde" gazetelerin kapatılabilmesi oldukça açık bir düşüncenin ürünüdür. Bu konuda Oktay Akbal şunları dile getiriyor: "Gazetelerin kapatılması eski bir alışkanlıktır. İktidarların hoşuna gitmeyen yayınları yapan gazeteler, tek parti, çok parti ve askeri yönetimler altında da hep kapatılma cezaları alırlar. Bu tür cezalar basının gerçek bir özgürlük içinde görev yapmasını engeller. Haber veren gazeteler, çekinerek yazar haberini. Yorum yapan yazar, binbir kuşkuyla yazar yazısını. Kamuoyu da gereği gibi aydınlatılamaz dolayısıyla bilinçlendirilemez. Bir yazarın düşüncesini kontrol etmesinden daha acı ne olabilir. Biz bu acıları, duya duya yazıyoruz. Bu koşullarda gerçek gazetecilik, gerçek yazarlık ne ölçüde yapılabilir? Köşeyazarı olarak gazetecilik görevini tam olarak yerine getirebildiğim kanısında değilim."

Bu sözler, benzer durumun Cumhuriyet döneminde de sürdüğünü ve basının kesikli bir gelişim izlediğini yansıtıyor. Çok partili döneme geçişte, 1960 sonrasında, siyasal özgürlüklerin rahatça kullanılabildiği yıllarda ve 1971 baskı rejiminin sonrasında büyük sıçramalar göze çarpar.

Basının dünyamızda ve Türkiye'deki tarihsel gelişimine bir göz gezdirdikten sonra insanın aklına şöyle bir soru geliyor; "nedir basının işlevi?" Bilgilendirmek, eğitmek, aktive etmek ve eğlendirmektir. Ancak özgür bir basın, iktidarın yalanlarını etkin bir biçimde açığa çıkarabilir. Özgür basının temel sorumluluklarından başlıcası ise, iktidarın herhangi bir öğesinin halkı aldatmasını önlemek görevidir. Ancak bu görevi "birazcık" olsun yerine getirmeye çalışan basın, örneğin bazı yolsuzluklardan sözedince, başbakan tarafından "sorumluluğunu yerine getirememek" ile suçlanıyor. Unutulmaması gerekense, Cumhuriyet Savcılığı'nın bu haberleri suç duyurusu olarak değerlendirdiğidir. Bu olaylarda, yönetimin basın konusundaki görüşleri açık bir biçimde görülür. Onlara göre basın "düzeni sarsacak" hiçbir şeye değinmemeli, sistemin işleyişini açığa çıkarmamalı, halkın dikkatini kendi ekonomik sorunlarından çok "Semra Özal'ın kürküne" çekmelidir. Eşdeyişle basın, "bu gidiş iyi gidiş değildir, sonu kötü olacaktır" diye tepinebilir, bağırabilir, ama işlerin niçin iyi gitmediğini söylemeye, nedenlerini göstermeye niç yanaşmamalıdır.

Basında varolan uygulama, halkın bilinçsiz istemlerini sömürmek ve bunları pazarlamak yolundadır. "Gazeteler, herşeyi, okur çoğunluğunun istediği biçimde vermek zorundadır. Bunu yapmazsanız, zaman içinde tükenip gidersiniz,"[1] yollu savunmalar bu düşüncenin ürünüdür. Basının yapması gereken, halkın bilinçsizliğini körüklemek midir? Gecekondusunda elektriği olmayan bir işçi, elektronik falını öğrenip de ne yapacak? Hangi yıldızın, kimle "kırıştırdığı" ona ne kazandıracaktır? Yapılması gereken çok başkadır oysa. Bunlar, basının işlevini tanımlarken belirttiğimiz ilkelerin uygulama alanına konulmasıdır. Bu ise ancak, halkın yönetime etkin katılımının en yoğun olduğu yerlerde olasıdır. Buna bir örnek vermek gerekirse: "Sovyetler Birliği'nde İzvastia gazetesine Kruşçev döneminde tam 211.379 mektup gelmiştir. Yedi yıllık plan konusunda tüm gazetelere gelen mektup sayısı ise 650.000'dir. Bunların 300.000 tanesi yayımlanmıştır. Her gazetenin editörler grubu gelen mektupları incelemekte ve ilgili yerlere gerekli uyarıları ulaştırmaktadır."[2]

Benzer uygulamalar niçin Türkiye'de de yapılmasın? Sorumuzun yanıtı açıktır aslında. Kapitalist dünya içinde gelişmeye çalışan ülkemiz bu sistemin olanaklarından büyük ölçüde yararlan(dırıl)maktadır. Türk basınındaki haberlerin yüzde 88'i dört büyük basın tekeline dayanır. "Dört Kızkardeş" diye adlandırılan bu haber ajansları (AP, UPI, AFP ve REUTER) Türkiye'nin "dışa açılan pencereleri" dir.

Yüzyılımızda kapitalizmin en yüksek aşamasına ulaşmasına koşut olarak basında da tekeller ortaya çıktı. Günümüzde milyonlarca insanın elinde aldığı gazeteler aslında bir avuç haber ajansına bağımlıdır. Özellikle uyduların ortaya çıkışıyla, diğer bir deyişle teknolojinin ilerlemesiyle birlikte haber alma olanakları artarken, bu haberlerin yontulması, yamanması, yorumlanması, yukarıda belirtilen ajansların elindedir. Yıllar önce Balzac'ın da değindiği gibi, "Halk bir çok gazete okuduğunu sanabilir. Oysa, aslında bir tek gazete var. Bütün gazeteler haberi alıyor, bunları beyaza, yeşile, kırmızıya ya da maviye boyayıp kullanıyor." Ulusal kültür denetim altına alınır ve burjuva değerler, ilişkiler iyice yerleştirilmeye çalışılır. Özellikle gelişmekte olan ülke toplumlarının bilinçlenmesi, haber ve bilgileri tam ve doğru olarak edinmesi, dünyayı özgür bir biçimde algılaması ve yorumlaması önlenir. Varolan uluslararası yapıyı yasallaştırıcı ve sağlamlaştırıca her türlü önlem alınır. Aşağıda verilen bazı istatistik değerler bu durumu somut olarak ortaya koyar:

Uluslararası haber ajanslarının çalıştırdığı muhabirlerin yüzde 62'si Kuzey Amerika ve Avrupa'da bulunurken, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun yaşadığı az gelişmiş ülkelerde yüzde 30-35 oranında muhabir bulunduruluyor. Dünya nüfusunun yüzde 73.7'sini oluşturan gelişmekte olan ülkelerde toplam tirajın ancak yüzde 17.4'ü basılıp, dağıtılıyor. Yüzde 82.6'sı ise gelişmiş ülkeler insanlarının hizmetine sunuluyor. Gelişmiş ülkelerde 1000 kişiden 324'ü gazete alırken, azgelişmiş ülkelerde ancak 35 kişi olabiliyor.

Türkiye benzeri ülkelerde maddesel kaynak ve yetişmiş insan eksikliği yüzünden iletişim olanakları çoğunlukla yetersiz, hatta ilkeldir. Gazeteler cılız, ülke içindeki haber toplama ve yayma olanakları aşırı ölçüde sınırlıdır. Bu olumsuzlukların yanında bazı yasal ve psikolojik baskılar da hükümet organlarını en büyük haber kaynağı durumuna getiriyor. Eğer bu haber kaynağının dışına yönelinmeye kalkılırsa bunları da önlemenin yolu vardır. Birincisi, geriye doğru bir adım niteliğindeki basın yasasıdır. İkincisi, gazetelerin yaşamasında çok önemli yeri olan ilânların kesilmesi yaptırımıdır Üçüncüsü ise, gazete kağıdına üstüste binen zamlardır ki, önemli tiraj kayıplarına neden olur. Bunlardan da önemlisi uygulanan baskı yöntemleriyle yazarın ödevini yerine getirememesidir. Bu sözlerimizi Mehmed Kemal şöyle dile getiriyor: "..basın korkaklığın tutsağı oldu. Hatta bu korkaklığın özünün nereden geldiği bilinmeden tutsak olundu ve basın ne yazık ki iyi bir sınav veremedi. Günümüz "ara rejiminde" sözlü ve telefonla sansür konulmuş, gazeteler halka bunu yansıtma gücünü gösterememiştir. Bu da peşinen, korkunun bir örneğidir. Okuyucu kitlesi ise buna ses çıkar(a)mamaktadır. Çünkü, "1984 ve öncesi yıllar için söylenebilecek şeylerden, hiçbir şeyin söylenmemesi için, herşey s'apılmış olduğuna göre, birşey söylemenin ne kadar şey olduğu ortadayken, hiçbir şey edemeyeceğim..." diye düşünmektedir.

Bu koşullarda ortaya çıkacak doğal sonuç basında bunalım, tiraj kaybıdır. Avrupa standartlarına göre Türkiye'de satılması gereken gazete 10 milyon iken, gerçekte bu rakam 3 milyona yakındır. Dağılım da çok dengesizdir. "Türkiye haritası üzerinde Zonguldak'tan başlayıp Ankara'yı batıda bırakarak İskenderun'a doğru uzanan bir doğru çizilip tiraj ve dağıtım sonuçları, doğu-batı ayrımına göre değerlendirildiğinde Türkiye toplam tirajının yüzde 90'ı batıda, ancak yüzde 10'u doğuda dağıtılıp satıldığı görülür. Oysa batı, Türkiye yüzölçümünün yüzde 40'ından az bir bölümüdür. Nüfus yoğunluğuyla, eğitim ve gelir düzeyinin batıda daha yüksek olduğu düşünüldüğünde bile dengesizlik oldukça büyüktür."

İzlenen politika açıktır; "yönetimler, günümüzde gazeteler ne kadar az satarsa o kadar "memnun" oluyor. Televizyon elinde, radyo

elinde, gazetelerin giremediği her eve bu yollarla girip, seçmeni istediği gibi koşullandırıyor"[4] işlevini yerine getiren basına ne gerek var?

Ya, özlemlediğimiz basın için ne yapılabilir? Öncelikle özgür basın için verilmesi gereken savaşımın demokrasi savaşımının bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Yapılacak ilk iş basın yasasının daha demokratik bir konuma getirilmesi için seslerin yükseltilmesidir. Her gazeteci, özgürce, korkmadan yorumunu yapabilmeli, sorumluluğunu yerine getirmeye çalışmalı, en azından çabalamalıdır. Oldukça esnek hükümler içeren bu yasayla özgür, demokrat basın tam anlamıyla bir düştür. Okuyucunun gazetesine sahip çıkması, duygusal tepkilerden öte etkin bir katılımla gazetesini denetlemesi zorunludur.

Gerçek gazete ve gazeteci, holdinglerin değil, halkın gözü, kulağı ve dilidir. Ülkemizin içinde bulunduğu şu dönemde, basınımız maddi kaynak uğruna birtakım ödünler vermemeli, tutarsızlaşmamalı, hiç değilse başka seçenekler yaratmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için en iyi yol, yazımızın başında da değindiğimiz gibi bilimsel yaklaşım çerçevesinde bir tartışma ortamı oluşturmaktır. Bunda da en büyük yük basın emekçilerinin üzerine düşmektedir. "Birçok gazeteci daha yürekli, birçok yürekli gazeteci daha dürüst, çoğu da daha kuşkucu olmalıdır." Demokrat basın için verilmesi gereken savaşımda diğer bir önemli koşul "dört kızkardeş" in tutsaklığından kurtulup, haber kaynaklarını çeşitlendirmektir.

Özgürlük ve bağımsızlık en doğal ve evrensel haklar olmasına karşın, günümüz Türkiye'sinde basınımız bu haklar için bile savaşımda bulunmak konumundadır. Basınımız demokrat ve çağdaş atılımlara yönelebilmek için ilk önce bu konumun ayırdına varmalıdır. Yazımızdaki bu içten önerileri, çözümleri bağenmeyenlere ise "alternatif"i İlhan Selçuk sunuyor: "... hemen bir işadamı bulun. Bu parababası, bir pazarlama şirketi kurar. Ülkedeki ekonomik durgunluk ve piyasada yeterince satılmayan mallar size şans getirecektir. Pazarlama şirketi, el altından siyasal iktidarın kodamanlarıyla da anlaşır, durumu güçleşen bankalardan istediği desteği alır. Le Monde televizyonda reklamlara başlar. Fransız "ortadireği"nin rüyalarını şişirir. Neler pazarlamaz ki? Herkese bir kat, bir ev, bir kotra, otomobil, minibüs, otobüs, TIR, bankada hesap cüzdanı... Renkli reklamlarda balonları şişirirsiniz, gazetenin tirajı tırmanıverir; siz de pazarlama şirketinin satış organı olursunuz; siyasetinizi pazarlama şirketinin çıkarlarına göre ayarlayıverir; böylece köşeyi dönersiniz".[5]

1. Nezih Demirkent, "Sayfa Sayfa Gazetecilik" S.11
2. The Press in Developing Countries E. Lloyd Sommerland
3. Aziz Nesin, Cumhuriyet gazetesinin 30.12.1984 eki
4. Recep Bilginer, Düşün, Kasım 1984
5. İlhan Selçuk Cumhuriyet, 11.12. 1984 tarihli köşeyazısı

Sermaye Birikimine Feda Edilen Gençliğin Sağlığı

A. Tufan Aydın

Dünya Sağlık Örgütü, gençlik yılı dolayısıyla, bu yıl Dünya Sağlık Günü'nü "Gençlik ve Sağlık" konusuna ayırmış. Konu ile ilgili yapılan çeşitli yayınların ortak sloganı: "En iyi kaynağımız: Sağlıklı Gençlik." Sağlıklı gençlik, toplumların geleceklerinin en iyi güvencesi, ama gerçekten sağlıklı olmak koşulu ile Gençlik, çocukluktan erişkinliğe geçiş süreci olması nedeni ile, birçok sorunu barındıran sancılı bir dönem. Ancak, bu geçişin "doğal" sorunlarının yanı sıra, içinde yaşanılan toplumun koşullarından ileri gelen sorunları da yüklenmek zorunda. Ülkemiz gençliği de kendi "geçiş" sorunlarıyla birlikte, ülkemizin "geçiş" koşullarından ileri sorunları yaşıyor. Ve bu geçiş dönemine damgasını vuran 24 Ocak kararları, yeni bir sermaye birikimi modelinin oluşturulması anlamını taşımaktadır. Şimdiye dek, çeşitli yayın organlarında ayrıntılı olarak açıklanmış olan bu modelin temel güdüsü, "ne yapıp, edip, ülkedeki sermaye birikimini arttırmak"tır. Tüm düzenlemeler bu çerçevede oluşturulur. Yapılan düzenlemelerin sonucu olarak, ortaya çıkan olumsuz toplumsal sonuçların başında, gelir dağılımının ücretliler aleyhine bozulması gelmektedir. 24 Ocak 1980'den bu yana, ücretlilerin gerçek gelir kaybının yüzde 35-40 dolayında olması en çok beslenme durumunu olumsuz etkilemiştir. Diğer önemli toplumsal sonuç, resmi verilerde bile yüzde 16-18 dolayında olduğu kabul edilen işsizliktir. "Verimsiz" işletmelerin tasfiye edilerek sanayinin daraltılması, ülkenin yabancı ve yerli sermaye için, ücretler açısından çekici kılınması, 'işgücü fazlasının' artırılmasını zorunlu kılmış, 24 Ocak kararları da ortalama sigortalı işçinin saat ücretinin 15 cent'e düşmesini sağlayarak, Türkiye'yi gerçek bir 'ucuz işçi cenneti' durumuna getirmiştir. Ayrıca, işsizlik korkusu ile insanların kafalarını 'beyazlatmak', bu 'beyazlatılmış' kafalara istenilen yazılarak (1) onları kolayca yönetmeyi de sağlamak kısa dönem bile olsa - tarihte başarısı kanıtlanmış bir yöntemdir.

Yeni sermaye birikimi modelinin uygulanması için bir takım yasal önlemlerin alınması da zorunlu olmuştur. Bu yasal önlemler arasında çalışanların sağlığını olumsuz etkileyecek olanların başında, 1981 Eylül ayında Çalışma Bakanlığı'nın bir genelgesi ve Danıştay'ın bir iptal kararı vardır. Söz konusu genelge ile, iş güvenliği müfettişlerinin, herhangi bir işyerinin iş sağlığı ve iş güvenliği açısından birinci derecede bile, tehlike gösterdiği durumlarda, o iş yerini kapatma yetkisi ellerinden alınarak, işçilerin sağlıklarının tek güvencesi olan denetim ortadan kaldırılmıştır.

Ocak 1982'de, Danıştay kararı ile de işyerlerinde hekim çalıştırma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. (2) Bunların yanı sıra, kıdem tazminatlarının sınırlandırılması, sosyal hakların kısıtlanması, işten çıkarmaların "doğal" hale getirilmesi, çalışanların sağlığını olumsuz etkileyecek önlemler arasında sayılabilir.

Yeni sermaye birikimi, bir yandan çalışanların ekonomiye "katkılarını" azaltırken diğer yandan devletin eğitim, sağlık vb. gibi "kârsız" alanlara yatırımların kısılmasını ya da kârlı hale getirilmesini sağlamaya çalışıyor. Örneğin, Sağlık Bakanlığı bütçesinin 1980'de yüzde 4.2'den 1983'te yüzde 2.9'a indirilmesini, bu bağlamda değerlendirebiliriz. (3). Doğal olarak bu kısıtlamadan, halkın sağlığını doğrudan etkileyecek sağlık personeli de olumsuz olarak etkilenmiştir. Sağlık alanında alınan bir diğer olumsuz önlem, halkın asıl gereksinmesi olan koruyucu hekimlik hizmetlerinin 'rafa' kaldırılmasıdır. Sağlık alanını 'Kârlı' bir alan durumuna getirmeye yönelik önlemler olarak sayabileceğimiz, özel hastaneciliğin özel hekimliğin teşvik edilmesi, devletin sağlık kurumlarının özelleştirilmesi girişimleri (Hastanelerin yemek ve temizlik işlerinin özel sektöre devredilmesi, hastanelerin satılabileceğinden sözedilmesi, Çalışma Bakanlığı'nın SSK Hastanelerini'n rekabet koşullarında çalışacağını söylemesi gibi); gelişmiş-pahalı tıbbi teknolojinin ülkeye girişinin yaygınlaşması, ilaçlar üzerinde

denetimin kaldırılarak, fiyatların serbest bırakılması, genel sağlık sigortası girişimleri aslında son çözümlemede ilaç ve tıp tekellerinin çıkarınadır.

Burada belirtmeden geçilemeyecek bir olgu, devletin ekonomide 'liberalizm'i savunmasının, bütünüyle toplumun sosyal yaşamına 'aşırı müdahale' etmesi ile olanaklı olacağı gerçeğidir. Fiyatların "serbest", ücretlerin "sınırlandırılmış" olduğu bu "liberal" yapıda, "yeni model"in idamesi, daha fazlasını talep etmemeleri için, çalışanların "hareket alanlarını kısıtlayan" yasaları gerekli kılmıştır. Grev hakkının kısıtlanması - karikatürize edilmesi demek daha doğru olur - siyasete katılımın çalışan sınıflara "kapatılması" bunun en iyi örnekleridir. Ayrıca, toplumda siyasetle uğraşmanın çok olumsuz bir eylem olduğu düşüncesi yaygınlaştırılmış, kitlelerin siyasetle uğraşması yerine "bir takım profesyonel memurlar" tarafından "icra edilmesi" geçerli bir anlayış haline getirilmiştir. Bu da, kitlelerin "talep etme" alışkanlıklarını "köreltici" bir etkiye sahiptir. Yanı sıra yetkilerin ve yönetimin aşırı merkezileşmesi, devletin "tabu" haline getirilmesi, "devletin halk için değil, halkın devlet için olduğu" anlayışının yaygınlaştırılması ile, toplumsal katılım neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Bu durumda, kendisi için alınan kararlara katılamayan, hatta eleştiremeyen, giderek toplumuna yabancılaşan, istenilen kıvama sokulabilen "plastik insan tipi" oluşturulmak istenmiş ve büyük ölçüde de başarılı olunmuştur. (4). (24 Ocak kararlarının "başarı" hanesine yazılabilecek önemli bir olgudur). Zaten, böyle insanların "sağlık gereksinimleri "asgariye in(diril)miş durumdadır.

Burada bir nokta koyup, bir başka ülkeye geçelim. Bakalım neresi? "...genç işçilerin çoğu ve özellikle yerel sanayinin belkemiğini oluşturan küçük işyerlerinde çalışanlar... tıkış tıkış sağlığa aykırı ve tehlikeli koşullarda çalışıyorlar.. üç yılda plastik maddeler imalatında çalışan 14-15 yaşlarında 142, 16-17 yaşlarında da 500 işçi iş kazalarında yaralandı... nüfusun çoğunluğunun yaşamına hükmeden dört unsur, yoksulluk, sınırlı ve pahalı eğitim olanakları, minimum sosyal güvenlik hizmetleri ve aşırı kalabalık gecekondu yaşamı yüzünden fabrikalardaki çalışma hayatına itilmektedirler." Bulabildiniz mi? Hayır, ülke İngiltere değil, alıntı da "İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu"ndan değil. Zaman, 1970ler ve ülke, bizde uygulanmaya konulan yeni sermaye birikimini 'en iyi uygulayan' ülke Hong-Kong. Acaba, gerçekten bunu istiyor muyuz diye sormak geliyor insanın içinden.

Gençlik dönemi, çağdaş anlamda sağlığın yanlızca bir bileşeni olan fiziksel sağlık açısından (diğerleri ruhsal ve sosyal sağlık) en sağlıklı dönem olmasına karşın, bu gerçek ülkemizde giderek yukarda çizilen çerçevede önemini yitirmektedir. Artık daha çok küçük kardeşlerinde önemli sayıda sakatlık ve ölüm meydana getiren bulaşıcı hastalıkların, gençlerde de büyük bir sorun olmaya başladığı görülmekte. Verem, sıtma, frengi vb. gibi sosyal hastalıkların son beş yılda büyük artış gösterdiği, 'resmi' ağızlarca da kabul edilmektedir. Bunların arasında en tipik (sosyo-ekonomik düzey ile ilişkisi açısından) hastalık olan veremin yaygınlaşmasında, hastalıkla mücadelenin 'gevşetilmesinin' önemli rolü olduğu görüşüne katılınsa bile, sadece bu durumun sosyal koşullarını adeta veremi 'davet ediyor' olmasını açıklayabilmesi olanaklı değildir. Resmi verilere göre, 1984 yılında veremli hasta sayısının 60 bin arttığı ülkemizde yaklaşık 180 bin veremli olduğu ve bunların önemli bir kısmının genç olduğu gerçeği, öncelikle beslenme düzeyinin düşmesi ve diğer olumsuz sosyo-ekonomik koşullarla açıklanabilir ancak.

Gençlik döneminin bir diğer önemli fiziksel sorunu, kazalar ve sakatlıklardır. Ülkemizde, özellikle trafik ve iş kazaları, önemli sağlık sorunlarına neden olarak ön sıralarda yer almakta. Son beş yıl içinde, 25 yaşın altında kaza geçiren işçilerin 250 bin dolayında olması, bu konuda yeterli fikir verebilir. Ayrıca, bu rakam toplam kazaların yaklaşık üçte birini oluşturmakta, Yanı sıra her 7 kazanın 1'inin sürekli iş görmezlik, her 250'de birinin ölümle sonuçlandığını ve bunların yalnızca sigortalı rakamı olduğunu söylemek (5), iş kazalarının ülkemizde günlük bir vaka halini göstermekte yeterli sanırız. İşsizliğin bu kadar yoğun olduğu, yeni 'modelin' işçi ücretleri ve sosyal güvenlik yatırımlarının maliyet gideri olarak sayılmasını gerekli kıldığı dolayısı ile sağlık ve güvenlik önlemlerinin kalmadığı bir çalışma ortamında, söz konusu sonuç, 'sürpriz' sayılmamaktadır.

Gelecek güvencesi olmayan, eğitim sorunları, işsizlik, iletişimsizlik, aile ve çevre baskısı, cinsel sorunlar arasında boğulan gençliğin kişilik gelişimi önemli ölçüde engellenmekte, çeşitli ruhsal sorunlar hatta hastalıklar meydana gelmektedir. Son beş yılda, Bakırköy Akıl Hastanesi'ne baş vuranların sayısı yaklaşık 2,5 misli artmıştır ve bunların büyük çoğunluğu gençlerdir. Ayrıca, topluma giderek yabancılaşma ve sorunlara çözüm bulamama, gençlerin alkol ve uyuşturucu kullanımına daha fazla yönelmelerine intiharların artmasına neden olmaktadır. Bir diğer sorun, erken evlenme ve erken doğuma bağlı olanlardır. Evlilik öncesi eğitimin yetersiz olması, toplumun sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, bundan doğan boşluğun geleneksel hizmet kurumları ile doldurulmaya çalışılması, kalabalık aileden çekirdek aileye geçiş sorunları bu sorunun temelleri arasında sayılabilir.

Belirtmekte yarar var; balkın geniş kesimlerini ve gençliğin sağlığını olumsuz etkileyen koşullar aynı. Bu koşullarda, Dünya Sağlık Günü dolayısı ile, yanlızca gençliğin sağlığından sözetmek, pek 'samimi' gelmemekte. Ancak, aşılması gereken koşulların saptanması sağlık günü nedeniyle gündeme getirildi. Geleceğin güvencesi olan gençlik, bu olumsuz koşullara karşın, 'sağlıklı' olabilir. Umudunu yitirmemesi koşuluyla. Çünkü henüz çaresini bulamadığı bir çok sorun olmasına karşın, bilimin ve tıbbın çözemeyeceği sağlık sorunu yoktur. Ancak 'umutsuzluğun' çaresi, hiç bir zaman olanaklı olmayacaktır, hele bu 'hastalığa' gençlik yakalanmışsa. Ve herşeye karşın gençlik, "sende ben, imkansızlığı seviyorum/ fakat asla umutsuzluğu değil".

1. Yalçık Küçük, "Ekonomik Yıkım ve Aydın Erozyonu" konferansı. 23.1.1985.
2. Mustafa Sönmez, "Türkiye Ekonomisinde Bunalım II." Belge yay. 1982.
3. Gencay Gürsoy "Sağlık". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, sayı 54-55.
4. Türkler Alkan, "Demokrasi Üzerine" konferansı. 27.2.1985.
5. SSK İstatistik Yıllığı, 1983.

RIZA BALOĞLU (İşçi Portresi'84)

17. Sayfadan sürüyor

Değindiğimiz bu hüküm olmasa bile, bir anayasanın yürürlüğe girmesi ile ona aykırı olan yasa hükümlerinin zımmni olarak ortadan kaldırıldığını bilmek için anayasa hukukçusu olmak gerekmemektedir. Yani anayasanın 35 maddesi ile silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu görevlileri dışında herkes için önceden izin almaksızın dernek kurma hakkı getirildikten sonra, sınırlama kapsamı dışında kalan kişilerin dernek kurması ya da üye olmasını izne bağlayan yasa hükümlerini, bu arada YÖK'un 59.maddesi hükmünün, yürürlükten kalkmış olması gerekmektedir. Ayrıca YÖK'den daha sonra çıkmış olan dernekler yasası'nın 4. maddesinde de herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğu belirtilir. Getirilen sınırlamalar içinde öğrenci derneklerine yer verilmemesi ile 59. madde hükmünün dernekler yasası hükümleri ile zımnen kaldırılmış olduğunu göstermektedir.

Görüldüğü gibi dernek kurma girişimleri önüne çıkartılan engeller hukuksal dayanaklardan yoksundur, en azından hukuksal dayanakları tartışılmalıdır. Bu da çıkartılan engellerin aranıp bulunmuş engeller olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Demokratik bir ülkede ise temel hak ve özgürlüklerin önüne engeller bulma çabasının yerini, varolan engellerin kaldırılması çabalarının alması gerektiği tartışmasıdır.

1. Dr. Kemaleddin Birsen, Medeni Hukuk Dersleri, Umumi Esaslar, Şahsın Hukuku, s.207, İÜ Hukuk Fakültesi Yayınları
2. YÖK'ün 59. maddesi, biri öğrencilerin ve öğretim üyelerinin siyasal partilere üye olmalarını yasaklayan diğeri de derneklere üyeliği izne bağlayan iki hükmünden söz ettiğimizde derneklerle ilgili olanı anlaşılmalıdır.

Nikaragua'da Paralı Askerler Saldırıyı Artırdılar

Başkan Reagan'ın "Sandinistlerin yıkılmasından başka bir çözümün düşünülemeyeceği" yönündeki sözlerinin hemen ardından, "kontra" denilen paralı askerlerin saldırıları arttı. ABD senatosundan para yardımı almak için gözboyama hırsıyla azan saldırganlar, Nikaragua ekonomisinin can damarı olan kahve yetiştirme yerlerini yakıp yıkmaya başladılar. Durumu yerinde izleyen İsveçli gazeteci LEIF NORMAN'ın bölgeden raporunu aşağıda bulacaksınız.

JINOTEGA (NİKARAGUA) - Sırada oturan iki yaşlının yüzlerinde,, bölgedeki diğer bir çok insanda görülen, sert ve yorucu bir yaşamın izleri vardı. Şu anda gözlerinde egemen olan, yanıtını alamadıkları soruların yarattığı merak duygusuydu. "Neden?" diye sorup durdukları belli oluyordu...

— 22 ve 13 yaşlarındaki iki kızımızın ırzına geçtiler. Bizle oturan 40 yaşındaki kadın konuğumuzun da. Üstelik kadıncağızın kocasını da geçen yıl öldürmüştü kontralar. Giderlerken kızlarımızı da götürdüler.

Felicita Lopez ve Matilde Rodriguez kırışık alınlarını eğmiş, önlerine bakıyorlardı. Olayı akıllarına getirmek istemedikleri ama, düşünmeden de edemedikleri belliydi.

— Geldikleri zaman sandinist olduklarını seslendiler, diyor Felicita. Ama doğru olmadığını hemen anladık. Ardından da tüm bunlar oldu...

— Olan paramızı da aldılar ve gittiler. Altı gün oluyor...

Kontralar, buradan -Pantasma'dan birkaç kilometre uzaktaki Charcon' daki küçük topraklarını yakıp yıkmamışlar ama, yine de oraya gidecek cesareti kendilerinde bulamıyorlar. Şimdi burada, kapısız ve penceresiz yarım bırakılmış 20 metrekarelik odada, 15 kişi ile birlikte yaşıyorlar.

— Niye böyle yapıyorlar, anlayamıyoruz. Bizim devrimden ne çıkarımız oldu, ne de katıldık. Elimizdeki küçük toprağı işlemekten başka bir şey yapmadık. Bizden ne istiyorlar?

***

Jinotega'dan Pantasma'ya gelirken daha birçoğunu görmüştük yollarda. Önlerindeki sığırları süren atlı adamlar, bağırıp direnen domuzları iplerinden çeken oğlanlar, bohçalı, çantalı, tavuklu-horozlu kadınlar ve çocuklar... Bazıları çoktan yola koyulmuşlardı; bazıları da bölgede can güvenliği olmadığını söyleyen askerlerin gelmesini beklemişlerdi. Tümü, ABD tarafından para desteği ile ayakta tutulan kontralar ile sandinist Nikaragua ordusu arasındaki savaşın kurbanlarıydı. Savaşın tam ortasında bulmuşlardı kendilerini. Küçük çiftçilerdi ve kahve yetiştiriyorlardı Kontraların amacı kahve üretimini baltalamaktı ve kahve de ülkenin en önemli dışsatım ürünüydü; dışsatım da Nikaragua'nın büyük gereksinme duyduğu yabancı para elde etmek için kaçınılmaz bir gereklilikti.

KAHVE ÜRETİMİ

Kahvenin çoğu, yaklaşık yüzde 70i burada, Jinotega ve Matagalpa bölgelerinde yetişiyor. Deniz düzeyinden çok yüksek olduğu için oldukça soğuk; rüzgâr serin esiyor ve dağların doruklarından bulut ve sis eksik olmuyor. Havanın serin olmasından çiftçiler de, yönetim de hoşnut. Çünkü bu nedenle kahvenin olması ağır ağır gerçekleşmiş ve kontraların sabotajları daha az zarar vermiş. Üstelik üretim çok ve iyi.

Şimdi öyle gözüküyor ki sandinist yönetim, kahve savaşından galip çıkıyor. Her ne kadar üretemin yüzde 20-30'u yitiriliyorsa da, sonuç yine çok iyi. Managua'da bazı bakanlıklar zaman zaman kapatılmış, personel kahve üretiminde çalışsın diye. Öğrenciler, öğretmenler, devlet görevlileri ve uluslararası yardım örgütleri üretim zamanında toplansın diye gecelerini gündüzlerine katmışlar

Ama en kuzey bölgelerde, küçük üretim yerlerinde halk, kendi başının çaresine bakmak zorunda kalıyor. Amaçlarının üretim merkezleri ile çiftçi kooperatiflerini yok etmek olduğunu açıklayan kontralar, küçüklü büyüklü tüm çiftliklere saldırıyorlar. Bahçeleri yakmışlar, kurutma ve işleme tesislerini yıkmışlar. Bölgelerdeki sivil araçlar bile hedef olarak saptanmış ve sivil halkın can kayıbı giderek artmış.

YAĞMA

— La Flor, Monterrey, el Diamante... Yüzbaşı Mario Bolanos, kontralarca yakılan kahve plantasyonlarını elle sayıyor bana. O da, yönetimdeki ve yardım örgütlerindeki birçok kişi gibi, saldırganların askeri ve sivil hedefi ayırd etmemesine kızıyor. Olabildiğince büyük ekonomik zarar vermeye çalışmalarını kınıyor.

Tarım işleriyle uğraşan UNAG' dan bir görevli, "ABD'nin arka çıkması sonucu kontralar, 'komünizme karşı haçlı seferi' açmış olma inancı ile, kendilerine babadan kalma küçük, özel toprakları işleyen küçük çiftçileri yağma ediyorlar," diyor.

Yüzbaşı Bolanos, Pantasma vadisinin kuzeybatısına yerleştirmiş askerlerini; hemen arkamızdaki dağlarda kontraların saklandığını biliyoruz. Rio Coco'ya açılan küçük ırmaklardan biri olan Pantasma ırmağını geçtik ve hemen hemen hiç yol olmayan bu bölgeye geldik. Burada halk ancak at sırtında dolaşabiliyor.

Özgürlük savaşçısı Miguel Angel Ortez'in adıyla anılan ve gönüllülerden oluşan bir tugay da burada, Yüzbaşı Bolanos'un komutası altında bekliyor. Topraklarını terkedenlerin geldiği Ventarron bölgesinde birkaç gün önce çok kanlı bir çatışmaya girmişler.

— El Charcon'daydı. Çatışma altı saat sürdü ve neredeyse göğüs göğüseydi. Hafif silahlar ile el bombaları kullanıldı. Kontralardan önce 9 ölü gördük ama sonra 30'unu alelacele gömülü olarak bulduk. Bizler, 3 ölü 17 yaralı verdik.

Yüzbaşı Bolanos, kontraların kaçarken bıraktıkları yepyeni Amerikan silahlarını, sırt çantalarını anlatıyor...

MORAL

— Kısa bir süre sonra Başkan Reagan, kontraların açık desteği için 14 milyon dolar isteyecek senatodan. Bu para, belki sizin Avrupalı kulaklarınızda pek önemli bir tutar değil ama inanın bana burada, bu insanların yaşadığı şu topraklarda, durum başka.

Yüzbaşı Bolanos, otuzunu biraz aşmış ama savaşarak geçirdiği dokuz-on yıl saçlarını aklaştırmış. Önce gerilla olarak savaşmış, şimdi orduda subay olarak... Kontraların moralleri konusunda pek iyi şeyler söylemiyor.

— Eğer ABD'den ekonomik yardım alıyor olmasalardı onları iki darbede ortadan kaldırabilirdik. Hedef olarak bizi almıyor, sivil halkı alıyorlar. Onlara tuzak kuruyorlar, onların mallarını yağma ediyorlar. Köyleri ele geçirip, tutmaya çalışıyorlar. Amaçları toprak kazanmak değil. Zaten onlara asker de denilemez, eli silahlı soyguncu denilir. Niçin savaştıklarını çok iyi biliyorlar, diyor ve bizi cephaneliğe götürüyor. Gitar çalan bir gencin çevresinde toplanmış oturan birkaç kişi görüyoruz. Tugaylarına adı verilmiş insana değgin bir şarkı söylüyor. Bir sevdanın türküsü bu, Nikaragua için ve savaşla anılmış bir sevdanın.

1922'den beri barışı görmemiş bu topraklarda ölecekler belki de... Vaktiyle buralar, devrimin simgesi haline gelmiş Sandino'nun en güçlü olduğu topraklardı.

SALDIRILAR

1983 yılının son günlerinde Pantasma, kontraların hücumuna uğradı ve bombalandı. Bugün oldukça çok onarım görmüş ama henüz yapımı bitmemiş evlere göçmenler alınıyor. Bu görünüş, tüm Sandinist Devrimi'nin simgesidir denilebilir. Kurmak istedikleri toplumu kurmak için ne zamanları var, ne de kaynakları. Eldeki tüm gücü, onarma ve var olan şeyleri korumaya harcıyorlar.

Tüm karışıklığın ortasında, yönetim tarafından bölgedeki yerleşimi düzenlemekle görevlendirilmiş Irma Davila var. Halkı olabildiğince hakça yerleştirmeye uğraşıyor.

— Buraya gelenler, koşulları biliyorlar. Durum ortada ve yakınmanın yeri yok. Topraklarını bırakıp göçmeyi kendileri istemek zorunda kaldılar. Burada devlet onlara işleyecek toprak verecek ve geride bıraktıkları topraklardaki borçların üstlenecek. Doğal olarak toprakta kalan ve alamadıkları ekinden ötürü ekonomik zararları oluyor. Aynı şekilde, kendi topraklarına dönmenin sabırsızlığını çekecekler.

— Bizim en büyük sorunumuz, onlara giysi ve araç-gereç edinmek. Çoğu gelirken pek az şey getirebilmiş. Tabak, çatal, bıçak ve mutfak malzemeleri gibi en temel gereçlerin yokluğunu çekiyoruz. Buralarda bulunması güç oluyor, diyor Irma Davila.

Oradan ayrılıyoruz. Yolda atlı adamlarla karşılaşıyoruz. Atlar düz bir çizgi boyunca giderlerken adamlar, belden yukarıları kıpırdamadan, dimdik oturuyorlar. Adamların gözleri nemli; bugün pazar ve belli ki birkaç bardak devirmişler. Ama omuzları çökertmeden ve eğilmeden ata binmenin onuru başka. Pazar ya da başka gün... ●

Dagens Nyheter, 24.2.1985
(YARIN Çeviri Kurulu)

Jose Linarez
'Halk kültürü durmadan değişiyor...'

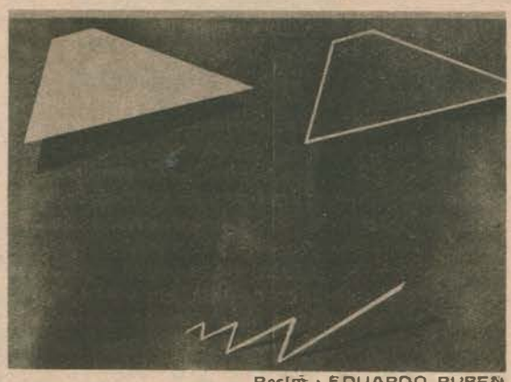

Resim : EDUARDO RUBEN

Küba Çağdaş Resim Sergisi'ni Paris, Stuttgart, Bonn'dan sonra, geçtiğimiz ay içinde Ankara'da izledik. Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nde 22 Şubat-8 Mart günleri arasında izlenilen sergının sorumlusu Küba müzeler sorumlusu Jose Linarez ile bir konuşma yaptık. En büyük ilgi'yi Stuttgart ve Ankara'da gördüklerini söyleyerek söze başladı ve şöyle sürdürdü: "Sergimizin gördüğü ilgi insanların kişiliklerine göre değişiyor. Sıcakkanlı insanların bulunduğu Ankara'da daha değişik bir sempati gördüğümüzü söyleyebilirim. Bunun yanı sıra, gösterilen ilginin asıl nedenlerinden biri de Kübalıların Ankara'da bir resim sergisi açmasıydı; Ankaralılar sergiyle birlikte Küba'yı tanımak için iyi bir fırsat buldular."

— Küba resminin Latin Amerika resmi içinde yerinden ve kökenlerinden sözeder misiniz?

Latin Amerika ülkeleri içinde ağırlığı ülkesine en çok vermiş olanının Küba sanatı olduğunu belirtiyor: "Latin Amerika sanatı dünyanın öteki kültürlerinden farklı özellikler taşır. Sözgelimi Fransız, İsveç-Alman kültürünün ortak çizgileri belirgindir ama Latin Amerika onlardan farklıdır, kopmuştur. En önemlisi de, Meksika devrimiyle birlikte Meksika sanatından etkilenmiştir.

Edebiyat Küba sanatı içinde çağdaşlaşmasını kendi başına yapmıştır, resimden önce. Jose Marti ile başlayan bir gelenek evrensel boyutlara ulaşmıştır. 1920'lerden, 30'lardan başlayarak, edebiyatı plastik sanatlar ve halk müziği izledi, kendi özgünlüğünü kurmaya başladı. Ve kuşkusuz asıl değişim 1959'dan sonra gerçekleşti. Değişimler ülkemizde çok belirgin çizgilerle kendini gösterir. 1959'dan sonra genç ressamlarımız, kendi çalışmalarını dünyadaki resim üstüne gelişmiş fikirlerden esinlenerek geliştirdiler; ekspresyonizmden, gerçeküstücülükten, modern sanat akımlarından yararlanarak kendi özgün kişiliklerini buldular. Tabi sosyalist düşünce ressamlarımızı da etkiledi; ona duyduğumuz saygı fırçamuzda dile geldi. Bu, kendi düşüncelerimizi herkese kabul ettirmeye çalıştığımız anlamına gelmemeli; ama yolumuzu aydınlattığı da kuşkusuzdu. Bu nedenledir ki, bu sergimizi ABD'ye de götürdük ve hiçbir tepkiyle karşılaşmadığı gibi, ilgiyle izlendi."

Meksika'nın yanıbaşındaki Küba'da duvar resiminin ne ölçüde varolduğunu soruyoruz.

"Çok fazla önem verilmediğini söylüyor. "Bunun en önemli nedeni ekonomiktir.. Duvar resmi hem yapımı için, hem de bakımı için çok fazla harcamalar gerektiriyor. Propaganda değeri bakımından da Meksika'da çok ayrı bir işlevi var. Gerçi bazı örnekler vardır ama, bunlar da bir hareketlenmeyi sağlayamamış durumda."

Küba'da dünyaca ünlü bir afiş sanatının varlığından haberli olduğumuzdan sözediyoruz, bu kanımızı onaylayıp onaylamayacağını ve nedenlerin öğrenmek istiyoruz Linarez'den

"Gerçekten de öyledir," diyor heyecanlanarak. "Afiş sanatımızın iki önemli özelliği vardır. Birincisi mesajı doğrudan vermesi; çok az yazıya, çok fazla grafiğe yer vererek . İkincisi, afişlerin propaganda değerinin çok yüksek düzeyli sanatsal özelliklerin yanında yeralması.. Burada çok ilginç bir gözlemimi aktarmak istiyorum: Burada bulunduğum günler içinde de, yukarda belirttiğim özellikler nedeniyle, afişlerimizde anlamın yokolduğu, yani anlaşılmasının güçleştiğinden sözedildi. Ben de, bunun anlamın kaybolması demek olmadığını, tersine, halkın kültür düzeyinin çok yükseldiğinin göstergesi sayılması gerektiğini söyledim. Mesajın doğrudan verilmesiyle yetinmeyip, sanatsal özelliklerin de zenginleştirilmesiyle, halk sanatının düzeyi de yükseliyor... Bu ülkemizde müzikte de hemen hemen aynıdır. Kimi sanatçılarımız halk müziği ile klasik müzik arasında bir sentez yapmaya çalıştılar, bundan modern bir müzik doğdu. Iraqueri adlı müzik topluluğumuz, eski tip sazları geliştirerek klasik sazlara dönüştürdü ve bu değişiklikle büyük ün kazandı. Bu da halk kültürünün durmaksızın değiştiğini gösteriyor.."

• semih acar

şiir penceresi

Başlarken...

Aziz Nesin yabancı bir ülkede bulunduğu sırada, ona şöyle demişler: "Bizim ülkemizde her iki kişiden biri şairdir." Aziz Nesin de onları şöyle yanıtlamış: "O bir şey mi, bizim ülkemizde her iki kişiden üçü şairdir."

Gerçekten de ülkemizde, özellikle genç kuşağın şiire olan ilgi yoğunluğu, Aziz Nesin'in abartmasını doğrulayan boyutlara ulaşmıştır. Şiire olan bu ilgi yoğunluğunda, hiç kuşku yok ki, şiirin kolay yazılır görünmesinin payı büyüktür.

Şimdiye değin, dergimize şiir gönderen genç insanlara ulaşmaya; onlarla iletişim kurarak, onları şiir açısından bilgisel düzeyde de olsa belli konularda aydınlatmaya çalıştık. Ne var ki, dergimize gönderilen şiirlerin artış hızı, onlarla tek tek ilgilenebilme hızımızı oldukça aşan bir duruma geldi. İşte bu yüzden, böyle bir köşe açmayı uygun ve yararlı gördük.

Bundan böyle dergimizde süreklilik kazanacak olan bu köşede, şürin kuramsal ve ürünsel yanıyla ilgili olarak, birlikte kafa yoracağız. Bunu yaparken, Amerika'yı yeniden keşfetmek gibi bir korkumuz olmayacak. Çünkü, Amerika'yı kendi gemimiz ve pusulamızla keşfetmenin mutluluğunu birlikte yaşayacağımıza inanıyoruz.

Bu köşede şiir üstüne kafa yorarken, şiiri yaşamdan soyutlamamak, şairi mit'leştirmemek, temel ilkemiz olacaktır.

Konumuz şiir olacağına göre, Mayakovski'nin şu sözünü şimdiden anımsamakta yarar var: "Kaleminize yalnızca, bir şeyi şiirden başka bir yolla dile getiremeyeceğiniz zaman el atın." Dergimize şiir olduğuna inanılarak gönderilen ürünler içinde, manzum bir öykü, bir anının dizeler biçiminde anlatımı, salt bir düşüncenin şiirimsi bir havada yazılışı sık sık karşılaştığımız sorunlar. İşte, yaşantının "şiir"leştirilmesi, bu köşemizin ana tem'ini oluşturacak. Bu tem'e bağlı olarak da, şiir dili, imge, biçim ve içerik ilişkisi, işlev, raslantı ve bilinçlilik, şiirsel ses gibi ayrıntılara doğru derinleşmeye çalışacağız

Max Jacob, "Genç Bir Şaire Öğütler" verirken şöyle diyor: "İnsanlar, şair olmak için, yarım-cinaslarla biten ve aynı uzunlukta olmayan dizeleri alt alta dizmenin yeteceğini sanıyorlar. Oysa, şair olmak için, ilkin insan, sonra da şair-insan olmak gerekir."

Gülten Akın da, şiir yazmanın zor bir iş olduğunu öne çıkarırken şunları söylüyor: "Şiir edebiyatın en zor dalıdır. 'Herkes kaşık yapar ama sapını doğru getiremez' denir Anadolu'da. Şiir, sapının doğru gelip gelmediği en çabuk görülen kaşıktır. Bal gibidir de. Hile kaldırmaz.. (...) Şiir gerçekten zordur. İştalısız çocuk gibidir. Çıldırtır adamı. Binbir gereç bulursunuz, ne kadar azını kullanırsınız. Roman olsun derseniz, çoğunu kullanacaksınız. Roman seçerek çoğaltır, şiir seçerek azaltır."

"Hiçbir şeye yaslanmayan şiir yazmak istemem ben" diyen Goethe ise şiirin hammaddesi, çıkış noktası konusunda, dünyanın ve yaşamın tükenmez kaynaklar sunduğunu; ancak (G. Akın'ın "binbir gereç" dediği) bu kaynakların şiirsel bir olguya dönüşmesinin ozanın işi olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Gerçek'te şiirsel özgürlük bulunmadığı söylenmesin bana; bir ozan, beylik bir konuda ilginç bir yan keşfettiği zaman ancak yeteneğini kanıtlamış olur. Konuyu, çıkış noktasını, tam deyimle çekirdeği, gerçek vermelidir; ama ondan güzel ve canlı bir bütün oluşturmak ozanın işidir."

Unutulmamalıdır ki, gerçek şiir bölünmez bir bütün halinde birleşen imgeler, sesler ve ritmlerle yazılır. Her büyük şiirde bu somut ve bölünmez birliği buluruz. Tüm öteki sanat dalları gibi şiir de hazır verilmiş bir gerçekliğin yalnızca yeniden yaratılması olmayıp, insanı yaşam ve nesneler konusunda nesnel bir görüşe kavuşturan yollardan biridir.

Kuşkusuz bu 'bütün'ü -şiiri- oluşturabilmek için ozanın, yaşamın gerçeğini kendi yasalılığı içinde özümlemesi ve o gerçeği var olan çerçevesinin dışına taşıması, bir anlamda onu aşması gerekir. Bu yapılmadığı takdirde doğacak durumu Eluard şöyle dile getiriyor: "Gerçek dünya eğer kafasına işlememişse (nüfuz etmemişse), ozan, soyutlama, karmaşa, biçimsiz düşler ve saçma inançlardan başka birşey yaratmaz. Kişisel şiirsel gerçeği dünyanın şiirsel gerçeği karşısında direnemez."

Penceremizin bu açılış yazısını, içinde "şiirde anlam" üzerinde de uçlar taşıyan iki şiir tanımıyla kapamak istiyoruz. Büyük divan şairi Fuzuli, "şiir aklı incitmeden cana geçen olgun bir anlamdır" derken yaklaşık dörtyüz yıllık bir zaman dilimini aşarak; "şiir bir durum, bir sorun üzerinde ölçülü konuşan, susunca da bizim düşünmemizi bekleyen bir olgunluktur." diyen çağdaş şairlerimizden B. Necatigil ile nasıl da aynı doğru yol kavşağında buluşuyor değil mi?.

Gelecek "Şiir Penceresi"nde buluşmak dileğiyle. ●YARIN

okuma notları...

VICTOR JARA-ÖLÜMSÜZ ŞARKI
Hazırlayan: Adnan Özer
Yarın Yayınları. Şubat 1985,
56 sayfa, 16x16 cm, 300 Lira.

Yarın Yayınları, özel dizi'nin üçüncü kitabı olarak "Victor Jara Ölümsüz Şarkı"yı yayınladı. Victor Jara'nın yaşamından çeşitli kesitleri yansıtan fotoğraflar, kendi yazıları ve şiir ve şarkı sözleriyle hir albüm biçiminde yayınlanan bu kitabı, Adnan Özer iki ayrı yabancı kaynağa dayanarak hazırladı. Kare boyutunda, ikinci hamur kağıda, ofset baskılı olarak hazırlanan Ölümsüz Şarkı, Victor Jara için türkçede yayınlanan ilk kitap olma özelliğini taşıyor.

Jara, şair-besteci-yorumcu yeteneklerini toplumsal mücadeleye adayan ve bunu yaparken de duyarlı olarak doğa ve insan temelinden kopmayan, onu derinleştiren Latin Amerikalı sanatçıların en önemli adlarından. Şili halkının direniş ruhunun ölümsüzlüğünü duyacağınız bu kitap, her şeyden önce bir gönül borcudur. Bu kitap nedeniyle, V.Jara'nın bir yazısını yayınlıyoruz.

HALKIN RUHUNDA İZ BIRAKMAK

Şarkının ilk kaynağı, insanın kendisinde yatıyor; insanın, en içten duygularını, iletişim sürecinde topluma ulaştırabilmek için dile getirme çabasında yatıyor.. Şarkının, ta ilk kaynaklarından bu yana, insan varlığı ve onun içinde yaşadığı çevre ile sıkı bir ilintisi vardır. Bir zorunluluktan doğmuştur şarkı ve asla salt bir hoşça vakit geçirme değildir. Çelişkilerini özgürce açığa vurmada insana yardımcı olur...

***

İnkalar, And dağlarının yüksek yaylalarının ıssızlığında hayvanları bir arada tutmak için onları Quena'larının tınılarıyla dinginleştirdiler. Venezuella ovalarında kızılderililer mısır hasadında söylediler şarkılarını. Bu müziğin ritmi, mısırı döverken yaptıkları işin beden ve el hareketlerine uyuyordu Şili' de Araucan'lar, toprağın verimli olması için yakardıkları "guillatün" için balkı şarkılarıyla topluyorlardı...

****

Latin Amerika, fırtına gibi dönemler yaşamakta, kurtuluş için kavga vermekte ve eğer bir halk, kültürel kimliği uğruna kavgaya girmişse, bu demektir ki, o halk kendi müziğini de yaratacak. Folklor kaynaklı şarkının böylesine yükselmesi bundandır ve bu yükseliş, resmi destek gören kartpostal kalıplı, manzara resimli bakışlı folklorun ticaret metaı bir sahte folklor olduğunu da açığa döktü. Bugün artık söz, has gelenegimizin, otantik folklorumuzun şarkısındadır ve aynı zamanda, çağdaş bestecilerin ve şarkıcıların folklor temelinde yarattıkları şarkıdadır.

Kendimizi, yaşamımızı, toplumumuzu ve kavgamızı daha bilinçli gözlerle görüyoruz artık ve soruyoruz kendi kendimize; Latin Amerika ne demektir, Şili, Arjantin, Meksika, Küba ve Küba devrimi ne demektir? Kendi kendimizi tanımaya başladık. Kendi müziğimizin olduğunu kavrıyoruz, ama kuzeyde ya da güneyde çalınıp söylenen müziği gereği gibi tanımadığımızı da kavrıyoruz. Bir bilinçlenme sürecinden geçmekteyiz ve bu süreç şarkılarımızda yansıyor...

Kimi zaman biri alıyor gitarı eline, sahneye çıkıyor ve devrimden sözeden, haksızlığa ve sefalete karşı çıkan tatlı şeyler söylüyor, ama sahneden inince, kendi söylediklerinden çok uzak bir yaşam sürdürüyor. Devrimci şarkıcı, yaşam ile şarkıyı birbirinden koparamaz. Bir sanatçı ancak, halkın tarihi olan pekçok simadan biri olduğunu kavramaya başladıysa devrimcidir. Burjuvazi uzun süre bizi, özel yaratıklar olduğumuza ve duyarlığımızın bize ün, para ve reklamlarla çevrili olarak toplumsal sorunların kıyıcığında yaşama hakkı sağladığına inandırdı... Kaldı ki, bir insanın sanatçı olup olmadığına kim karar verir? Tarihteki büyük kişilerin, Michelangelo, Picasso, Violetta Parra, Neruda ya da Atahualpa'ların, kendi kendilerine "ben sanatçıyım" dediklerini hiç sanmıyorum. Bu adı onlara halk verdi. Halk ve zaman... Çünkü ancak zaman, onların eserlerinin halkın ruhunda iz bırakıp bırakmadığını belirler.

□Türkçesi: YILMAZ ONAY

* Bu yazı, "Cantare-Songs aus Latein Amerika" antolojisinden, özetlenerek alındı.

ESTETİK YAZILARI
Derleyen: Azi Çalışlar
Varlık Yayınları,
Nisan 1984,
224 sayfa.

"Günümüzde estetik bilimsel ve felsefi kuramsal alanda yer alan değişmelere bağlı olarak gittikçe gelişmekte; bir bilim olarak estetiğin konusu gittikçe genişlemektedir, bu arada doğrudan ya da dolaylı olarak sanat ve edebiyatı ele alan yeni özel bilim dalları da ortaya çıkmakta, böylece, estetik de yeni alanlara açılmaktadır. Özellikle son zamanlarda etkisini duyuran göstergebilim, dilbilim ve yapısalcılık ile edebiyat ve sanat bilimi arasındaki ilişki ve sorunlar önem kazanmakta, estetik bilimine ilişkin yanlarıyla değerlendirilmeye çalışılmaktadır. İşte "Estetik Yazıları" bu güncel tartışmalı sorunlara sağlıklı yanıtlar getiren yazıları içermekte, önemli estetik ve edebiyat bilimcilerin incelemelerini sizlere sunmaktadır." (Kitabın arka kapak yazısı.)

PABLO NERUDA
ŞİR BOŞUNA YAZILMIŞ OLMAYACAK
İngilizceden çeviren: Nesrin Arman
De Yayınevi

Kitap *Neruda*'nın çeşitli kitaplar için yazdığı önsözlerden, üniversitelerin açılış törenlerinde, anma ve ödül törenlerinde yaptığı konuşmalardan oluşmuş etkileyici bir derleme. *Neruda* Latin Amerika halkının -kendi deyişiyle yerli amerikalıların- acılı yaşam savaşına eserleri ile, ama daha çok eylemleri ile katılan sanatçıların öldürülmelerinden duyduğu acıyı dile getirirken, aynı zamanda etkileyici anlatımı ile, çağının güçlü bir tanığı olduğunu da ortaya koyuyor.

"Eylemlerimin ve yazdıklamın bizi birbirimize daha çok yaklaştırdığını düşünmek beni hoşnut ediyor. Bu bir hümanistin ilk görevidir ve aklın temel ödevi, insanlar arasında bilgi ve anlayışı sağlamaktır. Verilen mücadeleye, söylenen şarkıya değer, yaşamış olmaya değer, çünkü onu sevdim."

Okunduğunda, kitap için söylenmeye çalışılanların *Neruda*'nın güçlü anlatımı yanında oldukça cılız kaldığı görülecektir. Sonuçta okumayan insanların farkında olmadıkları, ama bu yüzden yitirdikleri pek çok şey olacak.

□BEYHAN SUNAL

FERGUN ÖZELLİ
BURALARDAN GİTMELİYİM
Şiirler, Gündem Yayınları
Ocak 1985, 80s.

Şair dünyayı ve şiiri kavramışsa, yaşamla bilincin kesişim noktasından ince bir duyarlıkla damıtmayı başarıyor şiirini. Ve bu şiir, imgesini gerçeğin sonsuz duru sularından beslediğinden, yaşamda yankısını, karşılığını buluyor kimseyi zorlamadan.

Buralardan Gitmeliyim, şiirlerini ve yazılarını çeşitli dergilerden izlediğimiz Fergun Özelli'nin ilk şiir kitabı. "Aslolan insandır dedim. İnsanı yazmayı istedim; ama hep sevgiyle." diyor Özelli; yaşamın artık iyice kanıksanmış "haber olmayan" görüntülerine söz düşürürken, "bir günün şiirleri"ni yazarken.

Yaşamı sorgularken kendini, kendini sorgularken yaşamı; acıyı söylerken sevinci; sevinci söylerken acıyı gözardı etmeyen; bireysel olanla geneli, sanatın kıl-ince dengesini özenle oturtmayı başarmış dupduru şiirler. Ne söylediğini bilen, yalın, lirik bir dil. Öfkesi bile sevgisini gölgelemeyen dizeler. Kolayca kendi iklimine sokuyor okuru ve hiç yabancılık duymadan yolculuk edebiliyorsunuz Özelli'nin şiir dünyasında.

Şiirin, "muhalif"lik adına toplum sorunlarından koparılmaya çalışıldığı bir dönemde insanın yüreğine su serpen; şiire ilgi duyan herkesin severek sevinerek okuyacağı, "ilk kitap" çizgisini aşmayı başarmış bir ilk kitap Buralardan Gitmeliyim.□ŞÜKRÜ ERBAŞ

Çizgiler: MURAT ÖZMENEK

Kapalı Cezaevleri: Yurtlar

Bizler yurtlarda kalan öğrenciyiz. Yurt ücretleri Ocak ayı başında 600 liradan 1800 liraya yükseltildi. Böylece okul harçları ile birlikte tüm gereksinmelerimizi karşılamak için krediyi de verdikten sonra üste para vermek zorunda kalıyoruz. Bize akşam yemekleri için verilen fişler yemeğin dörtte birini bile karşılamıyor. Fişlerin 60 liraya çıkacağı yolunda basında haberler çıkmasına karşın, bu konuda da hiçbir girişimde bulunulmadı.

Bütün bu ekonomik sorunların yanısıra kantindeki yemeklerin kalitesi çok düşük, fiyatları ise yüksek. Hiç olmazsa piyasa ile aynı fiyatta olması gereken diğer gereksinim maddelerimiz de piyasadan daha pahalı satılmakta. Örneğin dışarda 600-700 liraya satılan peynir yurtta 1100 liradan satılıyor. İçinde altı tane istavrit bulunan balık yemeği 180 liradan satılırken, öğrencilerin tepkisi sonucu 100 liraya inebiliyor.

YÖK'ün getirdiği vize ve sınav sistemi ile birlikte etüdlerde yer bulma sorunu iyice belirginleşti. Oda ışıkları 23.30'da söndürüldüğü ve gündüzleri 10.00-15.00 arası yurt kapalı olduğu için kahvelerde ders çalışmak zorunda kalıyoruz.

Son olarak alınan karar ile bizleri yurda hapsetmeyi amaçlıyor. Hafta başından başlayarak hafta içi ve hafta sonu izinli çıkışlar kaldırı. Hafta sonu bir akrabasının yanına çıkmak isteyen bir öğrenci muhtardan tasdikli, babasının imzasını getirmek zorunda. Böylece yarı açık cezaevi olarak nitelendirdiğimiz yurtlar, kapalı cezaevine çevrilmek isteniyor.

Yurtlarda kalan öğrencilerin yaşları 18-24 arasında değişiyor. Bu yaşlardaki gençler her türlü sorumluluğu üstleniyor, ev bakıyor, suç işlediğinde cezalandırılıyor. O halde bize neden güvenilmiyor? Gençlik Yılı'nda ilgililerden beklediğimiz bu yılın büyük paralar harcanarak bir takım törenlerle kutlanması değil, sorunlarımıza gerçek çözümler getirilmesidir.□

Çemberlitaş Kız Öğrenci Yurdu Öğrencileri

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Stajyer Doktorlarını Destekliyoruz.

İslam "Tıp" kongresi gibi, bilime aykırı dinsel görüşlerini Tıp adına dile getirildiği, toplantıların yapıldığı, ruh çağırma seansları düzenleyen sözde bilimadamlarının kürsülerde boy gösterdiği, buna karşın bilime katkıları olmuş ve olabilecek nice gerçek bilim emekçisinin okullardan uzaklaştırıldığı günleri yaşıyoruz.

Bir yandan Dallas, Flamingo Yolu gibi yozlaşmış bir ahlakın propagandasını yapan diziler TV'de baş köşeyi kaplarken, diğer yandan bundan sorumlu olan Resmi Kurum ve Kişilerin katıksız Müslüman geçinmeleri düşündürücü bir olgudur. Aslında bu olgu yeni de değildir. Türkiye'de dinsel eğilimler, halkın doğal dinsel eğilimlerinin çok üzerinde çıkarılmaya çalışıldı.

HÜ Tıp Fakültesi stajyer doktorlarının İslam Tıp Kongresini eleştiren yazılarına Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencileri olarak katıldığımızı bildiriyor, bilim adı altında bilimi yokeden ve insanların masum duygularını bağnaz politik amaçlarına alet edenlere karşı, yapabilecekleri olduğuna inandığımız gerçek bilimcileri sessizce selamlıyoruz..□

• Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencileri

Yarın Aracılığıyla

Bizler, şu günlerde yoğun tempolu bir eğitim dönemi sonunda final sınavlarına girip çıkan (girip çıkan diyoruz: Çünkü dönemin yorgunluğunu ve sıkıntısını üzerimizden atmadan finallere girmiş bulunmamız rahat ders çalışmamızı engellemekte) bir grup İTÜ'lü öğrenciyiz.

YÖK'ün uygulamaya koyulduğu yıldan bu yana süren eğitim ve yönetmelik kargaşası, bu final döneminde de sorunlarımıza yeni sorunlar katarak artmaktadır.

Biz öğrenciler, yeni öğretim şekliyle sosyal yaşamdan uzaklaştırıldık. Fişlenme korkusuyla tartışma ortamından uzaklaşırken, davranışlarımızın yeni yönetmelikle cezalandırılması yoluna gidilmesi bizleri tam bir bunalım kıskacına almıştır. Tüm öğrenci ve büyük bir kısım öğretim görevlisinin hem fikir olduğu bu karmaşa, içinde bulunduğumuz gençlik yılında tüm aciliğiyle çözüm bekliyor.

Sık sık basın aracılığıyla yinelediğimiz, her geçen gün artan ve üniversiteleri bilim yuvaları olmaktan çıkarıp ceza kamplarına dönüştüren uygulamaların değiştirilmesi doğrultusundaki isteklerimizi Yarın Dergisi aracılığıyla "büyüklerimize" iletmek ve sorunlarımıza daha duyarlı kılmak istiyoruz.□

• m.deniz-g.deniz
İTÜ'lü bir grup öğrenci adına

"Bakalım mızrağı çuvala sokabilecekler mi?"

Yarın Dergisi çıkmaya başladığından beri, "Basının içinde bulunduğu güçlüklere rağmen" objektif yayın anlayışından ve halkın ortak sorunlarını dile getirmekten yana olan yayıncılık tavrınızdan ödün vermediğiniz için yürekleri acılı tutuklu yakınları olarak önce sizlere teşekkür etmek istiyoruz.

Evet, bizler yukarıda da söylediğimiz gibi 5 yılı aşkın süredir evlatları, eşleri kardeşleri zindanlara atılmış çok sayıda tutuklu gencin yakınlarıyız. Çocuklarımızın düşünceleri ve inançlarından dolayı tutuklu kalmalarına, aldıkları cezalara bir diyeceğimizyok. Bizim için önemli olan yakınlarımızın insan onur ve haysiyetine uygun yaşayabilme ortamına kavuşmaları, insan hak ve özgürlüklerinden kendilerine düşen payı almalarıdır. Bu hak ve özgürlüklerin bugün tutuklu olan yakınlarımıza tanınması gereken, sadece birkaçından sözetmek istiyoruz.

Aslında yazımızda yer vereceğimiz sorunlar defalarca size aktarıldı, aktarılmakta. Bu sorunlar ile ilgili sizlerin de - özellikle kitap, dergi- ilgili yerlere müracaatınız istendi, gerek tutuklulardan gerek yakınlarından gelen mektuplarda. Ama halâ birçok cezaevinde, çözüm bekleyen bu sorunların üstüne üstüne gitmek, üzerimize düşeni yapmak zorunda olduğumuzu düşünüyoruz.

Karanlığın, köhnemişliğin, gerikalmışlığın panzehiridir kitaplar, aydınlık yarınlara açılan penceredir... Ve bu gençlerimiz bunun bilincindedirler. Aç kalırlar, susuz kalırlar. Ama onlara çektirilen en büyük acı, bu zorluklar değil, onları kitaptan mahrum kılmaktır, içerde bile güneşin, günışığının parlaklığını, kır çiçeklerinin en güzel renklerini, bir çocuğun şen kahkahalarını kitaplar duyurur onlara. O satırlar arasında kaybolur, hücrelerinden çok uzaklara gidiverirler. Emekçilerle yer sofralarında kahvaltı ederler seher vakitlerinde, yorgun ve fedakar anaların ellerini öperler, genç kızlara hiç tadılmamış mutlulukları, hiç duyulmamış melodileri dinletirler. Gündüzleri gün ışığında, geceleri ay ışığında bu güldür güldür dönen çarkın içindedir onlar. İşte onların yaşamında bu kadar önemli bir yer tutan kitaplar cezaevleri yöneticilerinin uygulamalarıyla ya çok kısıtlı olarak ulaşır ya da hiç ulaşmaz onlara. Mektup yazmamızı istediklerinde bizler de yazarız elimizden geldiğince dilimizin döndüğünce. Bu defa mektuplarımız sansüre uğrar.

Şimdi yazımızın kitap ile ilgili bölümünü bağlarken, bir önerimiz var sizlere.

Çocuklarımızı sizin derginize abone yapalım, yıllık abone koşullarını yerine getirdikten sonra, sayıların sizin tarafınızdan onlara postalanmalarını sağlayalım. Bu derginin halen birçok cezaevine girdiğini göstermek açısından o cezaevlerinde derginizi ulaştırabildiğiniz tutukluların varlığını onlara kanıtlayınız. Bu yapabileceğiniz önemli bir girişim, büyük bir yardımdır bize bu konuda. O dergilerin geriye iadesi sözkonusu olsa bile yine de yapalım bunu. T.C. Yasa ve hükümlerinin her yerde aynı şartlarda uygulanması gerektiğini söyleyenler onlar değil mi?

Tutukluların sorunlar yumağının çözüm bekleyen sadece bir düğümü bu kitap sorunu. Elbirliği ile çözmeye çalışalım bu düğümü.

Birbuçuk yılı aşkın bir süredir bizimle ziyaretleri yasaklanmış, yıkanacak çamaşırları bile bize verilmeyen evlatlarımız yine birbuçuk yıldan beri havaya muhtaç durumdadırlar. Evet birbuçuk yıldan beri "Havalandırma Cezasına" uğramış olan bu gençlerimiz, maalesef 1985 Gençlik Yılı'nda hâlâ yetkililerin aklının ucundan bile geçmeyen sorunları ile başbaşa bırakılmış bakalım mızrağı çuvala sokabilecekler mi?

Sağmalcılar Cezaevi'nde yakını bulunanlardan bir grup.

Dipsiz Kuyu

Üniversitelerin paralı olması üzerine öğrencilerin çoğu, yüksek harç tutarlarını karşılayabilmek amacıyla harç kredisi almak için başvurmuşlardı. Harç kredisi almaya "hak kazananlara" gelen borç senetleri üniversite harçlarından daha şaşırtıcı rakamlar içeriyor. Örneğin, Tıp Fakültesi 1. sınıfındaki öğrencilere 600 bin liralık borç senetleri geldi. Oysa yıllık normal borç, miktarı olan 50 bin liradan hesaplanırsa, 6 yıl için 300 lira olması gerekir. Aynı uygulama diğer fakülteler için de söz konusu. Bölge müdürlüğüne başvurulduğunda, "Valla, biz birşey bilmiyoruz," şeklinde bir açıklama yapıldı. Bazı yetkililer ise, "Bilgisayar bir hata yapmış olabilir," diyorlardı. Birkaç öğrenci arkadaş işi burada bırakmıyarak, bir dilekçe ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü'nün Ankara'daki merkezine başvurdular. Bunun üzerine borç senetleri normal olarak geldi. Bu durum bir hata yapıldığını ortaya koyuyor. Ancak öğrenciler için yüzbinlere patlayacak bu hata hakkında hiçbir düzeltme, bırakın düzeltmeyi bir açıklama bile yapılmadı. Öğrenciler borç miktarını saptayan bilgisayarın nalıncı keseri gibi hep kendine doğru yonttuğunu düşünmeye başladılar.

Anlaşılan uygulanmakta olan bu paralı üniversite politikası bir dipsiz kuyu.□

"Okuyucu arkadaşlara bir öneride bulunmak istiyorum"

• "Ekonomik zorluklar nedeniyle bugüne dek sürdürümcü olamadım. Fakat boş da durmadım. Yeni okuyucular, yeni sürdürümcüler bulmaya çalıştım. Hem de sizler sürdürümcü kampanyasını başlatmadan aylarca önce. Hiç kuşkum yok ki diğer okuyucular da Yarın'la tanışalı beri bu görevi yapmaya çalışmaktadır; bilinçle, sabırla.

Ama dergimiz kırsal kesime ulaşamıyor. Bu nedenle nice barışsever yurtsever insanımız Yarın'ı okuyamıyor. Okuyucu arkadaşlara bir öneride bulunmak istiyorum. Diyorum ki Yarın'ın ulaşamadığı yerlerdeki arkadaşlara, dostlara okuduğumuz sayıyı zaman geçirmeksizin yollayalım. Onların da okumasını sağlayalım.

Ben birkaç aydır bu yöntemi uyguluyorum. Hem, Yarın Abone kulübü hazır ciltler gibi kolaylıklar sağlarken, bizlere de birazcık özveride bulunmak düşmez mi?

Yarın'a emeği geçenlere, okuyan okuyamayan tüm barışseverlere saygılar sevgiler.."□

mehmet atal/izmir

İstanbul'da Gençlik Sorunları Tartışıldı

İstanbul'da 16 Mart Cumartesi günü, İTO Sevinç Özgüner Toplantı Salonu'nda "Gençliğin Bedensel ve Ruhsal Sağlığı" konulu bir panel düzenlendi. Panele, Haluk Gerger, Üstün Korugan, Muzaffer İlhan Erdost, Gündüz Vassaf, Meral Tamer, Toktamış Ateş, Turgut Kazan, Ataman Tangör, Gencay Gürsoy, İlhan Selçuk ve dergimizin İstanbul temsilcisi Cem Gönenç katıldılar. Panelde 18 yaşa oy hakkı verilmesi gerekli olmakla birlikte, bunun yeterli olmadığı vurgulandı, özellikle öğrencilerin öğrenci derneklerini kurarak katılım olgusunu gerçekleştirmelerinin önemi üzerinde durulduğu. Geçmiş günlerin sorumluluğunu gençliğe yüklenmesinin sağcı bir yaklaşım olduğu belirtilerek, bugün baskıcı yönetmelikler ve benzeri uygulamalarla apolitik, hatta sağcı bir gençlik yaratılmak istendiği anlatıldı. Konuşmacılar ayrıca barış, genel af, demokrasi gibi sorunlar üzerinde durdular. Öğrencilerin beslenme, barınma ve sağlık sorunlarının da irdelendiği panelin ikinci bölümünde, genel tartışma açıldı. Özellikle soruların Ocak ayı içinde yapılan "Teröristlerin Rehabilitasyonu Sempozyumu" yla ilgili olması dikkat çekiciydi. Panel, İstanbul Tabipler Odası Sekreteri Nejat Yazıcıoğlu'nun "Ölüme karşı yaşamı, savaşa karşı barışı, emperyalizme karşı özgürlüğü ve faşizme karşı demokrasiyi savunuyoruz" sözleriyle sona erdi.

Sorunlarımıza Yaşlılar mı Sahip Çıkacak?

1985 yılının Gençlik Yılı ilan edilmesi ile ülkemizde bu yılın değerlendirilmesine ilişkin kaygılar da başladı. BM ilkelerinin "İştirak-Gelişme-Huzur" olarak değiştirilmesi bizleri daha da endişelendirdi. Gençlik Yılı'nın kutlanmasında bizlere önemli görevler düşüyor.

1985 yılını kutlamak ve sorunlarımızı dile getirmek için zamanın geçmesini bekleyemeyiz. 1985 yılının ilk günlerinden başlayarak sesimizi yükseltmeliyiz. 85 sonuna kadar ve daha sonraları da...

Dünya gençliği Gençlik Yılı'nda sorunlarını dile getirecektir. Ülkemizde ise gençliğin sesi kısılmıştır. Koşullara karşın sesimizi yükseltmeli, dünya gençliğinin sesine sesimizi katmalı ve her fırsatta dayanışmamızı dile getirmeliyiz.

Ülkemiz gençliği son yıllardaki baskılardan yeterince payını aldı. Gençliğe daha fazla arabesk kültürü aşılama, gözlerimizi kapatıp gün geçtikçe yoz ve gerici kültürün alanına sokulmamız çabalarına karşın gözlerimizi açmamızın zamanı gelmiştir. Gerçek bizlerden fazla uzakta değildir. Disko dans yarışmaları ile gençlik yılının kutlanamayacağını, dans ederek sorunlarımızı unutamayacağımızı bilmeliyiz.

1985 yılında ivedi sorunlarımızı -özgür düşünme hakkı örgütlenme hakkı, beslenme, barınma, iyi koşullarda eğitim, üniversitelerdeki baskıların kaldırılması, hapishanelerdeki onbinlerce gencin serbest bırakılması, gençlere ve özellikle sakatlara iş olanaklarının yaratılması - dile getirmeliyiz. Bununla kalmayıp sorunlarımızın çözümü ve haklarımızı elde etmek için çaba harcamalıyız.

Sorunlarımıza sahip çıkma cesaretini göstermeliyiz. Gelişmemizin önündeki engelleri yok etmeliyiz. Barış içinde yaşama olanaklarını yaratmadaki çabalara katılmalıyız.

Mehmet Sait Özgür
DÜ Öğrencisi

"Gençliğin Toplumsal Yaşama Katılımı" Paneli Ankara'da Yapıldı

Ankara Sanat Kurumu'nda 4 Mart günü *"Gençliğin Toplumsal Yaşama Katılımı"* konulu bir panel düzenlendi. *Tamer Levent*'in yönettiği panele, SODEN'den *Hızır Ekşi*, *HP'den* Cüneyt Canver, MDP'den *Mehmet Kocabaş* ve YARIN'dan *Semih Gümüş Acar* katıldılar.

"Ben 40 yaşından küçük adamın bakan olmasına bile karşıyım, peygamberlik bile 40 yaşında tecessüm etti," diyen ilk konuşmacı Kocabaş'dan sonra söz alan Cüneyt Canver, 18 yaşa oy hakkı sorunu üstünde özellikle durdu. Gençliğin sorunlarının çözümü için siyasal hakların verilmesinin zorunlu olduğunu belirten Canver, şunları dedi: "Siz seçilmiyor, seçmiyorsanız kimse sizin sorunlarınıza çözüm aramaz. Önce seçme hakkını almanız, sonra örgütlenmeniz gerek." Canver'den sonra konuşan Hızır Ekşi, seçme hakkı kadar, seçilme hakkının da önem taşıdığını kaydederek, şu görüşleri dile getirdi: "12 Eylül'e gelinmesinde gençler sıradan bir polis, öğretmen veya askerden daha fazla sorumlu değiller... Anayasa ve diğer yasalar doğrultusunda herkes izleniyor, fişleniyor, görüşlerine göre değerlendiriliyor. Bir ülkede insanlar yasalar karşısında eşit haklara sahiptir, ayrıca bu şekilde fişlenip sınıflandırılmasına gerek yok... Bence gençliğin sorunlarının temeli buradan kaynaklanıyor."

_Cüneyt Canver

Dergimiz çalışanlarından arkadaşımız Semih Gümüş Acar, 1985 Gençlik Yılı'nda ülkemizin suçüstü yakalandığını söyledi ve Gençlik Yılı'nda Katılım açısından en önemli sorunun gençliğin örgütlenme hakkını elde etmesi olduğunu vurguladı. Son yıllarda gündemde bulunan 18 yaşa oy hakkının yanı sıra önem taşıdığını belirten Acar, "Ama bu hakkın kazanılması mücadelesi içinde bulunduğumuz günlerde sonuçsuz kalmaya mahkumdur" dedi. Acar konuşmasını şöyle sürdürdü: "Demokratik hak ve özgürlükler ancak kazanıldığında kalıcı olabilirler, yoksa 71'de olduğu gibi, 80'de olduğu gibi bir fiskeyle avucumuzdan uçup giderler... YÖK sistemiyle öğrenciler sınavdan sınava koşarken kronometre tutuyor. Her fakültenin yanında bir fotokopici açıldı. Üniversitelerin kapasiteleri artmasına karşın, kitap satışları yarı yarıya düştü." Yarın'a cezaevlerinden gelen mektuplardan örnekler okuyan Acar, "Cezaevi gerçeğinin yaşadığımız dönemin en önemli toplumsal yarası olduğunu," belirterek konuşmasını tamamladı.

Kayıp Guatemala Öğrenci Liderleri İçin Uluslararası Kampanya

GÜÖD (Guatemala Üniversite Öğrencileri Derneği) tarafından başlatılan kampanya kaçırılan ve kaybolan öğrencilerin bulunması için kamuoyu oluşturmaya ve benzeri olaylar önlemeye yönelik olarak ulusal ve uluslararası düzeyde sürdürülüyor.

Kurulduğu 22 Mayıs 1920'den bu yana diktatörlüklere karşı halkların çıkarlarının savunulması, eğitimde demokratikleşme ve yaşama, özgürlük, çalışma ve barış hakları gibi önde gelen insan haklarını savunulması mücadelesinde sürekli olarak askeri diktatörlüklerin saldırısına uğramıştır.

GÜÖD bir kez daha 15-21 Mayıs tarihlerinde sert bir biçimde baskıya uğradı. Askeri diktatörlüğün başı General Oscar Victores'in Temmuz 1985'de yapılacak olan başkanlık seçimlerine yönelik hükümet planlarına karşı engel oluşturan bütün demokrat ve popüler toplum kesimlerine karşı şiddetli cezalandırmalar uyguladığı bir dönemde altı üniversite öğrencisi ve GÜÖD yüksek yürütme organı liderleri:

Hektor Alirio Interiano (Ekonomi öğrencisi - 2 Mayıs'ta kaçırıldı) Corlos Ernesto Guevas Malino (Sosyoloji öğrencisi - 15 Mayıs'ta kaçırıldı) Otto Rene Estrade Illescas (Ekonomi öğrencisi - 15 Mayıs'ta kaçırıldı) Ruben Amilcar Farfan (Beşeri Bilimler öğrencisi - 15 Mayıs'ta kaçırıldı) Sergio Leonel Alvarado (Ekonomi öğrencisi - 19 Mayıs'ta kaçırıldı) Gustavo Adolfo CastanonFunos (Ekonomi öğrencisi 22 Mayıs'ta kaçırıldı)
ve daha öncede Şubat ayında San Carlos Üniversitesi öğrencileri Victor Hugo Quintanilla, Alma Libia Samayoa, Fernando Garcia, Sergio Saul Linares, Luz Aide Mendez de Santiago kaçırılmışlar ve kaybolmuşlardı.

Bu durum karşısında GÜÖD, kaybolan öğrenci liderlerinin araştırılmaları, ülkelerinde insan haklarının çiğnenmesinin önüne geçilmesi ve benzeri kaybolma olaylarının önlenmesi için uluslararası hümanist, dini topluluklara, öğrenci ve gençlik örgütlerine, demokrat ve popüler kesimlere başvurarak, Guetemala halkıyla dayanışmaya çağırdı.

Kampanyaya katılmak için pretosto mesajlarının şu adreslere gönderilmesi isteniyor:

— General 1 Oscar Humerto Mejia Victores President of the Rebublic National Palace, Zone 1 Guatemala City-Guatemala
— UN Human Rights Centre Telex: 289696 Switzerland
— Monsingor Prespero Renados del Barrio Metropolitan Archbishop Metropolitan Cathedral, Zone 1 Guatemala City-Guatemala.

Nükleer Savaşa Karşı Barış İçin Öğrenci Hareketi

Uluslararası Öğrenciler Birliği, 1985 uluslararası gençlik yılında barışa yönelik öğrenci etkinliklerini artırılması için çağrıda bulundu.

Çağrıda: *"Nükleer Savaşa Karşı-Barış İçin Öğrenci Hareketleri"* kampanyasının daha yoğunlaştırılmasının gerekliliği dile getirildi. Bilim ve eğitim kurumlarının, dünyayı yokoluşa götüren savaş tehlikesine karşı barış için kullanılması isteği yenilendi.

Emperyalizmin saldırgan politikasının, savaş tatbikatları, kimi ülkelerin içişlerine karışmaları, nükleer ölüm füzelerinin Avrupa'ya yerleştirilmesi gibi olguları ve yıldız savaşları,kazanılabilir sınırlı nükleer savaş gibi barış düşmanı tezleri öne çıkartan Reagan yönetimi (ABD) ve NATO tarafından körüklendiği bildirilerek; barışsever güclerin ortak sorumluluğunun, nükleer silahlardan arındırılmış, barış içinde yaşayan Avrupa ve tüm dünya için savaşımı yükseltmek olduğu vurgulandı. ABD yönetiminden Sovyetler Birliği yöneticileri ile uzay silahları ve nükleer silahların azaltılması için antlaşmaya varmaları istendi. Bildiride barış için savaşımın, dünya halklarının ulusal bağımsızlık, toplumsal ilerleme, kalkınma ve demokrasi için savaşımlarından, açlığa ve yoksulluğa karşı savaşımlarından kopmaz bir parça olduğu belirtildi.

1985 yılının, Hitler faşizmi ve Japon millitarizminin yenilmesinin ve Birleşmiş Milletler Örgütünün kurulmasının 40. yıldönümü olduğu anımsatılan bildiride: Barış için etkin çaba harcayan, bu amaçla 1986 yılını uluslararası barış için ilan eden BM'in güçlendirilmesi istendi. Ayrıca 1985 yılının Avrupa'da uluslararası işbirliği ve güvenlik konferansının toplanmasının 10. yıldönümü olduğu da anımsatıldı ve Helsinki ile başlatılan ulusların birarada yaşama ve yumuşama politikasının kesintiye uğratılmaması da istendi.

Bildiriyle, 1985 uluslararası gençlik yılında UÖB, gençlik ve öğrenci hareketlerini yığınsal olarak silahsızlanma ve barış için savaşıma yöneltmek yolunda çaba harcayacaklarını açıkladı. Bu amaçla dünya barışını tehlikeye sokan, savaş kışkırtıcısı politikaları ve sahiplerini sergileyen ve barışa katkı verecek her türlü etkinliğin gençlik yılında da sürdürülmesi için, ayrım gözetmek sizin dünyadaki yığınsal barışsever tüm gençlik ve öğrenci kuruluşları "Nükleer Savaşa Karşı Barış İçin Savaşımda" görev başına çağrılıyor□

Güney Afrika'da "Herkese Eğitim Hakkı"

Güney Afrika'da İlerici Öğrenci (AZASOCOSAS) ve İlerici Öğretmen (NUESA) Örgütleri tarafından yürülükte bulunan ırkçı ve ayrılıkçı eğitim sisteminin yerine "Herkese Eğitim Hakkı" sağlanması için ulusal düzeyde girişilen kampanya onbirinci ayını doldurdu. Kampanya, eğitimden toplumun tüm kesimlerinin yararlanmasının önüne geçen sistemin çarpıklığını ortaya çıkartmak ve toplumun ilerlemesi açısından eğitimin önemini vurgulamak amacıyla sürdürülüyor.

Kampanya uluslararası düzeyde de yankı buldu. Uluslararası Öğrenci Birliği, kampanyayı yürüten ilerici örgütlere destekleme mesajı gönderdi. Eğitimin amacının, "gençlere bilgi ve beceri kazandırarak onların topluma yararlı ve yapıcı bireyler olarak yetiştirilmesi olduğu" belirtilen mesajda yürürlükteki "ırkçı azınlığa ayrıcalık veren eğitim sisteminin bu gereksinmeye yanıt vermekten uzak kaldığı" belirtildi □

YÖK Kaldıkça Bıkmadan Yinelenecek Sahneler

İNSAN belleği çok zayıf, unutuyor. Üstelik yıllar öncesini değil birkaç ay öncesini bile unutuyor. Belki de bizim ülkemizde bu durum daha göze batar hale geliyor. Neden mi, aşağıdaki başlıklara bir göz atalım, anlarız:

ANAP Genel Başkan Vekili Konukman: YÖK'te aksaklıklar var, üzerine gitmek vazifemiz.
(Ocak 1984 Cumhuriyet)

HP'nin YÖK için verdiği önergeyi ANAP destekliyor.
(Ocak 1984)

HP milletvekili Doç. Enver Özcan: YÖK Üniversiteyi üniversite olmaktan çıkardı. (Ocak 1984)

MDP'li Prof. Yaşa: Üniversitelerde geniş bir huzursuzluk var (Ocak 1984)

Bütün bu başlıklar bundan yalnızca 15 ay öncesine ait, unutmuşuz. Unutmamız bir yana sözler de söylenip kalmış bir köşede, hiçbir şey yapılmamış, unutmak için kısa, iş yapılması için uzun bir süre. İşte şimdi bir yıkım daha yaşanıyor:

KÜ'den 600 öğrenci, 9 Eylül'den 2 bin öğrenci, AÜ Ziraat Fakültesinden 300 öğrenci, İTÜ'den... şurdan... öğrenci, öğrenci..

Ne mi oluyor bu öğrencilere, atılıyorlar bir ders yüzünden okulla ilişkileri kesiliyor. Üç satırlık bir yazı "öğreniminizi tamamlayamayacağınız anlaşıldığından..."

Bu yıl yeniden altı ay öncesi yaşanıyor, dilekçeler veriliyor, telgraflar çekiliyor, ne diye: "bir hak daha", üstelik kimin kime ve ne için vereceği belli olmayan haklardan bir tane daha diye.

Doğramacı'nın açıklaması da ilginç, kormayın diyor. sizi atıyoruz ama, "branşlarınızla ilgili 2 yıllık meslek yüksek okullarına sınavsız alacağız." Ekliyor, ne kadar isterdik bilseniz ama ne yazık ki, af YÖK'ün yetkisinde değil
(Hürriyet, 10 Mart 1985)

Kısacası film yeniden çekiliyor, tek farkı var bu yıl "gençlik yılı" dekorda bu da var.

Son dakika: "HP 'ek sınav' yasa önerisi hazırlıyor"
(Cumhuriyet)

Konuşturmayın Sinirleniyor!

KADİR İnanır "ünlü yıldızlarla çevirdiğim filmlerin aşk sahnelerinde rol yapmadım, gerçeği yaşadım" demişti yakınlarda. Ortalık birden kızıştı, biz de, okurlarımızın hemen tümünün haberi olmadığını düşündüğümüz bu konuyu yazmak istedik, en ilginci de bize göre Ahu Tuğba'nın açıklamasıydı, olduğu gibi Hafta Sonu gazetesinden aktarıyoruz:

"Bir kere iki filmde de ben *eteğimle yattım onun altına.* Ne eteğimi indirdim, ne de külotumu çıkardım. Ayrıca külotumu nerede çıkarıp, nerede çıkarmayacağımı iyi biliriim ve ancak bir erkekle *gerçekten yatarken* çıkarırım. Kadir *bey* ötekilerden yüz bulup *benden bulamadığı* için söylüyor bunları. Ne olur daha fazla konuşturmayın beni baksanıza sinirleniyorum... (altlarını biz çizdik) ■

Şili Öğrencilerinden Mektup

Öğrenci haklarının çiğnenmesinin son yıllarda olağan sayıldığı Şili'den bir grup üniversite öğrencisi uluslararası Öğrenci Birliği'ne, tüm dünya öğrencilerine duyurulmak üzere bir mektup gönderdi.

Mektupta Şili Katolik Üniversitesi Felsefe Bölümünde, rektörün bir öğrenciyi okuldan atmasıyla başlayan ve üniversitelerde silahlı özel 'güvenlik güçlerince' sürdürülen teröre karşı yapılan direnişler anlatılıyor. Akademik savaşımlarının, ülkenin tüm demokratik güçleriyle birlikte Pinochet'e karşı savaşımın kopmaz bir parçası olduğu yenilenen mektupta şu satırlara yer veriliyor;

Üniversitelerimizi yönetenlerce uygulanan terör, bizleri köleleştirmek isteyen diktatörlüğün korkusundan kaynaklanıyor... Eğer ortada diktatörlerin korktuğu herhangi bir şey varsa, bu düşünen ve araştıran insana inancımızın haklılığını gösterir.

"Eğitim Ayrıcalık Değil Haktır" Konulu Deneme Yarışması Açıldı

Uluslararası Öğrenci Birliği başlattığı "Eğitim Ayrıcalık Değil, Haktır" konulu etkinlikler dizisi içinde eğitime ilişkin değişik konularda deneme dalında bir yarışma açtı.

Uluslararası Öğrenci Birliği, bu yarışmayı yerel ve ulusal düzeyde üniversite ve yüksek okul öğrencilerinin ve öğrenci birliklerinin 'beş ana konu' çerçevesinde eğitim sorunlarının açığa çıkarılmasına ve çözüm sağlanmasına yönelik olarak düzenliyor.

Yarışmaya katılacak üniversite ve yüksekokul öğrencilerinin; okuma olanağına ulaşamamış olmak, öğrenci hakları, öğrencilerin toplumsal sorunları, eğitimin içeriği-yapısı-özellikleri, eğitimden çalışma yaşamına geçiş olarak açıklanan beş konuda encok 15 daktilo sayfası olarak ve ingilizce, fransızca, ispanyolca, rusça, arapça dillerinden birisiyle hazırladıkları yazılarını 1985 aralık ayına kadar UOB'ye ulaştırmaları gerekiyor.□

Barış Toplantılarından

5-7 Ekim tarihleri arasında Finlandiyalı Öğrenciler Birliği "Barış için Üniversite" konulu bir toplantı düzenledi. Yüzden çok üniversitelerin askeri araştırmaları ve üniversite araştırma görevlilerinin barış için sorumlulukları" konuları tartışıldı.

5-7 Ağustos'ta Lefkoşe'de 23 ulusal ve 13 uluslararası örgütü temsilen genç gazetecilerin katıldığı "Barış, demokrasi, uluslararası dayanışma ve toplumsal ilerlemenin hızlandırılması için öğrenci basının rolü" konulu toplantı Uluslararası Öğrenci Birliği ve Ulusal Öğrenci Birliği (POFNE) öncülüğüyle yapıldı.

"Pasifik'te nükleer tehlikenin önlenmesi çabalarında gençliğin ve genç bilim adamlarının rolü ve barışın geliştirilmesi" konusunda da tartışıldığı 7. uluslararası "Pasifik ülkeleri arasında yardımlaşma ve barış sorunları" konulu, genç bilim adamlarının katıldığı seminer 7-12 Ağustosta Nadhodka'da yapıldı.

Ulan Bator'da 16,19 Ağustos tarihlerinde Moğolistan Devrimci Gençlik Örgütü (Revsomol) tarafından "Barış, güvenlik ve yardımlaşma için Asya ve Okyanusya gençliğinin savaşımı' "konulu uluslararası bir toplantıdüzenlendi.

Tokyo'da 1 Eylül de atom ve hidrojen bombalarına karşı dünya konferansı toplandı. Konferans çalışmaları sırasında nükleer silahsızlanma, nükleer yıkım, nükleer güç ve geliştirilmesi konularında üç ayrı komisyon kuruldu konferansın sonunda "Tokyo bildirgesi" onaylandı.

Prag'da 10-14 Eylül tarihlerinde Uluslararası Direniş Hareketi Federasyonu genel kurulu toplandı. Konuşmacılar, barışın herzaman olduğundan daha çok tehlike altında olduğunu; 2. Dünya savaşı sırasındaki Auschwitz, Buchenwald, Lidice, Ravensbruck, Oradour ve Kalavrita toplama kamplarından sonra, şimdi de insanlığın, nükleer savaş çıkması ile tümüyle yokoluş tehlikesi altında olduğunu savundular.

Nikaragua: Sandinist Öğrencilerle Birlikte

Nikaragua Ulusal Öğrenci Birliği (UNEN) ve Orta ÖğrenimÖğrencileri Federasyonu (FES)'nun ev sahipliğini yaptığı Latin Amerika Öğrenci birliklerinin önemli toplantılarından biri UOB(Uluslararası Öğrenciler Birliği), OCLAE (Latin Amerika Öğrenci Örgütü), FEUCA (Orta Amerika Üniversite Öğrencileri Federasyonu) tarafından 15-18 Eylül 1984'te Managua'da gerçekleşti.

Toplantının önemli bir parçası olan Uluslararası Öğrenci Semineri, Somoza rejimi tarafından katledilişinin 50. yıldönümünde Nikaragua'lı ulusal kahraman Augusto Sandino anısına ve onun günümüzde Nikaragua hükümetinin, halkının, öğrenci ve gençliğinin savaşımını verdiği yurtsever, devrimci, anti-emperyalist ve demokrat düşüncesinin geçerliliğine ayrılmıştı.

Aynı zamanda toplantı, Reagan yönetiminin dünya barışını ciddi biçimde tehdit eden, detant sürecinde kopukluğa yol açan, insanlığı nükleer soykırımı tehlikesiyle karşı karşıya getiren, faşist, gerici ve ırkçı rejimleri destekleyen ve bağımsız devletlerin iç işlerine karışan emperyalist politika güttüğü bir dönemde gerçekleşti.

ABD'nin Sandinist devrimi halkçı ve demokratik sürecinden saptırılmak için Somoza faşist rejiminin Ulusal Muhafızlarını ve diğer karşı devrimci güçleri silahlandırıp, eğitirken toplantıya katılan delegeler ülkenin çeşitli bölgelerini ziyaretlerinde ve toplantılarda gerek öğrencilerin, gerek çarşıdaki, sokaktaki sıradan insanların "Geçemeyecekler, Devrimimizi Savunacağız", "Özgür Vatan Ya da Ölüm" sloganlarıyla ülkelerini savunmada kararlılıklarına tanık oldular.

Uluslararası Öğrenci Semineri Sandinist Cephesi Yüksek Konseyi üyesi Eğitim Bakanı Fernando Cardenal tarafından açıldı. Konuşmasında halkın devrimci kazanımları savunmada kararlılığını, cehalete karşı eğitim alanındaki savaşımların nasıl gerçekleştirileceği konusunda bilgi verdi. Ayrıca Nikaragua Öğrenci Birliği bugün Nikaragua'da uygulanan demokratik süreç ve tüm yaşam alanlarında halkın karar alma sürecine katılımı konusunda bilgi verdi.

Seminer Nikaragualıların dünyanın her yerinde söylenen yurtsever, devrimci sarkılarıyla ve sloganlarıyla 18 Temmuz Sandinist Gençliği Genel Koordinatörünün konuşmasıyla bitti.□

Bir Başka Amerikan Öyküsü

Beyaz Sarayı'ın tam karşısındaki Lafayette Parkı'nda bir adam donarak öldü.. 4 Aralık gecesi gerçekleşen bu olay, Vaşington için yeni bir şey değil. ABD'de evsizlerin sayılarının giderek arttığı ve önemli bir bölümünün Vaşington'da olduğu bilinen bir şey. Haberin önemli yanı, donarak ölen 61 yaşındaki Jesse Carpenter'in, 2. Dünya Savaşı'nda üç ayrı kez kendi yaşamını tehlikeye atarak yaralı arkadaşlarını ateş altından kurtardığı için kahramanlık madalyası almış birisi olması Ne ki bu savaş kahramanına gösterilen ilgi bu madalya ile kalmış ve kendisi 22 yıldır Vaşington'da yersiz ve işsiz olarak yaşamaya terk edilmişti. 4 Aralık gecesi, kendisi gibi evsiz olan kötürüm bir arkadaşını, evsizlerin sığındıkları yerlerden birisine götürmek istemiş ama kapının dar olmasından ötürü arkadaşının arabasını içeri sokamayınca zorunlu olarak parka dönmüştü. Arkadaşının arabası önüne çömelerek uyuyan Jesse Carpenter, ısının sıfırın altına düşmesi sonucu donarak ölmüştür. Evet, bu öykü, sonu bireyin müthiş zengin olması ile biten tipik Amerikan öykülerine benzemiyor. İşin en başka yönü ise devletin, 22 yıldır insan gibi yaşama hakkı tanımadığı bu savaş kahramanını, öldükten sonra askeri cenaze töreni yaparak anımsamasıdır!..■

Aquino'nun Öldürülmesi ve Generaller...

MANİLA - (AJANSLAR) *Filipin Yüksek Hakimler Kurulu Başkanı Bernando Fernandez, 21 Ağustos 1983 te ülkesine döner dönmez öldürülen muhalefet lideri Benigno Aquino'nun öldürülmesinde, Silahlı Güçler Genel Komutanı General Fabian Ver ile aralarında iki generalin daha olduğu 25 kişinin suç ortaklığı yaptığının kanıtlandığını açıklamış ve yargılanmaları için mahkemeye başvurmuştur İçinde geldiği uçağın merdivenlerinde öldürülen muhalefet liderinin katili olarak, Rolando Galman adlı birisi gösterilmiş ve hemen olay yerinde vurulmuştu. Ülke başkanı Marcos tarafından oluşturulan özel mahkemeye raporunu veren Fernandez, basın üyelerine "asıl görev şimdi başlıyor" demiştir.*

Mandela: Silahlı Direniş Sürecek

CAPE TOWN/(AJANSLAR) *İngiltere'nin Ortak Pazar'daki temsilcisi Lord Bethell, bir süre önce Nelson Mandela'yı Cape Town'ın dış mahallelerinden birindeki Pollsmoor cezaevinde ziyaret etti. 23 yıldır özgürlükten yoksun olan Mandela, bir süre önce ünlü Robben Island adasındaki cezaevinden getirilmişti. African National Congress (Afrika Ulusal Kongresi) adlı direniş örgütünün başı olan Mandela, beyaz yönetimin ANC'yi politik bir parti olarak kabul edip, karşılıklı görüşme masasına oturmasına dek silahlı eylemlerin süreceğini söylemiştir.* □

İsveç Başbakanı Olof Palme Reagan'ı Kınadı

STOCKHOLM - (YARIN) 24 Şubat günü kendi partisinin gençlik kolunun genel kongresinde konuşan Başbakan Olof Palme, Reagan'ın Nikaragua üzerine söylediklerini sert bir dille kınadı. Aralarında Palme Komisyonu diye adlandırılan ve Orta Avrupa'da nükleer silahlardan arınmış bir koridor oluşturulmasını öneren kuruluş da olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluş ve örgütlerde görev alması ile ayrıca dikkat çeken Palme'nin sözleri büyük yankı uyandırdı.

Sözlerine, "Washington'dan kulağımıza, Nikaragua'daki yönetimin 'bugünkü şeklinden' arındırılması gerektiği yolunda sözler geliyor," diyerek başlayan Palme, ülkedeki rejimin totaliter bir rejim olup, halkın seçimi ile başa gelmemiş olduğu şeklindeki Amerikan savının boşluğunu, Birleşmiş Milletler yasalarından örnekler vererek anlattı.

Thatcher Gönül Aldı

WASİNGTON-(AJANSLAR) ABD gezisine çıkmadan önce Reagan'ın en büyük hayranı olduğunu Amerikan televizyonuna açıklayan İngiltere başbakanı Margaret Thatcher, Amerikalıların gönlünü almayı başardı. 23 yıl önce Churchill'in oturduğu aynı sandalyeye oturan başbakan, kongre üyelerine yaptığı konuşmada, Avrupa'nın 40 yıllık barıştan ötürü ABD'ye teşekkür borçlu olduğunu söyleyip, "Sizlere teşekkür ediyor ve selam duruyorum," dedi. Batı Avrupa ülkelerinin, "Sosyalizmin zaferini önlemek için Sovyetler Birliği'nin karşısında sağlam bir barikat oluşturduklarını", sözlerine ekleyen Demir Leydi, "Yaptıklarımızı küçümsemeyin," şeklinde konuştu.

Yeryüzünden gökyüzüne dek silahlanmadan sözeden başbakan, ülkesindeki maden işçilerinin grevlerinden ve işsizlikten hiç söz etmedi.

Thatcher, Senatoda konuşma olanağı elde etmesinin, "yaşamının en büyük anı" olduğunu da belirtti.□

Arjantin: Yeni Yılda Ekonomi Sallantıda

Arjantin'de alıp başını giden faiz oranları, karaborsada dolar fiyatlarındaki artış Başkan Raul Alfonsil'in yeni yıl umutlarını altüst etti. 1984 yılı, yüzde 680 enflasyon oranı ile 1983'e taş çıkarttı (1983'de enflasyon yüzde 433 olmuştu). Böylece zaman, Alfonsin'in uzmanlarınca sarfedilen onca çabanın çözümsüzlüğünü ortaya çıkardı.

Resmi raporlara göre 1985'in "çok zor bir yıl" olacağı tahmin ediliyor. Çoğu uzmanlar ilk birkaç ay içinde alım gücünde hissedilir bir düşme ve işsizlik oranında da artış olacağı kanısında olduklarının açıkladılar. En iyimser tahminle daha Ocak ayında hayat pahalılığındaki artışın yüzde 14 olacağı düşünülüyordu ki, bu İMF ile üzerinde anlaşmaya varılan artış oranı idi.

Hükümetin tek umudu, yabancı yatırımın ilgisinin artırılması idi. Böylece iş yaşamında bir canlanma olacağı umulmaktaydı. 1984 yılının deneyimleri bir taraftan da, göstermelik demokratik sistemin, hükümete ekonomiyi düzeltecek sihirli bir güç kazandırmadığını gösterdi. Ulusal gelirde yüzde 12'lik düşmenin yanı sıra enflasyon hızının sürekli artmasının da önüne henüz geçilebilmiş değil. Buenos Aires'in bazı bölgelerinde işçilere Aralık ayı ücretleri ödenememişti. Bunun sonucu, çalışanlar çok zor bir duruma itilmiş oldular, işçilerin çoğu greve gitti, diğerleri de yükselen protestolarla çalışmaya devam ettiler.

Şimdilerde gözlemci ve uzmanların çoğu hükümetin pek fazla alternatifi kalmadığı görüşünde. Buna karşın, yapılabilecek tek şeyin para piyasına egemen olabilmek ve böylece faiz oranlarını, paranın değerini ve karaborsa dolar pazarını kontrol edebilmek olduğu görüşündeler.

İşte bunlar yeni yılın başında Başbakan Alfonsin'in huzurunu kaçıran şeylerdir.□

'Sadece Boğaz Değil Heryer Satılabilir'

OKURLAR bağışlasın, üç aydır bu köşede "parayı verme' ve "satma" ilişkileri üzerine başlıklar çıkarıp duruyoruz, biz de isterdik bir ay, şu güzel şarkının sözlerini başlık yapmayı: "Paranın en önemi var, mühim olan insanlık." Ama bırakmıyorlar ki. Bu kez Je sağolsun İstanbul'un mavi gözlü sayın başkanı Dalan düşüncelerini açıkladı, yine parayı saydık, yine sattık.

Evet artık beş yaşındakiçocuklarımız bile mahallelerinde köşe başlarında evden getirdiklerini satıp, köşeyi dönmeye çalışıyorlar. Heryerde, geceleri konu komşu gezmelerinde, işte, yolda tek bir konu var akıllarda parayı sayma ve..

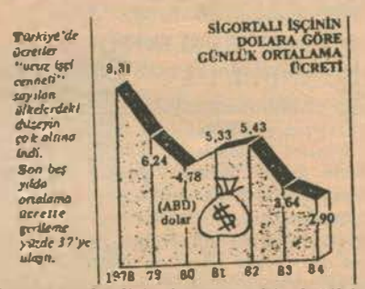

Oysa ki, durum o denli iç karartıcı ki, değil birşeyler yapıp köşeyi dönmek, bulunulan ortalık yerde bile durmayı başarınak gittikçe zorlaşıyor. Hesaplar yapılıyor, 1984'ün başında 4 kişinin mutfak gideri 37.603 liraymış, şimdi bu rakam 67.740 lira olmuş. Yine Türk İş'in sayın başkanı bile artık dayanamıyor, eski neşesi filan kalmadı, "olmaz" diye bağırıyor, neden mi, ücret artışı için "yüzde 25 güzel bir rakam" diye buyurmuş hükümet çevreleri. Hazinemizin sayın yöneticisi Pakdemirli de, Amerika dönüşü artık illallah dedi ve "biz ne yaparsak yapalım boş, dolar almış başını gidiyor, biz ihracatı artırdık diyoruz bakıyoruz düşmüş, enflasyonu düşürdük diyoruz bakıyoruz yükselmiş, ama yine de başka çaremiz yok yükü ücretliler çekecek" diye ekledi.

Sayın Başbakanımız da, şekerdeki 25 kuruşluk ucuzmalama için "*şık bir rakam*" demişti bir iki ay kadar önce şimdi 40 lira birden pahalanınca da herhalde "niye kızıyorsunuz, bakın bir düşüyor bir yükseliyor, hep yükselse haklısınız" diyecektir.

Biz gene de sözü tatlandıralım, gelir "pasta"sının çeşitli ülkeler için bölüşümünü gösteren tabloya göz atalım.■

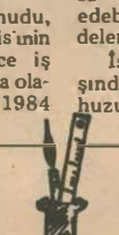

Soruyoruz!

Bolu İdari Bilimler Yüksekokulu'ndan 32, Eğitim Yüksekokulu'ndan 122 öğrenci bu dönem sonunda atıldı. Yüksek Öğretim Kanunu'nun 44.a maddesi uyarınca okulla ilişkileri kesilen öğrencilerden ikisi sonradan geri alındı. Ali Hakan Taymaz ve Nurullah Sağuç adlı öğrencilerin neden ilişkilerinin kesildiğini ve sonradan bu kararın ortadan kaldırılmasına neyin neden olduğunu soruyoruz.

Bu iki okulun genel sekreterliğine atanan Hasan Dinç'in 12 Eylül 1980'le kapatılan MHP'nin Bolu il başkanı olup olmadığını, doğruysa, bunun hangi anlayışla gerçekleştirildiğini soruyoruz.

Bu okullara yeni alınan 12 memurun Kırıkkale'den getirilip getirilmediğini, sınava alınıp alınmadıklarını, sınavsız olarak belirli 'kart'lar getirerek memur alındılarsa bunun hangi yasalar uyarınca gerçekleştirildiğini soruyoruz.

Bolu İdari Bilimler Yüksekokulu müdür yardımcılığına getirilen İrfan Çiftçi'nin herhangi bir akademik kariyeri olup olmadığını, yoksa, akademik kariyeri bulunan öğretim üyeleri dururken neden bu ismin seçildiğini soruyoruz.

Son olarak da, YÖK'e soruyoruz: *adı geçen okulda lise öğretmenliği yapan 12 kişi ders vermekte midir? Doğruysa bu okulun adının "yüksek" olarak tutulması nedendir?*

Günay Ulutunçok'un sergide yeralan bir fotoğrafı

GÜNAY ULUTUNÇOK FOTOĞRAF SERGİSİ

• 1974'den bu yana Federal Almanya'da bulunan ve fotojournalist olarak çalışmalarını sürdüren Güney Ulutunçok, yapıtlarını 15-30 nisan 1985 tarihleri arasında, Kadıköy Moda Sineması Kültür Merkezi'nde sergileyecek.

Sergide, Türkiye göçmen maden işçileri, çocuk ve gençler'in çalışma ve günlük yaşamından kesitler veren siyahbeyaz fotoğraflar yer alıyor.

Ulutunçok daha önce D.Almanya ve KKTC'de sergiler açtı.

Sergi, İFSAK'ın katkıları ile düzenlendi.□

YARIN İŞÇİ PORTRESİ FOTOGRAF SERGİSİ İSTANBUL'DA

ergimiz tarafından düzenlenen ve 10-17 Ocak'da Ankara'da sergilenen *"Yarın İşçi Portresi Fotograf Sergisi"*, 11-18 Mart günleri arasında bu kez İstanbul'da izleyicilere sunuldu. *Moda Kültür Merkezi* salonunda açılan sergi, bir hafta boyunca, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu geniş bir kitle tarafından izlendi. Bu arada *Yarın İstanbul Bürosu*, izlenimlerin yazıldığı bir anı defteri açtı. "İşçi Portresi Fotograf Sergisi'nin, gelen öneriler değerlendirildikten sonra, çeşitli kentlerde sergilenmesi sürecek.□

DOĞU ve GÜNEYDOĞU'DA GENÇLİK ve YAŞAMI KONULU FOTOGRAF SERGİSİ

1985 Uluslararası Gençlik Yılı nedeniyle, Siirt'te yayınlana Sonsöz ve Gerçek, Diyarbakır'da yayınlanan Yeniyurt ve Mücadele, Mardin'de yayınlanan Öncü ve Muş'ta yayınlanan Şark Telgraf adlı yerel gazeteler "Gençlik ve Yaşamı" konulu bir fotograf yarışması düzenlediler. Yarışmayı düzenleyen yerel gazeteler amaçlarını, "Doğu ve Güneydoğu'da böyle bir organizasyonun yapılabileceğini göstermek ve gençliğe inancı ve güveni desteklemek olarak" belirtiyorlar.

Yarışma herkese açık, fotoğraflar siyah beyaz, boyutları 18x24 ya da 13x18 olarak isteniyor. Her yarışmacının en çok üç eserle katılabileceği yarışmaya katılanlardan eser sayısına bakılmaksızın 500 lira ödenti alınacak. Eserlerin arkasına eserin adı, yarışmacının ad ve soyadı ve adresi yazılacaktır. Yarışmaya son katılma tarihi 15 Haziran. Değerlendirme 13-14 Temmuz arası yapılacak ve sonuçlar 15 Temmuz'dan başlayarak duyurulacak. Fotoğrafların tümü sergileneceği için geri gönderilmeyecek□

İFSAK AYIN FOTOĞRAFI YARIŞMASINI SİYAH-BEYAZ BASKI DALINDA ARAMİS KALAY KAZANDI...

• İFSAK'ın her ay düzenlediği ayın fotoğrafı yarışmasında, siyah-beyaz baskı dalında Aramis Kalay'ın yapıtı bu ay birinciliği kazandı.

İkinciliğe Aleksi Petridi, üçüncülüğe ise Muzaffer Sütlüoğlu'nun yapıtları seçildi.

Ahmet Özyurt'un bir yapıtı ile Sedat Tosunoğlu'nun iki fotoğrafı da sergilenmeye değer görüldü.□

İFSAK, 7. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASINA KATILIM KOŞULLARI BELİRLENDİ..

• İFSAK'ın her yıl düzenlediği ulusal kısa film yarışmasına katılım koşulları açıklandı.

8.16 mm siyah-beyaz, renkli, sesli ya da sessiz filmlerin katılabileceği yarışmada konu ve sayı sınırlaması bulunmuyor.

Süha Arın, Sungu Çapan, Vecdi Sayar, Şener Şen, Yavuz Tuğrul, İlhan Uçku ve Fehmi Yaşar'dan oluşan seçici kurul, yarışmada İfsak ve Filma ödüllerini alacak yapıtları belirleyecek.

7. Ulusal Kısa Film Yarışması'na, son katılım tarihi 16 Aralık 1985 olarak belirlendi.□

BİLİM ve SANAT

NİSAN/85 (52.) SAYISINDA YÜZAKIMIZ SANATIMIZ

• **Mahmut T. Öngören**/ÖDÜLDEN ÖNEMLİ NE VAR? • **Fehmi Yaşar**/ "EN ÖNEMLİ ÖDÜL, FİLMİN İZLEYİCİ İLE BULUŞMASIDIR" • **Onat Kutlar**/ "ULUSAL SİNEMA SANATIMIZDAN KAYNAKLANAN BAŞARI" • **Mümtaz İdil**/EDEBİYATIMIZDA DIŞA AÇILMANIN BEDELİ • **Yasemin Çongar**/ "GERÇEKLERE YOLDAŞ" ANADOLU İNSANINA HAKSIZLIK OLMASIN DİYE...

•

• **Azime Korkmazgil**/OZAN HASAN HÜSEYİN BAŞUCUN PINAR, AYAKUCUN GÖL OLSUN • **Erkin Özgüç**/'BİR "BÜYÜK GÖÇ"ÜN OZANI • **Afşar İlmuçin**/ DOĞRUNUN PEŞİNDE BİR ÖMÜR BOYU

•

• **Sargut Şölçün**/"SON BURJUVAZİNİN VASİYETİ"NE DAYALI BİR MUHALEFET DENEMESİ • **Türker Alkan**/EKONOMİK - YASAL - TOPLUMSAL ANARŞİ • **Yakup Kepenek**/SERMAYE DERSİNİ ALIYOR MU? • **Ali Taygun**/ "AL GÖZÜM SEYREYLE" USTALARI: MİLLER ve PİNTER • **Mehmet Ünal**/ FOTO-RÖPORTAJ ve RÖPORTAJ FOTOĞRAFI

•

• ANKET: YENİYİ, GÜZELİ ÖZLEYEN, BİLİNÇLE ARAYAN OKUYUCU KİTLESİ: BİLİM VE SANAT AYDINLIĞIMIZ

•

• **Hamdi Konur**/İLK BÜYÜK MİLLET MECLİSİ NASIL KURULDU? • **Yıldırım Koç**/TÜRKİYEDE ÜCRETLER YÜKSEK Mİ, DÜŞÜK MÜ? • **Ömer Kuleli**/ AÇLIK: ÜÇÜNCÜ DÜNYANIN SAATLİ BOMBASI • **Galip Akın**/YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ'NDEN GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ'NE • **Handan Attar**/SUÇLU ÇOCUKLARI YENİDEN EĞİTEN KURUMLAR • **Işık Fidaner**/FİRAVUNUN GİZİ • **Haldun Armağan**/NİSAN FİLMLERİ

Suat Taşer Kısa Oyun Yarışması Sonuçlandı

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü, Tiyatro Anasanat Dalı'nca düzenlenen ve geleneksel duruma getirilen, Yazarlık Dalı Öğrencilerine açık olan ve bu yılki teması "Gençlik" olarak belirlenen "Suat Taşer Kısa Oyun Yarışması" sonuçlandı.

Huriye TAŞER, Prof. Dr. Özdemir NUTKU, Nurettin TEKİNDOR, Fikret TARTAN ve Öğ. Gör. Efdal SEVİNÇLİ'den oluşan seçici kurul yarışmaya katılan 20 yapıt arasında yaptığı değerlendirme sonucunda;

Baydu ORAL'ın *Yabancılar Köşesi Dükkanı"* adlı oyununa birincilik; Osman Coşkun IRMAK'ın *"Kuş"* adlı oyununa ikincilik; Meral KUMRAL'ın *"Yarın Daha Güzel Olmalı"* adlı oyununa üçüncülük ödülü verilmesini kararlaştırdı. Ayrıca, Elif ÖZKAN ve Kemal Rafet GÜÇOĞLU'nun ortaklaşa oyunu *"GÜR Turunç Ağaççığı"*'na mansiyon kazandı.

NEZİH DANYAL

25X25

25İNCİ YILDA YİRMİBEŞ ÇİZGİ

NEZİH DANYAL
KARİKATÜR SERGİSİ
26 MART - 7 NİSAN
SANAT KURUMU

2. KİTAP SERGİSİ·85
10-19 MAYIS 1985
ANKARA
• PANEL • YARIŞMA • YAZARLARLA SÖYLEŞİLER

UFDTANITMA ve TİCARET MERKEZİ SERGİ SALONLARI
UFD
ULUSLARARASI FUAR DEKORASYONU ve TİCARET A.Ş.

ÇAĞLAR CİLT EVİ
Bilginin yarınlara kalmasını istiyorsanız.
Kitaplarınız, Ansiklopedileriniz, Ders notlarınız ve ciltlenmesi gerekli evraklarınız özenle ciltlenir.
Mühürdar Cad. Eser İş Hanı
Kat: 3 No: 13
(ESER EKMEK FABRİKASI ÜSTÜ)
KADIKÖY—İSTANBUL

uluslararası gençlik yılı kutlamalarından

CEZAYİR

Ulusal etkinlik planının oluşturulmasında ve uygulamasından sorumlu olan Ulusal Düzenleme Komitesi, aile, üretim, gelişme, öğrenme ve çevre, kültür ve spor, bilim ve teknoloji, barış ve uluslararası anlayış konularıyla bağıntılı gençlik etkinliklerini düzenliyor. Cezayir'de Uluslararası Gençlik Yılı kutlamaları ile ilgili en önemli olay, 1-10 Temmuz 1985 dayanışma haftasıyla da çakışacak olan *Birinci Ulusal Gençlik Festivali*'dir. Festival gençlerin bilimsel, kültürel ve sportif faaliyetlerini içerecek. Öte yandan 1985 yılında programlanan etkinlikler yayıncılık, şarkı, oyuncak yapımı, fotografçılık alanlarında gençlik yarışmalarını içeriyor. Cezayir Bilgisi olarak bilinen program, gençlerin ülkenin çeşitli bölgelerini ziyaretlerini, gittikleri yerlerde gençlerle buluşmalarını, fikir değişiminde bulunmalarını, kültürel geziler yapmalarını sağlayacaktır.

AVUSTURYA

Ulusal Komite, Avusturya Devletleri Devlet Gençlik Bölümünün çeşitli birimlerinin ve gençlik örgütlerini UGY hazırlık etkinliklerini düzenliyor. Amaç gençlerin demokratik karar alma sürecine katılımıdır.

Gerçekleştirilmesi planlanan etkinliklerden bazıları şunlar:

- Köylü gençliğin sorunları üzerine tartışma,
- Gençlikle ilgili yayın,
- 1955 Avusturya devlet anlaşmasının ve 1985 gençlik yılı eğlencesinin örgütlenmesi,
- Faşizm, Savaş, Hitler diktatörlüğünün yıkılışının 40. Yılı üzerine uluslararası seminer yapılması,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin yaratılması,
- Gençlerin iş alanında güçlendirilmelerine yönelik çabalar.

KENYA

Kenya UGY öncesinde ve yıl boyunca uygulanmak üzere birçok program tasarladı. Araştırma ve Öğrenim Gençlik Merkezi, Kültür ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Gelişme Dairesi altında geliştirilecek. Gençlik Merkezi öğrenimi, araştırmayı ve gençliğin katılımını hedefleyen programları düzenleyecek. UGY ile ilgili gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalar şunlar:

- Gençlerin istihdamını genişletmek için teknik öğrenimde çeşitlenme ve genişleme,
- Köy politeknik okullarından genç girişimciler için yardım programı,
- Profesyonel genç işçiler için bölgesel ve uluslararası eğitim olanaklarının artırılması,
- Partilerin yardımıyla Kenya gençliğini politik karar alma sürecine dahil edilmesi,
- Özürlü gençlerin sorunlarını inceleyen araştırma projelerinin geliştirilmesi,
- Gençlik için paneller ve eğlence programlarının düzenlenmesi.

Ayrıca ilerde Gençlik Gelişme Dairesi içinde mesleki danışma bürosu ve görüşme birimi oluşturulması düşünülüyor.

DEMOKRATİK ALMANYA CUMH.

Özgür Alman Sendikaları gibi eğitime, sağlıkla, kültür ve sporla ilgili hükümet organlarının temsilcilerinden oluşan UGY etkinliklerinin hazırlanmasından ve düzenlenmesinden sorumlu Ulusal Komisyon, Mart 1984'te oluşturuldu.

Planlanan etkinlikler şunlar:

- Gençlerin çıkarlarını geliştiren genç yenilikçilerin yaratıcı etkinliklerinin sergilenmesi,
- Spartaküs oyunları ve diğer spor etkinlikleri,
- Uluslararası dostluğu ve dayanışmayı geliştiren uluslar arası gençlik kampları,
- Gençlerin resim, fotograf ve heykel alanlarındaki çalışmalarının sergilendiği Dostluk Galerisi'nin açılması,
- Özgür Alman Gençliği'nin (FDJ) edebiyat çalışmalarının teşvik edilmesi.

Etkinliklerde, barışın sürekli kılınması, gençler için dünyanın korunması, silahsızlanma, gençlerin politik yaşama katılımı, çalışma, eğitim ve eğlenme hakları ısrarla vurgulanıyor.

Ulusal Gençlik Festivali Demokratik Almanya'nın Kuruluşunun 35. yıldönümü öncesinde 750.000 "Özgür Alman Genci"nin katılımıyla Haziran 1984'te Berlin'de yapıldı. UGY hazırlıkları ışığında iki binden fazla etkinlik üç günlük festival boyunca sunuldu.

KATAR

1982'de "UGY Hazırlıkları İçin Yüksek Komite" kuruldu. Kurul planlama uygulama ve UGY etkinliklerinin izlenmesi için bir program oluşturdu. Programa alınan etkinliklerden birkaçı şunlar:

- Ulusal ve uluslararası kamplar boyunca yürütülecek ağaçlandırma kampanyası,
- Öğrenim etkinlikleri,
- Spor karşılaşmaları.

NEPAL

Hazırlık Komitesi UGY kutlama programını 1985 öncesi, 1985 yılı ve sonrası biçiminde düşünüyor. 1985 öncesi program; Nepal gençliğinin mesleki, eğitsel, ekonomik etkinlikleri, eğitim, spor, sanat ve gelenekler gibi konuları ele alıyor. 1985 yılı programı, özel pul ve para bastırılmasını, edebiyat yarışmalarını, katılım, gelişme, barış konularında çalışmaları, bölgesel ve ulusal gençlik değişim programlarını, spor karşılaşmalarını, gençlik model köyünün kurulması için fon oluşturulmasını fotograf ve resim yarışmalarını, özel yayınları ve radyo programlarını, danışma ve bilgilendirme merkezinin kurulmasını, ulusal gençlik politikasının oluşturulmasını içeriyor. Gençlik politikası adı altında, varolan programlar geliştirilerek, başarılı programlar üzerinde durulacak ve 1985 sonrası program oluşturulacak.

AVUSTRALYA

UGY için planlar ülke halkının, devletlerin, bölgesel hükümetlerin, gençlik gruplarının, sendikaların ve sanayi kesimlerinin temsilcilerinin birlikte çabasını içeriyor. UGY'nin anlamına ve hedeflerine ulaşmak için ulusal bir program gerçekleştirecek olan Ulusal Hazırlık Kurulu bütün bu kesimlerin temsilcilerinden oluşuyor.

UGY ile ilgili uluslararası düzeyden bölgesel düzeye ile tişim ve haberleşme sistemi oluşturuldu. Örneğin, UGY Haber Bülteni Mayıs ayından bu yana çıkarılıyor.

MEKSİKA

Ulusal Eşgüdüm, Meksika UGY kutlama komitesinin adı. Komite, cumhurbaşkanı Miguel de la Madrit Hurtado başkanlığında, hükümetin, çeşitli gençlik örgütlerinin ve bölgesel komitelerinin temsilcilerinden oluşuyor.

Gençlik için Kaynaklar Ulusal Kurul'u (CREA) Komite yürütme sekreterlikleri kadar kutlama çalışmalarında önemli işlev yükleniyor.

Diğer etkinliklerle birlikte Meksika Gençlik Yıllığı çıkarılıyor. Bu kitap, Meksika tarihi boyunca gençliğin katılımı ile ilgili ayrıntılı bilgileri, gençlik istatistiklerini, varolan gençlik örgütlerini ve bilim, politika, kültür ve spor alanlarında gençlerin görünümünü yansıtıyor.

İlerde Ulusal Eşgüdüm, köylü gençlik, gençlik evlilikleri, ulusal kültür vd. konularda gençliğin sorunlarını kapsayan ulusal forum; gençliğin istihdamında kriz üzerine seminer; gençliğin durumu ile ilgili araştırma, dünya barışı için kampanya, gençlik sorunları konusunda yazı yarışması gibi etkinlikleri gerçekleştirmeyi planlıyor.

ARJANTİN

İnsan Gelişimi Ve Aile Bakanlığı'nın başkanlığında hükümetin ve diğer örgütlerin temsilcilerinden oluşan Ulusal Eşgüdüm Komitesi UGY etkinlikleriyle ilgilenecek olan alt komiteler oluşturmuş bulunuyor.

UEK'si gençliğin gerçek durumunu öğrenmek için 'katılımla araştırma" denilen olağan dışı bir yöntem seçerek öğrencilerin, gençlik kulüplerinin, üniversitelerin partilerin, kilisenin özgür tartışmasını geliştirecek. Öte yandan bu çalışma gençliğe yönelik stratejinin ve UGY etkinliklerinin planlanmasının temellerini oluşturacak.

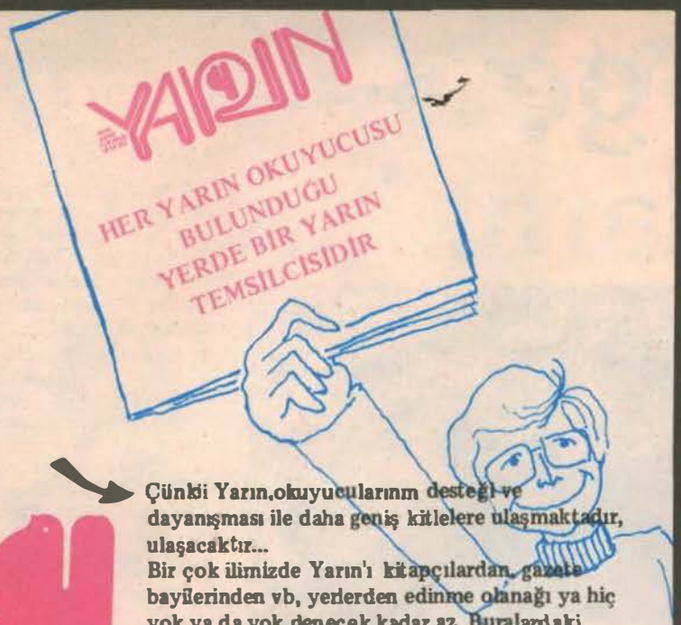

Çünkü Yarın,okuyucularının desteği ve dayanışması ile daha geniş kitlelere ulaşmaktadır, ulaşacaktır...
Bir çok ilimizde Yarın'ı kitapçılardan, gazete bayilerinden vb, yerlerden edinme olanağı ya hiç yok ya da yok denecek kadar az. Buralardaki Yarın'dan haberli ya da habersiz durumdaki büyük gençlik potansiyeline ulaşabilmek için, Yarın'ı satabilecek kitapçılarla, gazete bayileriyle ilişkiye geçebilmeliyiz. Bu konuda elimizdeki kıt olanaklarımızı genişletebilmek için, sizlerin çabası gerekmektedir. Yarın'ın ulaşmadığını bildiğiniz yerlerde tanıdığınız, bildiğiniz kitapçı ya da gazete bayileriyle konuşarak ya da bunların adreslerini bize bildirerek ilişkiye geçmemizi sağladığınızda, Yarın'ın daha geniş bir kitleye ulaşması yolundaki çabalara siz de katılmış olacaksınız.
Bu konuya ilgi gösterecek okurlarımıza şimdiden teşekkür ederiz.

YARIN YAYINLARI

YAZ KIRLANGICI OLSAM
AHMET ADA

YENİ ÇIKTI

Yarın Yaymları'nın sekiz kitabı bir arada.

Sovyet Romanı . . . . . A.Mimtaz İdil. . .250 lira
Saul Steinberg. . . . .Sanatı ve Çizgileri. . .500 lira
Haykıran Sessizlik. . . . .Gürhan Uçkan. . .150 lira
Cevahir Kalbiyle Dolunay. . . . . Halim Yazıcı. . . 150 lira.
Bir Avuç Kum. . . . . Ergül Çetin. . . 150 lira
Ölümsüz Şarkı. . . . . Victor Jara. . . 300 lira
Yaz Kırlangıcı Olsam. . . . . Ahmet Ada. . .150 lira
Barış ve Savaş Sorunu Üzerine. . . . . Freud, Einstein Yazışması, Serol Teber-Oğuz Özügül. . . 100 lira.

1750

Abonelerimize yüzde yirmibeş indirimlidir
KİTAPLIĞINIZ İÇİN SEKİZ KİTAP
BİNDÖRTYÜZ LİRA
Abonelerimize 1100 lira

ABONE KULÜBÜ

İstanbul ve İzmir'deki Okuyucularımıza:

İstanbul ve İzmir bürolarımız bir süre önce çalışmalarına başladılar. Her iki ildeki okuyucularımız doğrudan bürolarımıza başvurarak abone olabilirler, buldukları aboneleri bürolarımızda kaydettirebilirler. Abonelikleri ile ilgili sorunları bürolarımız aracılığı ile çözümleyebilirler.
Bu illerimizdeki abonelerimiz her aybaşında dergilerini bürolarımızdan alabilirler. Böylece postada ya da benzeri olabilecek aksaklıkları önlemenin yanısıra dergimizle daha yakın ilişkiye geçerek büro etkinliklerinden yararlanabilirler.
İstanbul ve İzmir'deki abonelerimizin dergilerini bürolarımızdan alabilmeleri için mektupla ya da doğrudan bürolarımıza başvurmaları yeterlidir.
Büro adresleri:
İstanbul: Divanyolu, Hoca Rüstem Sk. Zafer Han, No.:7, Kat: 2-12 Cağaloğlu—İstanbul
İzmir: 847. Sk. 8/313, Konak—İzmir

Abone Fiyatı ve KDV'ye ilişkin:
Havale ya da posta çeki yatırma tarihi en geç 28 Şubat 1985 olan başvuruların dışında 1500 lira gönderen okurlarımızı yedi aylık, 1650 lira gönderen okurlarımızı sekiz aylık abone kaydettik.
Ayrıca 1—28 şubat tarihleri arasında abone ücretinin KDV'siz gönderen okurlarımızın abonelikleri de belirttikleri süreden bir ay önce sona erecek.

Kitap kulübümüze yeni yayınevlerinin katılması için çalışmalarımız sürüyor. Bu ay De Yayınevi ile birlikte
— Kuzey Yayınları:
Ali Cengizkan—Yunan Dosyası. . . 400 lira
— Evren Yayınları:
Uzun Lafın Kısası—Gençlik Karikatürleri. . . 500 lira
adlı kitaplar da listemize eklendi. Abonelerimiz bu kitapları yüzde yirmi indirimli olarak edinebilirler.

Bez kapaklı üçüncü cildimizin satışı sürüyor. Fiyatı yine 1400 lira.

Tüm istekleriniz için Yarın PK 723 Kızılay-Ankara adresine yazabilirsiniz. İsteklerinizin ederini 164860 nolu posta çeki besabımıza yatırabileceğiniz gibi 1000 liradan az istekleriniz için posta pulu gönderebilirsiniz. Yurtiçi ödemeli ve tüm yurtdışı isteklerde posta giderleri istek tutarına eklenmelidir.

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın'dan sürekli olarak yanınızda taşıyabileceğiniz bir anı 300 lira.
Yarın abonelerine yüzde 25 indirimli.